

3—6 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 mars

	Sid.
Svar på fråga av fröken Karlsson ang. änkepension.....	5
Svar på interpellation av herr Börjesson i Falköping ang. de militära representationskostnaderna.....	6
Svar på fråga av herr Hagberg ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet.....	8
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Gävle ang. åtgärder mot befolkningsutflyttningen från de norrländska länen.....	11
herr Vigelsbo ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare.....	12
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon.....	17
Interpellation av herr Ohlin ang. efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.....	20

Onsdagen den 4 mars

Svar på fråga av herr Christenson i Malmö ang. avdraget vid beskattningen för traktamentsersättning.....	23
Svar på interpellation av herr Bengtsson i Varberg ang. effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga.....	26
Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968.....	27
Utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde:	
Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare.....	34
Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige.....	36

	Sid.
Ersättning till städerna för mistad tolag.....	40
Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem.....	43
Beskattningen av varulotterier.....	46
Avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.....	50
Lag om införande av brottsbalken m. m.....	53
Vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel.....	61
Utredning rörande verkskyddets finansiering.....	64
Procentsatsen för uttag av ATP-avgift.....	66
Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.....	69
Förtidspensionering av vissa skogsarbetare.....	73
Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen.....	78
Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.....	86
Obligatorisk bostadsförmedling.....	90
Åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter.....	92
Interpellation av fru Kristensson ang. postverkets befodringspolitik	93

Fredagen den 6 mars

Interpellation av herr Hagberg ang. farorna vid användning av kemiska växtskyddsmedel.....	95
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 mars

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 1, om ändring i lagen om kommunalförbund.....	27
— nr 2, ang. lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968.....	27
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, rörande utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.....	34
— nr 7, rörande utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde.....	40
— nr 31, ang. ytterligare svensk kapitalinsats i Internationella utvecklingsfonden (IDA).....	43
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem.....	43
— nr 9, ang. beskattningen av varulotterier.....	46
— nr 11, ang. avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktie-	

	Sid.
bolagsbildning m. m.	50
— nr 15, om ändrad lydelse av punkt 5 av anvisningarna till 35 § kommunalskattelagen, m. m.	52
— nr 16, om ändrad lydelse av 53 § 4 mom. och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen, m. m.	52
<i>Första lagutskottets utlåtande nr 3, ang. lag om införande av brottsbalken m. m.</i>	<i>52</i>
— nr 4, ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och ang. ändring i samma lag ..	61
— nr 5, ang. vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel.	61
— nr 6, om utredning rörande barnavårdsmannainstitutionen.	64
— nr 7, ang. aktiebolags redovisningsskyldighet.	64
<i>Andra lagutskottets utlåtande nr 3, om utredning rörande verkskyddets finansiering.</i>	<i>64</i>
— nr 4, ang. procentsatsen för uttag av ATP-avgift.	66
— nr 5, om höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.	69
— nr 6, ang. ändring i lagen om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m.	73
— nr 7, om förtidspensionering av vissa skogsarbetare.	73
— nr 8, ang. inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen.	78
— nr 9, ang. maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.	86
<i>Tredje lagutskottets utlåtande nr 3, om domstolsprövning av körkortsindragning.</i>	<i>90</i>
— nr 4, om obligatorisk bostadsförmedling.	90
— nr 5, om åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter.	92

Tisdagen den 3 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 25 och och den 26 nästlidne februari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Björkänge enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 24 nästlidne februari—den 8 innevarande mars.

Herr Björkänge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Svar på fråga ang. änkepension

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Karlsson har begärt vissa statistiska uppgifter rörande änkor efter män som avlidit före den 1 juli 1960.

Sistnämnda datum trädde nya regler i kraft om änkepension inom folkpensioneringen. För kvinnor, som blivit änkor efter ikraftträdandet, utgår änkepensioner utan inkomstprövning. För dem som blivit änkor dessförinnan är däremot änkepensionen inkomstprövad. En garantiregel gäller dock för kvinnor, som blivit änkor under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1960, så att dessa änkor erhåller minst en tredjedel av vad som skulle utgått i änkepension enligt de nya reglerna, såframt mannen avlidit under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1959, och minst två tredjedelar om mannens dödsfall in-

träffat under tiden den 1 juli 1959—den 30 juni 1960.

De sifferuppgifter som jag lämnar i det följande avser juni 1963.

Fröken Karlssons första fråga gäller hur många som erhåller full änkepension av dem som blivit änkor före den 1 juli 1960. Svaret är att antalet utgör omkring 20 900. Av dessa har ungefär 14 500 hel änkepension, dvs. en pension motsvarande ålderspensionen till en ensam pensionär, under det att återstoden har pension motsvarande ett antal 15-delar av hel pension, beroende på att hon var yngre än 50 år vid mannens död eller då yngsta barnet fyllde 16 år.

Vidare frågar fröken Karlsson, hur många som erhåller reducerade änkepensioner på grund av övergångsbestämmelserna till 1960 års lagändringar. Jag har uppfattat den frågan så att den avser det antal änkor, vilkas pension beräknas enligt den nyssnämnda garantiregeln för dem som blivit änkor under tiden den 1 juli 1958—den 30 juni 1960. Detta antal var i juni 1963 cirka 7 500.

Den tredje frågan gäller antalet av dem, för vilka änkepensionens storlek påverkas av reglerna om inkomstprövning utan att garantiregeln är tillämplig. Svaret är här att dessa uppgår till cirka 15 790.

Slutligen frågas, hur många som på grund av bestämmelserna om inkomstprövning inte erhåller någon änkepension alls. Antalet sådana fall kan endast anges uppskattningsvis. Enligt en uppskattning var antalet i juni 1963 i runt tal 20 000. Detta är en mycket osäker bedömning. Åtskilliga av dessa änkor kan vara sådana som har rätt till änkepension men som av olika anledningar underlåtit att söka pension.

Svar på interpellation ang. de militära representationskostnaderna

Vidare anförde

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för det snabba och koncisa svaret, som inte lämnar något mer att önska än möjligen ett förtydligande av svarets sista mening: »Åtskilliga av dessa änkor kan vara sådana som har rätt till änkepension men som av olika anledningar underlåtit att söka pension.»

Jag har de senaste dagarna fått flera bevis på att det är ganska många som inte vet om att de har rätt att söka änkepension och inte vet vart de skall vända sig. Det är beklagligt.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. de militära representationskostnaderna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i interpellation frågat mig om jag är beredd att lämna kammaren en redogörelse för kostnaderna för den militära representationen gentemot utländska militära representanter. Herr Börjesson har vidare frågat om jag anser att för framtiden sådana kontinuerliga redogörelser bör lämnas, exempelvis i statsverkspropositionen varje år, samt om jag anser att besparingar kan göras i fråga om de militära representationskostnaderna.

Jag vill med anledning härav anförda följande.

Herr Börjesson konstaterar att en viss representation är befogad och ofrånkomlig t. ex. vid utländska militärdelegationers besök bl. a. med hänsyn till internationell praxis.

Vad som i dessa avseenden är att be-teckna såsom internationell praxis har vid upprepade tillfällen inhämtats genom de svenska försvarsattachéerna. En jämförelse mellan praxis i utlandet och i Sverige ger klart vid handen att någon överrepresentation från svensk sida icke förekommer. Jag vill också framhålla att representation gentemot utländska gäster förekommer inom praktiskt taget alla områden av såväl den statliga sektorn som övriga delar av samhället och ingalunda är begränsad till försvaret.

Från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter har innevarande budgetår anvisats 45 000 kronor för bestridande av kostnader för representation samt kostnader i samband med studieresor inom landet för härstädes ackrediterade militärattachéer och gästande utländska militärdelegationer. Beloppet har under sista tioårsperioden höjts med 20 procent. Med hänsyn till fördyrade kostnader och ett ökat antal i Sverige ackrediterade försvarsattachéer har beloppet således i realiteten minskat. Här ifrågavarande medel disponeras av chefen för försvarets kommandoexpedition enligt mina närmare anvisningar.

Vid utländska besök av större omfattning prövas representationskostnaderna i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t. Kostnaderna härför belöpte sig budgetåret 1962/63 till 90 000 kronor, fördelade på fyrtiotalet besök. Mer än två tredjedelar av kostnaderna hänförde sig till örlogsbesök i svenska hamnar med ett ofta mycket stort antal besökare där representationen fördelas på alla kategorier — befäl såväl som meniga. Principerna för representation härvidlag stämmer också helt överens med internationell praxis.

Överbefälhavaren och chefen för försvarsstaben disponerar vardera årligen högst 5 000 kronor för representation. Försvarsgrenschef har för motsvarande ändamål högst 4 000 kronor. Från och med budgetåret 1962/63 erhöi de högre

Svar på interpellation ang. de militära representationskostnaderna

regionala cheferna ett årligt representationsbidrag på högst 2 000 kronor med undantag för chefen för Marinkommando Syd som sedan gammalt har ett bidrag på högst 3 600 kronor. Beloppen utbetalas av försvarets civilförvaltning på rekvisition i mån av behov för täckande av havda utgifter.

Frågan om representationsbidrag till de regionala cheferna underställdes riksdagen i proposition 1962:110. Jag anförde därvid bl. a. följande: »Den verksamhet som bedrivs i syfte att skapa och upprätthålla kontakter mellan försvaret och samhället i övrigt är enligt min mening av stor betydelse. Jag finner det emellertid vara en brist att försvarets företrädare i sådana sammanhang har ytterst små möjligheter att utöva ens en enkel form av representation.» Riksdagen (rskr 1962:285) beslöt utan diskussion i enlighet med propositionen.

De bidrag som utgår till nämnda chefer används främst vid representation gentemot totalförsvaret och samhället i övrigt och endast i undantagsfall gentemot utländska militära representanter. Att separat redovisa representationskostnader för enbart utländska militära representanter låter sig av många skäl icke göra.

Av det anförda framgår att kostnaderna för representation nog prövas i central instans.

I propositionen 1961:142 uttalade chefen för civildepartementet, att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra frågan i vilken ordning föreskrifter om representationsbidrag borde meddelas. Riksdagen (rskr 308) lämnade uttalandet utan erinran. Några önskemål om en kontinuerlig redovisning av representationskostnaderna framfördes icke i detta sammanhang. Jag har ej heller av andra skäl funnit en sådan redogörelse motiverad.

Jag bedömer det ej heller möjligt att med hänsyn till vad som är att anse som internationell praxis minska kost-

naderna för ifrågavarande representation.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Börjessons interpellation.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få frambära mitt tack för svaret på min interpellation.

Anledningen till att jag väckte min fråga angående representationen inom försvaret är att det bl. a. har framskymtat pressuppgifter om att vid vissa tillfällen förekommit livligt militärpolitiskt sällskapsliv med cocktailparties etc., något som utan tvekan verkar anstötligt hos många medborgare, detta dels med hänsyn till de stora kostnader vårt försvar drar och på grund av rent försvarspolitiska hänsyn måste dra, men dels på grund av att uppgifterna om representation i samband med sprit väckt en berättigad oro hos många. Sådana uppgifter har bl. a. framkommit i samband med Wennerströmaffären.

Det militärpolitiska området är av naturliga skäl synnerligen känsligt, och det torde väl stå utom allt tvivel att det åvilar de ämbetsmän, som anförtrots framstående befattningar inom det militära, ett stort ansvar inte minst i fråga om tystnadsplikt. Jag är medveten om att en viss representation är befogad och ofrånkomlig, t. ex. vid utländska militärdelegationers besök, och att man därvid också tillämpar internationell praxis, ävensom att en viss begränsad representation är nödvändig för att skapa och upprätthålla kontakter mellan försvaret och samhället. Såsom jag tillkännagav i min interpellation är jag fortfarande böjd att tro att det finns anledning att nogsampt pröva representationsanslagen och därmed också formerna och ändamålet för en dylik representation.

Svar på fråga ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet

I fråga om kostnaderna för försvaret bör det väl kunna sägas, att de ansvariga har ett intresse av att se till att dessa kan hållas inom den ram effektiviteten förutsätter utan att på något sätt minska denna. Här bör enligt min mening även den representation som förekommer komma in i bilden.

Det är givetvis omöjligt för en vanlig riksdagsman att kunna avgöra huruvida det förekommer överrepresentation, d. v. s. representation som inte faller inom ramen för rimliga kostnader och för vad man ur säkerhetssynpunkt över huvud har anledning att önska. Om emellertid sådan representation som uppstår av kostnadsmässigt onödigt och kanske i vissa fall också ur säkerhetssynpunkt mindre önskvärt sällskapsliv förekommer, anser jag att de granskande myndigheterna noggrant bör nagelfara även de försvarsutgifter som härrör från detta område inom det militära.

Den redogörelse som försvarsministern här i kammaren lämnat tyder inte direkt på att någon överrepresentation förekommer, men starka skäl synes dock tala för att en klar redovisning över militära befattningshavares representationskostnader årligen bör lämnas riksdagen, exempelvis i statsverkspropositionen. Statsrådet har dock i sitt svar inte gått närmare in på denna fråga. En klar redovisning över militära representationskostnader varje år skulle, anser jag, möjliggöra besparingar och kanske också medföra ökad säkerhet.

Herr talman! Tillåt mig att göra en liten reflexion. Vad som hänt i Wennerströmaffären bör inte ge anledning till misstroende mot vår officerskårs duglighet och lojalitet. Jag är fast övertygad om att vår officerskår fyller höga krav och att vi kan hysa förtroende för dem som är satta att sköta vårt försvar. Motivet för min interpellation är en önskan att få ökad klarhet beträffande omfattningen av och formerna för den

militära representationen. Ett sådant klarläggande stärker förtroendet för vårt försvar.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat vilka åtgärder regeringen vidtagit eller förberett i syfte att motverka säsongarbetslöshet inom bostadsbygget.

Som svar vill jag anföra följande.

Sedan många år har statsmakterna utövat en omfattande verksamhet för att utjämna säsongväxlingarna inom byggnadsindustrien. Denna verksamhet har givit betydande resultat. Säsongarbetslösheten har kunnat pressas ned till mycket låga tal jämfört med tidigare rådande förhållanden. Arbetslöshets-siffrorna innevarande vinter är ovanligt låga, vilket dock till en del förklaras av en för byggnadsverksamheten osedvanligt gynnsam väderlek. Februari-siffran över antalet arbetslösa i byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa överskrider knappt 8 000 och det är några tusen mindre än under de närmast föregående åren. Vid byggandet av flerfamiljshus, som utgör den större delen av bostadsbyggandet, har man kommit så långt att det under senare år regelmässigt varit fler sysselsatta vid dessa under vintern än under sommaren. För småhusbyggandet saknas uppgifter om antalet sysselsatta. Bland annat på grund av att gruppbebyggelse av småhus fått ökad utbredning kan dock en större utspridning över året konstateras. För att ytterligare sti-

Svar på fråga ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet

mulera till säsongutjämning på detta område betalas numera s. k. vinterbidrag även till småhus.

Även om sålunda stora framsteg har gjorts för att utjämna säsongerna inom byggnadsverksamheten är det angeläget att inrikta krafterna på att nå ännu bättre resultat i framtiden.

Vidare anförde:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till inrikesministern för svaret på min fråga och för att han besvarat den inom så kort tid. Jag vet att detta problem är komplicerat. När jag inte är nöjd med statsrådets konstaterande att man har lyckats bra med att pressa ned arbetslösheten inom byggfacket, bortser jag inte från de konkreta svårigheter som föreligger att fullständigt få bort denna arbetslöshet.

En av mina åsiktsfränder, herr Lager, väckte denna fråga första gången 1962 i första kammaren. Dåvarande socialministern Torsten Nilsson, som hade ansvaret för detta område, yttrade bl. a. att vi kommer inte att bli nöjda förrän de återstående resterna av säsongarbetslösheten har försvunnit. Han ansåg också att man hade nått mycket goda resultat. Om man jämför med förhållandena längre tillbaka i tiden, är det väl möjligt att det inte ser fullt så illa ut nu som det gjorde då, men jag tycker det ser tillräckligt allvarligt ut ändå. I februari i år hade vi 27 610 registrerade arbetslösa, av vilka tredjedelen är byggnadsarbetare. Det betyder många bostäder. Kanske man bättre fattar innebörden om man betänker att vi 1963 enbart inom stockholmsområdet hade 178 332 stämplade arbetslöshetsdagar. Det är inte svårt att räkna ut vilken bostadskvantitet detta representerar. I runt tal motsvarar det 5 350 trerumslägenheter på 60 kvadratmeter. Om det enbart i Stockholm var på det sättet förra året — ännu är det naturligtvis för ti-

digt att säga hur det slutligen kommer att bli i år — så finns det inte någon särskild anledning till belåtenhet över uppnådda resultat. Snarare är det väl så, att vi här har en icke utnyttjad reserv som ger ganska stora möjligheter att utan särskilda dispositioner icke obetydligt öka bostadsbyggandet.

Jag sade redan i början att denna fråga är komplicerad — helt lär man väl aldrig kunna komma till rätta med problemet — men när det handlar om så stora tal, finns det verkligen anledning att om och om igen återkomma till denna sak. Att jag gör det beror inte på att jag ifrågasätter den goda viljan hos statsrådet Johansson eller att jag tror att man inte inser att detta är ett problem som inte är löst, utan jag har gjort det därför att jag tycker att denna gryta måste hållas kokande. Ännu finns det på långt när inte någon anledning till belåtenhet. Tvärtom det finns åtskilligt att göra. Åtgärder i denna fråga skulle kanske ge bättre utbyte än åtgärder för att importera arbetskraft från de delar av Norrland, där man uppenbarligen själv behöver den för att bygga vad som är nödvändigt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill inte på något sätt underskatta problemets svårighetsgrad. Vad jag velat säga med mitt svar är att problemet ägnats uppmärksamhet. Vi kan, som socialminister Torsten Nilsson uttryckte det, inte känna oss nöjda förrän vi kommit tillrätta med det, d. v. s. fått en sådan ordning att byggnadsarbetskraften såvitt det finns fysiska förutsättningar kommer till användning under hela arbetsåret. Men jag vill gärna framhålla att vi är på rätt väg, vilket jag kan styrka med några siffror.

Jag vill inte jämföra med fjolårets siffror, eftersom det var exceptionella omständigheter som gjorde att vi då hade 27 000 arbetslösa byggnadsarbета-

Svar på fråga ang. motverkande av säsongarbetslöshet inom bostadsbyggandet

re i januari. Men 1962 hade vi en normal vinter. I januari 1962 var antalet arbetslösa ungefär 12 000, i januari 1961 var det 11 000, under det att vi januari i år hade 8 239 arbetslösa. Man kan naturligtvis säga att vädret varit mycket gynnsamt i år. Jämförelsen ger ungefär samma resultat om man ser på februarisiffrorna: 1961 var det 11 700 arbetslösa, 1962 var det 13 400, i fjol 15 000 — men då var det som sagt exceptionella förhållanden — men i år 8 000.

Vad som gjorts är att arbetsmarknadsstyrelsen 1961 verkställde en utredning om byggnadsindustriens arbetskraft, där man konstaterade att det var nödvändigt att åstadkomma en strukturrationalisering inom denna industri, så att man får till stånd företag med fast organisation och integrerad produktion för att sysselsättningen skall bli jämn och säker. Byggnadsarbetareförbundet betraktar med full rätt detta som i första hand en central facklig uppgift. Själva företagsformen och dess organisation spelar här en utmordentligt stor roll. Detta är ett problem som man inte löser i en handvändning. Man får sätta in arbetsförmedlande och rörlighetsstimulerande åtgärder av skilda slag och bygga ut planeringen av byggnadssysselsättningen för att redan nu vinna effekt. Till det kommer en förstärkning av de möjligheter vi har att stimulera, särskilt med vinterbyggnadsbidrag. Den byggnadsreglering vi haft var ett medel, som nu har ersatts av frivilliga åtgärder. Dessa kommer att kompletteras, då förslag kommer att föreläggas riksdagen om en angelägenhetsgradering av byggnadsföretagen. Det ger oss också på längre sikt större möjligheter.

Herr Hagberg säger att om man använder sig av de byggnadsarbetare i stockholmsområdet som är arbetslösa, skulle man vinna mycket. Jag erkänner det, men bland dessa arbetslösa finns ett mycket stort antal äldre arbetare.

Det är inget förklenande att säga att byggnadsarbetare som är över 60 år med hänsyn till yrkets karaktär och svårighetsgrad, framför allt då det gäller utearbete, många gånger har svårt att delta i vanligt byggnadsarbete. Inte mindre än 25 procent var över 60 år, och av dem fanns ett betydande antal i Stockholm.

Under dessa förhållanden är man hänvisad till att försöka åstadkomma en överflyttning av byggnadsarbetskraft från andra delar av landet. Det är i och för sig ett omfattande problem, men de rörlighetsstimulerande åtgärderna kan här vara till hjälp. Svårigheterna är också störst i Norrlandslänen på grund av klimatet. Det är möjligt att man där har en byggnadsarbetskraft som med fördel kan användas i andra delar av landet.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! När frågan behandlades i första kammaren för två år sedan, ville dåvarande socialministern lägga skulden för den påtalade arbetslösheten bland byggnadsarbetarna huvudsakligen på den bristande planeringen. Om jag har förstått statsrådet Johansson rätt, lägger han inte samma vikt vid den saken. Det kanske innebär att han tycker att de missförhållanden som herr Torsten Nilsson påtalade inte längre existerar.

Statsrådet nämnde också att förhållandena i fjol var exceptionella på grund av väderleken. Detta kunde förklara de höga siffrorna när det gäller arbetslöshetsdagar i Stockholm. Det är riktigt, men skillnaden mellan 1962 och 1963 är bara 10 procent i stockholmsområdet. Det var överraskande att den inte blev större med tanke på det ogynnsamma väder som rådde.

Vad kan man nu dra för slutsats av detta? Jag tror att det fortfarande är bristerna i planeringen som är det väsentliga. Det är naturligtvis riktigt, som statsrådet säger, att vissa kategorier av

Svar på interpellation ang. åtgärder mot befolkningsutflyttningen från de norrländska länen

byggnadsarbetare inte är i stånd att arbeta regelbundet under dålig väderlek, men i stort sett tror jag ändå att det hela hänger på planeringen. Om jag inte minns fel, planerar man nu att bygga omkring 22 000 nya bostäder i storstockholmsområdet.

Antalet arbetslöshetsdagar skulle alltså representera en fjärdedel härav. Det visar hur stor reserv det finns av icke utnyttjad arbetskraft. Om det beror på bristande planering — jag föreställer mig att det måste förhålla sig så, eftersom byggnadstekniken numera utvecklats i så hög grad att väderleksförändringar inte skall behöva spela någon större roll för en kontinuerlig byggnadsverksamhet — återstår ännu för de myndigheter som har ansvaret här för att lösa det problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. åtgärder mot befolkningsutflyttningen från de norrländska länen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Gävle har frågat om regeringen avser att redan vid denna riksdag framlägga några förslag till åtgärder för att bereda norrlandslänens befolkning möjligheter att stanna kvar i sin hembygd.

Som svar vill jag meddela, att remissbehandlingen av det betänkande, som kommittén för näringslivets lokalisering avgivit, helt nyligen avslutats. Betänkandet aktualiserar som bekant såväl olika stödåtgärder som frågor beträffande organisationen av planerings- och lokaliseringpolitiken. Av de inkomna remissyttrandena framgår att meningarna om de framlagda förslagen går starkt isär. Det är sålunda fråga om

synnerligen komplicerade ställningstaganden. Jag räknar trots detta med att propositionen skall kunna framläggas till innevarande års riksdag.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Statsrådets uppfattning, att meningarna om de framlagda förslagen är synnerligen delade och att det rör sig om mycket komplicerade frågor, är riktig. Trots detta vågar statsrådet lova att propositionen rörande näringslivets lokalisering bör kunna framläggas till innevarande års riksdag. Jag tackar för detta positiva svar. Jag skulle kanske ha varit en aning mera tacksam, om statsrådet hade sagt värriksdagen.

Det finns enligt min mening ett motiv varför en proposition i ämnet bör framläggas så snart som möjligt. Motivet har också framförts av herr Bo Elmgren i tidskriften Fackföreningsrörelsen nr 4 för i år. Herr Elmgren skriver: »Vi vet upprörande lite om efter vilka linjer lokaliseringspolitik borde bedrivas och saknar i stort sett överblick över problemet, detta trots mer än 10 års lokaliseringsutredande.»

Om sålunda inte linjerna, målsättningen och de konkreta åtgärderna kan sägas vara fullt klarlagda och den utlovade propositionen kan komma att innehålla förslag som kanske inte i alla avseenden kan sägas vara de bästa, är det ändå av vikt att riksdagen får tillfälle att redan vid denna riksdag diskutera lokaliseringsspörsmålen. Det finns här i riksdagen ett betydande antal ledamöter som samlat en rad erfarenheter om dessa frågor, människor som under årtionden brottats med dessa problem. En debatt skulle sålunda kunna bli av stort värde för lösandet av flera besvärliga problem i detta sammanhang.

Vidare förväntar människorna i framför allt utflyttningssläna snabba åt-

Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare

gärder. Jag väntar därför med stort intresse på den proposition, som statsrådet i dag lovat skall läggas fram vid innevarande års riksdag.

Emellertid är det kanske lämpligt att i detta sammanhang erinra statsrådet om att Arbetsgivareföreningen och Industriförbundet inte alls är nöjda med kommitténs olika förslag, framför allt beträffande sådana avgörande frågor som industriens lokalisering. Här önskar dessa organisationer få fria händer. Enär kommitténs förslag inte på långt när kan anses vara tillräckliga för att lösa lokaliseringsproblemen, finns det bara en väg att gå, nämligen den att staten engagerar sig betydligt starkare än hittills vid nyskapandet av industrier av större format.

En sådan satsning kräver dock större optimism beträffande framtiden och då främst i fråga om vårt lands förmåga att öka exporten av halvfabrikat och förädlade varor. Det är ju inte att ta fel på att efterfrågan på förädlade varor stiger sakt men säkert. Det är sålunda min förhoppning att den kommande propositionen skall se till befolkningens bästa i första hand och till det enskilda näringslivets — av enskilda vinstbegär dikterade önskemål — i sista hand.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Vigelsbo har frågat om jag anser stockholmsregionens byggnadsbehov, framför landets i övrigt, vara av den storlek och angelägenhets-

grad, att denna bör medges speciella fullmakter för att på andra landsdelars bekostnad tillförsäkra sig erforderlig och tillgänglig arbetskraft, samt om så är fallet, vad jag ämnar göra för att även andra bygders legitima och nödvändiga behov av arbetskraft skall kunna tillgodoses.

Som svar vill jag anföra följande:

Den omfattande investeringsverksamheten inom byggnadsområdet, som rått under större delen av efterkrigstiden, har medfört ökade krav på byggnadsarbetskraft. De åtgärder som hittills vidtagits för att tillgodose efterfrågan och bereda byggnadsarbetarna jämnare sysselsättning har främst varit effektivisering av arbetsförmedlingen, ekonomiska bidrag för att underlätta en geografisk omställning, uppförande av förläggingspaviljonger, förtur till lägenheter samt ökad utbildning och omskolning. Jämsides härmed har olika åtgärder vidtagits för att utjämna säsongsvängningarna.

Bristen på arbetskraft till byggnadsindustrien har hittills inte varit särskilt framträdande i stockholmsområdet jämfört med andra expansiva områden men den kan komma att öka inom en snar framtid. Berörda kommuner har vidtagit åtgärder för att kunna erbjuda bostäder åt tillresande byggarbetskraft samtidigt som lärlings- och vuxenutbildningen planeras att utökas. Inga åtgärder har vidtagits eller planerats, som inte kan tillämpas inom andra bristområden och inga särskilda ekonomiska eller sociala förmåner har varit ifrågasatta för att förmå byggarbetskraft att flytta just till stockholmsområdet. Jag vill särskilt understryka att ekonomiska bidrag för att underlätta geografisk omflyttning utgår bara till arbetslösa eller till personer som beräknas bli arbetslösa inom en snar framtid. En försättning är vidare att vederbörande inte kan beredas arbete på hemorten eller i dess närhet. Finns det arbete på

Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholms-områdets behov av byggnadsarbetare

hemorten utgår det alltså inget bidrag, och flyttningsbidragen kan följaktligen inte få de konsekvenser som interpellanten befarar.

Vidare anförde:

Herr VIGELSSO (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag erhållit. Av detta framgår bland annat att bristen på arbetskraft inom Stockholms byggnadsindustri inte för närvarande anses vara överhängande stor. Av uppgifter som varit tillgängliga har man likväl bibringats uppfattningen, att motsatsen varit fallet. Även om bristen inte är så påtagligt stor som inom andra expansiva områden, kan den ändå vara ganska betydande.

Jag tror att vad statsrådet sagt är riktigt. Vi vet alla att behovet av byggnadsarbetskraft har väsentligt ökat under efterkrigstiden. Åtgärder har även vidtagits för att utjämna säsongvariationerna och såvitt jag kan förstå har man som regel också, åtminstone delvis, lyckats med detta. Övriga åtgärder som statsrådet nämner i sitt svar är bl. a. effektivisering av arbetsförmedlingen samt uppförande av förläggningsspaviljonger.

Sådana förläggningsspaviljonger har nog också på vissa håll kommit till utförande och kommer säkerligen även i fortsättningen att uppföras åtminstone på sådana platser där arbetets omfattning gör detta erforderligt och möjligt. I samband härmed skulle jag vilja till herr statsrådet ställa ytterligare en fråga. Dessa förläggningsspaviljonger är ju avsedda att uthyras till arbetskraft från främmande ort, följaktligen inte till arbetare som finns tillgängliga inom byggnadsorten.

Frågan kommer då att lyda: Innebär då tillgången på sådana av byggherren tillhandahållna paviljonger att ersättning i form av reseersättningar och dag-

traktamenten inte behöver gäldas av byggherren? Eller kommer traktamentskrav i alla fall att framställas och avtalsenligt kunna uttas, eller måste för undvikande av sådana eventualiteter paviljongerna hyresfritt ställas till förfogande?

Vad sedan beträffar arbetsförmedlingens effektivitet är jag inte mannen till att kunna bedöma den saken. Vilka möjligheter och vilken fullmakt har en arbetsförmedling att hålla en bygds yrkesarbetskår samlad kring sin speciella bygds arbetstillfällen? Den frågan möter man rätt ofta.

Alla grupper som lyckats få ett avtal skyddar givetvis mot bakgrunden av avtalets innehåll sina intressen och medgivna rättigheter. Det gör alla, och det gör givetvis även byggnadsarbetarna — därom skall vi inte tvista. Om avtalet således föreskriver att avtalsgruppen utanför en viss räjong har rätt att uttaga traktaments- och reseersättning, har då mot denna bakgrund arbetsmarknadsorganen möjlighet att kontrollera att inte missbruk likväl förekommer? Har, med andra ord, arbetsförmedlingen möjlighet att förhindra obehörigt utnyttjande av traktaments- och reseersättningsbestämmelserna? Föreligger i denna fråga någon möjlighet till samarbete mellan arbetsförmedling, byggherrar och arbetare för att undvika sådana missbruk? Statsrådet har visserligen sagt att omflyttning gäller endast arbetslösa samt sådana som ej kan beredas arbete i hemorten eller dess närmaste omgivning. Detta kan anses vara riktigt, men det är väl ändå fråga om huruvida inte rörligheten många gånger är överdrivet hög, med eller utan den motivering statsrådet anfört.

Stora belopp utbetalas numera i form av rese- och traktamentsersättningar. Dessa ersättningar kommer senare att återspegla sig i produktionskostnader- na samt återverka på både hyror och

Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare

kommunalskatter. I den mån det är riktigt och berättigat är det ingenting att säga om saken. Men rent allmänt har man den uppfattningen att missbruk likväl förekommer.

Kräver man nu mera arbetskraft för att tillgodose byggnadsbehovet i Stockholm, innebär detta givetvis att denna måste tas från annat håll. Om behovet av byggnadsarbetare är litet eller ringa på andra håll, må det ju vara fullt berättigat att handla enligt statsrådets intentioner. Tas däremot arbetskraften från andra håll, oavsett om man samtidigt inte är på det klara med huruvida den behövs på hemorten eller ej, måste det vara fel. Det är dessa farhågor som ej oberättigat måste hysas på andra håll där god tillgång på arbetstillfällen finns.

Jag ber ännu en gång att till statsrådet få framföra mitt tack för svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte sagt att det inte föreligger någon brist på byggarbetskraft i stockholmsområdet. Jag har i mitt svar sagt att bristen på arbetskraft inom byggnadsindustrien hittills inte varit särskilt framträdande i stockholmsområdet jämfört med andra expansiva områden men den kan komma att öka inom en snar framtid. Jag har alltså bedömt frågan med utgångspunkt från andra expansiva områden. Anledningen härtill var att de undersökningar som gjordes i fjol visade att i Malmö-Lund-området hade vi ett betydande underskott. I oktober—november fanns det efterfrågan på cirka 700 byggnadsarbetare som då saknades. I göteborgsområdet förelåg vid samma tidpunkt en lika omfattande brist på byggarbetskraft — cirka 500. I stockholmsområdet var läget betydligt gynnammare. Men det är den ena sidan av saken.

Vad som är intressant i den fråga

som herr Vigelsbo tagit upp är att han uteslutande behandlar stockholmsregionens byggnadsbehov och framställer saken ungefär så att vi skulle ha alldeles speciella regler för att söka tillgodose den efterfrågan på byggarbetskraft som här föreligger. Jag har sagt att vi inte har några sådana speciella regler utan att arbetsmarknadsstyrelsen handlar i enlighet med sin instruktion. Den söker få fram arbetskraft till de områden där den är som mest efterfrågad, och då vänder den sig självfallet till de områden där efterfrågan inte är lika stark, för att inte säga att det råder underskott på arbeten, d. v. s. en brist på sysselsättning. I några av våra län finns det nämligen överskott på byggarbetskraft. Sedan kan man alltid diskutera den längre gående frågan om detta skall innebära att vi ditåt skall rikta lokalisering av företag för att därmed skapa ett underlag för ett ökat bostadsbyggande o. s. v. och därigenom bereda byggarbetskraften sysselsättning.

Som sagt var är det emellertid en större och vidlyftigare fråga, och den vill jag inte ta upp i detta sammanhang.

Jag har framför mig en absolut aktuell redovisning. Enligt denna efterfrågas just nu i malmöområdet 75—80 byggnadsarbetare, för vilka man redan nu kan ordna bostäder. Enligt de uppgifter som arbetsmarknadsstyrelsen lämnat behövs det i Lund ett 40-tal man, och där finns också bostäder tillgängliga. I Göteborg är behovet ett 30-tal man, och även där finns bostäder. I Stockholm har man inte haft riktigt samma möjligheter att ordna bostäder, och därför är programmet i viss mån försenat, men under de allra senaste dagarna har det hit till Stockholm kommit ett 10-tal finländare. Dessutom har några byggnadsarbetare uppifrån de norrländska länen flyttat ned hit. Vad som är intressant i detta sammanhang är emellertid att konstatera att Stock-

Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare

holm i och för sig inte har fått emotta något särskilt nytillskott till sin byggarbetsstyrka. Till exempelvis Västerås har 88 byggnadsarbetare flyttat från andra län under tiden från början av januari i år till och med tredje veckan i februari. Dessutom har tio byggnadsarbetare flyttat in från andra delar av länet under samma tid.

Nu skulle jag i min tur vilja ställa några frågor till herr Vigelsbo. Anser herr Vigelsbo att det är fel att dessa 98 byggnadsarbetare har flyttat till Västerås? I jämförelse med Stockholm, som ligger på praktiskt taget noll — den senaste veckan har dock ett 10-tal byggnadsarbetare kommit från Finland och från norrländska län — har Västerås fått 98 eller i runt tal 100 arbetare. Jag vill inte säga annat än Västerås behöver dem — annars hade väl inte byggnadsarbetarna flyttat dit — och jag tycker att det är bra. Många av dem — jag kan tänka mig att det är de flesta — har flyttat därför att de har fått flyttningsbidrag. De har stimulerats till flyttningsbidrag, men är inte det riktigt? Skall vi inte säga att det är tillfredsställande att så har skett?

Om vi nu, herr Vigelsbo, är överens om att det är bra att denna flyttning har skett till Västerås, skall vi då anse att den flyttning av arbetskraft till stockholmsregionen som eventuellt skulle kunna ske inte är önskvärd? Skall vi förvägra flyttningsbidrag i den mån vi har ledig byggarbetskraft på andra håll som skulle kunna flytta hit? Nej, jag tror att vi måste säga oss att detta är en politik vars villkor vi har bestämt och att denna politik bör få fullföljas i riktning mot de områden där efterfrågan är störst från de områden som kan avvara arbetskraft.

Situationen i Stockholm har inte varit gynnsam. Det är riktigt, som herr Hagberg sade här nyss i en annan debatt, att vi har en eftersläpning i bostadsbyggandet. I en senkommen replik

vill jag påpeka att jag inte på något sätt underskattade planeringsfrågorna. Jag anförde dem i min replik som ett av momenten i hela detta problemkomplex. Vad man kan konstatera är att medan befolkningen i storstockholmsområdet under de senaste fem åren har ökat med ungefärligen 100 000 personer har vi under samma tid inte fått någon ökning av stockholmsområdets procentuella andel av bostadsbyggandet. Den var nämligen åren 1949—1952 20,1 procent men åren 1959—1962 bara 18,1 procent. Detta är en betydande nedgång. Procenttalet är 2, men i realiteten uppgår minskningen till 10 procent av Stockholms andel av det totala bostadsbyggandet. Nu görs här kraftansträngningar, och jag tycker att man kan våga sig på att säga att en rätt väsentlig höjning av bostadsbyggandet har skett under den senaste vintern. Det är klart att det för att detta program skall kunna fullföljas krävs en betydande arbetskraftsrekrytering till storstockholmsområdet. Om man skall kunna fullfölja ett bostadsbyggande på 16 000—18 000 lägenheter per år behövs 350 à 400 nya byggnadsarbetare i storstockholmsområdet. Det gäller alltså att försöka utbilda arbetskraft inom storstockholmsområdet eller att flytta dit arbetskraft från andra delar av landet. Men även om behovet av byggarbetskraft är mycket starkt inom detta område har vi inte ifrågasatt att det skulle skapas några särskilda regler för storstockholmsregionen.

Herr Vigelsbo tog också upp en rad andra frågor. Jag skulle nästan vilja säga att han borde framställa dem i form av nya interpellationer, så att man kunde få ett ögonblicks andrum för att besvara frågorna. Men i varje fall skall jag försöka svara på ett par av dem.

Förläggningspaviljongerna hyres ju av vederbörande byggnadsföretag, som själva eller tillsammans med kommunen

Svar på interpellation ang. planerade åtgärder för tillgodoseende av storstockholmsområdets behov av byggnadsarbetare

får svara för kostnaderna för dessa paviljonger. Vad traktamentena beträffar är det en sak som de berörda parterna, byggarbetsgivarna och byggarbetarfackförbunden, får träffa uppgörelse om. Men jag vet att man inom byggnadsindustriförbundet är av den uppfattningen att systemet med traktamenten bör undvikas och att förbundsledningen försöker övervaka förhållandena i detta avseende. Jag vet också att det finns särskilda straffregler för det fall att någon bryter mot bestämmelserna. Men det är ju möjligt att det ändå förekommer överträdelser av bestämmelserna.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de uppgifter han senast lämnat. Det är glädjande erfara att man på fackförbundshåll är angelägen om att komma till rätta med sådana missbruk av traktamentsersättningarna som på många håll har påtalats. Statsrådet har säkerligen själv träffat på fall då byggnadsarbetare reser fram och tillbaka till en annan ort än där de är bosatta för att arbeta på den andra orten och alltså kunna utnyttja avtalets traktamentsbestämmelser. I vilken omfattning sådant förekommer kan jag inte uttala mig om, men jag hoppas att de ansvariga fackföreningarna i samråd med byggherrarna skall ta itu med saken och beivra de överträdelser som äger rum.

Statsrådet undrade varför jag anser stockholmsregionen vara en speciell fara i detta sammanhang. Ja, det är helt naturligt att vi i ett län som ligger alldeles intill stockholmsregionen löper de största riskerna när det gäller förskjutningen av arbetskraft till denna region. De uppgifter som statsrådet nu lämnar ger visserligen vid handen att man åtminstone hittills överdrivit storleken av denna förskjutning, men det finns ingen

säkerhet för att inte förhållandena mycket snabbt kan ändras.

För övrigt vet vi inte, herr statsråd, om inte dessa 88 byggnadsarbetare som flyttat till Västerås arbetar på en annan plats och bara har sin bostad i Västerås. Vad finns det för garantier för att de inte arbetar exempelvis i Stockholm?

Jag kan nämna att i en byggnadskalkyl för det nya lasarettet i Västerås, som beräknas kosta 24 miljoner kronor, räknar man förhandsmässigt med traktaments- och reseersättningar på 600 000 kronor. Och det är fråga om byggherrar, som har ganska stora arbeten över hela landet och som nog vet vad det rör sig om. På en byggnadskostnad av 24 miljoner kronor har man som sagt tagit upp 600 000 kronor såsom ett garantibelopp därest — såsom det heter — arbetskraft inte kan anskaffas inom orten.

Frågan om förläggningspaviljongerna är ett besvärligt kapitel. Byggherren kan ju inte betala både kostnaden för förläggningspaviljonger och därutöver ersättning för traktamenten. Det är en sak som bör bli föremål för resonemang mellan arbetare och arbetsgivare på platsen och jag hoppas att frågan då skall kunna nöjaktigt lösas.

Jag ber ännu en gång att få tacka för den redovisning som statsrådet lämnat samtidigt som jag uttrycker en förhoppning om att missbruk eller överdrifter som förekommer från det ena eller andra hållet skall kunna undvikas i fortsättningen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av att herr Vigelsbo ifrågasatte, om inte de byggnadsarbetare som flyttat till Västerås arbetar på annan plats och kanske t. o. m. i Stockholm. Arbetspendlingen har ju blivit

Svar på interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon

alltmer omfattande i modern tid, men jag tror inte att utvecklingen ännu har gått så långt att det förekommer rutinmässig arbetspendling mellan sådana platser som Stockholm och Västerås. Det skulle nog förutsätta helt andra transportmedel än de som hittills står till förfogande.

För övrigt har väl de byggnadsarbetare som flyttat till Västerås gjort det just därför att de blivit anvisade speciella arbetsuppgifter i staden. Om de har fått flyttningsbidrag eller andra former av bidrag, har de skyldighet att ta arbete på den plats dit de flyttar. Jag tror därför att vi vågar utgå från att de nyinflyttade byggnadsarbetarna är sysselsatta med byggnadsarbeten i Västerås.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat mig, om jag vill lämna en redogörelse för erfarenheterna av bidragsgivningen till utbyte av invalidfordon.

Till svar härå får jag anföra följande.

Mot slutet av 1940-talet började dåvarande pensionsstyrelsen att med anlitande av medel från anslaget Åtgärder till hävande och förebyggande av invaliditet i begränsad omfattning lämna bidrag till anskaffande av motordrivna invalidvagnar. Denna bidragsgivning — som anmäldes för 1950 års riksdag — har efter hand vuxit i omfattning och i praxis alltmer kommit att inriktas på personbilar. Det kan för övrigt erinras om att mopeder och mopedbilar sedan den 1 juli 1962 kostnadsfritt tillhandahållas rörelsehindrade enligt be-

stämelseerna om bidrag till ortopediska hjälpmedel.

Pensionsstyrelsens bidragsgivning till invalidfordon har numera övertagits av arbetsmarknadsverket. Kostnaderna bestrides av medel som anvisats till näringshjälp m. m. under anslaget Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder. Enligt uppgift lämnades bidrag under budgetåret 1961/62 till 135 bilar och under budgetåret 1962/63 till cirka 470 bilar. Under innevarande budgetår har fram till den 7 februari lämnats bidrag till 344 bilar.

Bidraget har från den 1 juli 1963 höjts från högst 5 000 till högst 10 000 kronor och utgår under förutsättning att sökanden är partiellt arbetsför och beroende av motorfordon för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesutbildning. Bidrag beviljas, som jag nämnt, av arbetsmarknadsstyrelsen. Beträffande sökande, som tidigare erhållit bidrag, må bidrag till ersättningsanskaffning däremot utgå endast efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Jag vill erinra om att staten vid sidan av den bidragsgivning jag nu redogjort för även lämnar de handikappade hjälp till bilkostnader i andra och mer generella former. Enligt förordningen om automobils katt kan högraddigt vanför person medgivnas befrielse från den årliga automobils katten. Befrielse från denna skatt medför också rätt att söka återbäring av omsättningskatt enligt förordningen angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall. Vanföra ägare av motorfordon, som är befriade från bilskatt, är vidare berättigade till bidrag med belopp motsvarande den skatt som belöper på vissa kvantiteter drivmedel.

Enligt lagen om allmän försäkring, vilken som bekant trädde i kraft den 1 januari 1963, utgår invaliditetsersättning till förvärvsarbetande som på grund av högraddig nedsättning av kroppsorganens funktion får vidkännas

Svar på interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon

betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet. Den hjälp som härigenom lämnas svårt handikappade till deras bilkostnader måste redan nu anses vara betydelsefull, och jag vill erinra om att regeringen i årets statsverksproposition föreslagit att invaliditetsersättningen skall höjas från 2 000 till 2 400 kronor och genom anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring bli automatiskt värdesäkrad. I särskild proposition till årets riksdag har regeringen vidare föreslagit att invaliditetsersättningen skall vara skattefri.

Härutöver lämnas vissa bidrag till handikappade bilägare av bl. a. kommuner och enskilda organisationer. Många bilföretag lämnar särskilda invalidrabatter vid bilköpen.

Efter denna redogörelse för olika stödformer till handikappade för bilkostnader övergår jag till att beröra de principer som tillämpas i fråga om bidrag till handikappade för bilbyte.

Under hösten 1963 och fram till slutet av februari i år har arbetsmarknadsstyrelsen överlämnat cirka 70 bidragsansökningar, av vilka 9 inkommit helt nyligen. Av ansökningarna har hittills ett fyrtiotal behandlats. Med hänsyn till den snabbt ökande bidragsgivningen från arbetsmarknadsstyrelsen kan man räkna med en kraftig ansvällning av ansökningarna om bilbyte under de närmaste åren.

De bidrag som tidigare beviljats de sökande av pensionsstyrelsen eller arbetsmarknadsverket för förstagångsanskaffning av bilar har i regel utgått med belopp mellan 2 000 och 3 500 kronor. I övrigt har dessa tidigare bilköp finansierats av egna medel och i en hel del fall med bidrag eller lån från kommuner, landsting, Riksföreningen mot polio och andra organisationer. Det förekommer att bilar, till vilka bidrag tidigare utgått, av vederbörande senare bytts ut utan några bidrag.

Körsträckorna för de bilar som man önskar byta varierar från 2 600 till 17 000 mil. Den genomsnittliga körsträckan ligger vid 7 000 mil. I de fall då innehavda bilar är i så gott skick att byte ej kan anses motiverat utgår icke bidrag.

De bidragssökandes val av biltyper är mycket skiftande och täcker en god del av modellurvalet på den svenska bilmarknaden. Spridningen i prisklasser sträcker sig från 5 500 kronor (en mc-bil) upp till 20 000 kronor. Önskemålen ger uttryck för en tydlig tendens till övergång från mindre till medelstora bilar. Regeringens prövning av ansökningarna i denna del har som utgångspunkt ett normalbelopp motsvarande kostnaderna för några av de vanligast förekommande mindre bilarna. Detta normalbelopp sättes högre i särskilda fall då något större bil är motiverad t. ex. för att göra det möjligt att medföra rullstol i bilen. Bidraget bestämmas så att från normalbeloppet dras uppgivet värde för inbytesbil, varjämte — i förekommande fall — skäligen hänsyn tas till redan beviljade bidrag från annat håll.

En huvudfråga vid prövningen av ansökningarna är om bidragen bör inkomstprövas och hur en sådan prövning i så fall bör utformas. Jag kan nämna att de sökandes årsinkomster varierar från 5 000 till över 30 000 kronor.

Jag vill erinra om att när förslaget till nu ifrågavarande bidragsverksamhet lades fram i 1963 års statsverksproposition uttalades, att det var tveksamt om bidrag skulle lämnas på nytt vid bilbyte, när bidraget syftade till att ge vederbörande någorlunda lika startmöjligheter som de icke handikappade. Bidrag borde emellertid kunna beviljas i sådana särskilda fall, där en rimlig inkomstlikställighet icke kunnat uppnås och där bidrag till byte av invalidbil utgjorde en oundgänglig förutsättning för att vederbörande skulle kunna fort-

Svar på interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon

sättningsvis finna sin utkomst. Detta uttalande lämnades utan erinran av riksdagen.

Mot bakgrunden härav tillämpas ett inkomstprövningssystem, där inkomstlikställighet anses ha uppnåtts när årsinkomsten motsvarar medelinkomsten för industriarbetare. För gift sökande beaktas även makes inkomst. Hänsyn tas vidare till sådana omständigheter i det enskilda fallet som försörjningsbördans omfattning. Härav följer att ensamstående utan försörjningsskyldighet behandlas snävare än gifta. Den tillämpade inkomstprövningen kan exemplifieras så att för gift person med två minderåriga barn medges oducerat bidrag, bestämt på sätt jag nyss angivit vid en inkomst upp till 14 000 kronor. Därefter minskas bidraget efter hand med stigande inkomst för att upphöra vid en inkomst överstigande 22 000 kronor. För att dämpa verkningarna av de inkomsttrösklar, som uppstår vid en inkomstprövning, medges i fall av reducerat bidrag även räntefria lån. Personer i inkomstläget 20 000—30 000 kronor får endast lån när beloppet utgör hälften av sökandens beräknade kostnad för bilbytet.

De bidrag, som hittills beviljats, har utgått med belopp från 1 500 till 8 500 kronor. Det genomsnittliga bidragsbeloppet ligger vid 5 000 kronor. Beviljade lånebelopp varierar mellan 1 500 och 5 500 kronor.

Sammanfattningsvis vill jag understryka, att utgångspunkten för prövningen av förevarande bidragsansökningar är nyssnämnda 1963 års riksdagsbeslut. I enlighet härmed sker bedömningen restriktivt, framför allt när det gäller sökande med förhållandevis goda inkomster. Anskaffningsbidragen måste betraktas som supplement att tillgripas när de mer generella bidrag som jag inledningsvis berörde framstår som otillräckliga. Jag vill påpeka att i konsekvens härmed har i några fall bidragssökande med låga inkomster an-

setts böra få något högre bidrag än arbetsmarknadsmyndigheterna tillstyrkt. Man måste också hålla i minnet att när det gäller bidrag till bilbyte, det som regel inte längre är fråga om *starthjälp*. En handikappad som redan har en fast inkomst i ett inkomstläge, där andra medborgare nuförtiden allmänt håller sig med bil, torde i princip ha samma ekonomiska möjligheter som dessa att finansiera ett bilbyte. De av interpellanten exemplifierade bidragsfallen, där restriktivitet iakttagits i förhållande till arbetsmarknadsstyrelsens förslag, är att hänföra till denna kategori.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):
Herr talman! Jag ber att få tacka rikrikesministern för svaret på min interpellation. Svaret kom snabbt, och det innehöll en fyllig redogörelse för sakförhållandena på området.

Trots detta saknar jag en förklaring till de i interpellationen påtalade stora skiljaktigheterna mellan de lokala arbetsmarknadsmyndigheternas prövning och departementets beslut i bidragsärendena. Såvitt jag förstår bygger ställningstagandena på normer som är utfärdade i anledning av riksdagens beslut. Jag drar därav den slutsatsen, att riksdagens beslut ger utrymme för ganska skiljaktiga tolkningar. Det tycker jag är beklagligt, ty det går ut över de bidragssökande. Om de lokala arbetsmarknadsmyndigheterna ger bidragssökande uppfattningen att de har möjlighet att erhålla vissa bidrag och de sedan efter slutgiltig prövning får en betydligt lägre summa, blir de naturligtvis mycket osäkra. Jag tycker därför det är angeläget att vi framdeles får bättre överensstämmelse mellan lokala arbetsmarknadsmyndigheters prövning och de beslut som senare fattas i departementet. Samtidigt vill jag uttala önskemålet att man såvitt möjligt skall slippa alla onödiga dröjsmål, ty de ska-

Interpellation ang. efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.

par också osäkerhet och problem för dem som berörs.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Den bristande överensstämmelsen mellan de lokala, regionala och centrala arbetsmarkandsorganens bidragsbelopp och de belopp Kungl. Maj:t kommer fram till beror på att systemet är så nytt. Det har lagts i Kungl. Maj:ts hand att slutgiltigt bestämma bidragsbeloppens storlek, och Kungl. Maj:t måste ju grunda sitt beslut på de erfarenheter som kunnat vinnas. Därför har det också tagit tid.

Vi fick in många ärenden, och det har väckt viss irritation att alla inte kunnat behandlas snabbt. Vi har emellertid gjort vad vi kunnat för att nå fram till någorlunda rimliga och vettiga principer, och det är dem jag här redovisat. Dessa principer går i vissa fall längre än vad förhållandet är med de lokala och centrala arbetsmarknadsmyndigheternas bedömningar, men i andra fall blir beloppen något lägre på grund av att vi tillämpar inkomstprövning.

Låt oss nu pröva detta system en tid, så får väl regering och riksdag sedan bestämma sig på grundval av de erfarenheter vi vinner.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag har ingenting emot att man prövar sig fram. Jag förstår att riksdagsbeslutet kan ge anledning till skiljaktiga tolkningar, och det är just detta jag påtalat.

Enligt min uppfattning bör vi tolka riksdagsbeslutet ganska generöst. I interpellationssvaret säger statsrådet att de handikappade i princip torde ha samma ekonomiska möjligheter som andra medborgare att finansiera ett bilbyte, men ofta är det väl så att invalidfordonen kräver ganska omfattande spe-

cialtjänstningar som fördyrar vägnarna. Även detta gör det angeläget att man inte ser alltför snävt på bidragsgivningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 55, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1964/65, och

nr 56, angående lån till Svenska vanförevårdens centralkommitté för vissa byggnadsarbeten.

§ 10

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1 och 2, statsutskottets utlåtanden nr 3, 7 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 6, 9, 11, 15 och 16, första lagutskottets utlåtanden nr 3—7, andra lagutskottets utlåtanden nr 3—9 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 3—5.

§ 11

Föredrogs den av herr Spångberg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående upplysningsverksamheten rörande kärnvapen och deras verkningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Interpellation ang. efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Under krigsåren torpederades och sänktes ett stort antal svenska handelsfartyg i Östersjöområdena. I några fall har fartygen försvunnit utan att orsakerna härtill kunnat klarläggas.

Interpellation ang. efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.

Även om det får anses mest sannolikt att de flesta av de ombordvarande omkommit, råder icke fullständig klarhet härom. Enligt uppgifter som framkommit nyligen och som baseras på ryska krigshistoriska redogörelser, skulle ett antal svenska sjömän ha tagits ombord på ryska u-båtar och förts i land i Sovjetunionen. Om deras vidare öden där och om de ännu är i livet saknas uppgifter från officiell rysk sida.

Jag syftar här bl. a. på det natten mellan den 28 och 29 oktober 1942 försvunna handelsfartyget »Bengt Sture». Enligt uppgift i en sovjetisk marinhistorisk framställning skulle sex eller sju av de ombordvarande ha tagits upp av den sovjetryska u-båt, som enligt den ryska källan sänkte det svenska fartyget.

Försvinnandet av besättningen på det svenska handelsfartyget »Kinnekulle», vilket inträffade efter kriget, har på nytt aktualiserats genom de nu framkomna uppgifterna om att besättningar förts i land i Sovjetunionen. »Kinnekulles» besättning försvann under ännu inte klarlagda omständigheter. Fartyget återfanns drivande utanför den danska östersjökusten. Det får därför inte hållas för uteslutet att besättningen tagits till fånga av polska eller östtyska myndigheter.

Försvinnandet av de svenska besättningarna berördes föregående vecka av ledamoten av denna kammare herr Johansson i Öckerö, i samband med besvarandet av hans enkla fråga angående »Hansas» förlisning. Han pekade då även på det svärförklarliga senare försvinnandet av fartygen Ivan och Dan. Besättningarnas öde är inte känt. Närmare uppgifter i de olika av herr Johansson berörda frågorna lämnades emellertid då icke från vederbörande statsråds sida, ej heller omnämndes några av regeringen vidtagna åtgärder — måhända därför att herr Johanssons ursprungliga fråga endast gällde undersökning av Hansas vrak.

Det mest omskrivna fallet av försvinnande av en svensk medborgare i Sovjetunionen gäller Raoul Wallenberg. I detta fall har från officiellt sovjetisk sida medgivits att först lämnade officiella uppgifter varit ofullständiga. Av vissa officiella ryska uppgifter som den 6 februari 1957 omnämndes av sovjetryska regeringen, drog denna slutsatsen att Wallenberg avlidit i ryskt fängelse år 1947. Enligt uppgifter bl. a. från flera personer, som vistats som krigsfångar i Sovjetunionen, har emellertid Wallenberg under alla förhållanden befunnit sig i Sovjetunionen betydligt senare än sommaren 1947. Det kan därför inte uteslutas att Wallenberg ännu befinner sig i livet.

Helt klart är att svenska medborgare under årtal kvarhållits i Sovjetunionen utan att ha fått tillfälle att ta kontakt med hemlandet. Det är uppenbart att de anhöriga med rätta kräver att energiska ansträngningar göres från den svenska regeringens sida att nå klarhet om vad som hänt de här berörda svenska medborgarna. Enligt vad som meddelats i pressen har den svenska regeringen nyligen gjort en förfrågan, närmast om de svenska sjömännen.

Det är ett svenskt intresse att klarhet utan dröjsmål skapas i de fall som här beskrivits. Jag anholder därför om kammarens tillstånd att till ministern för utrikes ärendena få framställa följande frågor:

1. Vill herr utrikesministern för kammaren dels lämna en redogörelse för Raoul Wallenberg-affärens utveckling efter publiceringen av utrikesdepartementets vitbok 1957 — i den mån ej av särskilda skäl vissa uppgifter måste hemlighållas — dels upplysa om vilka åtgärder regeringen planerar att vidta för att övertyga sovjetregeringen om nödvändigheten av en mera effektiv efterforskning av Raoul Wallenberg och hans vistelseort under olika perioder efter kriget?

2. Vill herr utrikesministern vidare

Interpellation ang. efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.

redogöra för vilka åtgärder regeringen vidtagit eller avser att vidtaga för att skapa klarhet kring de i bl. a. ryska källor förekommande uppgifterna om att svenska sjömän under kriget omhändertagits av sovjetryska myndigheter?

3. Har regeringen i övrigt några uppgifter att lämna beträffande försvinnandet av besättningarna på en del i Östersjöfart gående svenska fartyg?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ruth Maria Erneberg m. fl.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan.

§ 14

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 48, angående reformering av sionomutbildningen,

nr 51, angående byggnadsarbeten i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning,

nr 54, angående godkännande av avtal med Stockholms stad rörande vissa markbyten m. m., och

nr 58, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 mars

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Riksdagens andra kammare

I och för utrikesresa får jag härmed anhålla om tjänstledighet från den 20 mars t. o. m. den 3 april.

Stockholm den 4 mars 1964

Eric Nelander

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 2

Svar på fråga ang. avdraget vid beskattningen för traktamentsersättning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Christenson i Malmö har frågat mig om jag vill medverka till sådan omedelbar ändring av de i våras beslutade reglerna om beskattning av traktamenten att vid resa, som varat två dagar och en mellanliggande natt, avdrag för ökade levnadskostnader medges med belopp motsvarande summan av helt dygnstraktamente och helt dagtraktamente eller del därav. Jag vill svara följande.

Enligt de från och med nästa års taxering gällande schablonreglerna anses resa, som medfört övernattnings på främmande ort, ha varat lika stort antal dygn som antal övernattnings. Denna schablonregel är ibland fördelaktig för den skattskyldige och ibland mindre fördelaktig. Avdragsberäkningen sker emellertid inte för varje enskild resa utan för samtliga resor under året i en och samme arbetsgivares tjänst. Härigenom sker en utjämning av för-

och nackdelar. En ändring av bestämmelserna i den riktning herr Christenson antytt skulle medföra en väsentlig ökning av den redan nu omfattande uppgiftsskyldighet som schablonbeskattningen av traktamenten medför för arbetsgivarna.

Jag vill tillägga, att ingen skattskyldig är bunden av schablonbestämmelserna. Den som så vill kan yrka att i stället för schablonavdrag få avdrag för sina verkliga merkostnader under tjänsteresorna. Om någon anser, att schablonavdragen i hans fall inte täcker merkostnaderna vid förrättningar under året, har han alltså möjlighet att begära att hänsyn vid taxeringen skall tas till hans särskilda förhållanden.

Vidare anförde:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefens för finansdepartementet för svaret på min fråga.

Som bekant har detta ärende om beskattning av traktamenten åtskilliga gånger varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Inte minst har det ofta påtalats, att det knappast kan anses råda rättvisa och jämlikhet skattskyldiga emellan då traktamenten, som uppbärs av å ena sidan statsanställda och å andra sidan personer i kommunal och privat tjänst, beskattas olika.

Den reform som riksdagen beslutade om förra året innebär avsevärda förbättringar från såväl deklarations- som taxeringssynpunkt. Schablonregeln gör att man slipper ifrån en del kineseri och ofta godtyckligt varierade bedömningsgrunder. I proposition nr 120 uttalade departementschefen, att avsik-

Svar på fråga ang. avdraget vid beskattningen för traktamentsersättning

ten med ändringarna av kommunalskattelagen var att få en så noggrann och rättvis fördelning av skattebördan som möjligt. En stor del av de anställda i enskild tjänst kommer emellertid att beskattas hårdare än om de varit engagerade i statlig eller kommunal tjänst. Riksskattenämnden utfärdade anvisningar där det bl. a. heter: »Då resan varit förenad med övernattnig, skall den anses hava varat det antal dygn som motsvarar antalet övernattningar. Detta innebär sålunda att om en tjänstereasa varat två dagar och en mellanliggande natt resan anses ha varat allena ett dygn.»

Enligt dessa anvisningar beräknas alltså två dagar och en mellanliggande natt motsvara ett normaltraktamente å kr. 59:—. Detta var inte lagstiftarnas mening. En ändring av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen synes vara nödvändig, och följande passus borde enligt min uppfattning utgå: »Har resan varit förenad med övernattnig skall den anses hava varat det antal dygn som motsvarar antalet övernattningar.»

Ser man på lagtextens ordalydelse kan det inte bestridas, att riksskattenämndens tolkning av bestämmelserna sådan den kommer till uttryck i riksskattenämndens anvisningar är formellt riktig. Man frågar sig om en sådan tolkning är materiellt rimlig. Det innebär nämligen, att den nya lagstiftningen i ett mycket stort antal fall kommer att medföra, att de skattskyldiga kommer i ett betydligt sämre läge. Tvådagarsresorna torde vara mycket vanliga. För att utnyttja tiden i största möjliga utsträckning avser vederbörande från hemorten den ena dagen för att återvända dagen därpå på kvällen. Han får av sin arbetsgivare ett traktamente, avseende ett dygn och en dag. Att som riksskattenämnden anta, att han skulle ha ökade levnadskostnader bara för ett dygn, kan inte vara riktigt.

Låt mig ta ett annat exempel! Antag

att en privatanställd reser på måndag morgon och kommer tillbaka på tisdag kväll. Under onsdagen arbetar han på hemmakontoret. Han gör en liknande resa under torsdagen och fredagen. För sina två korttidsförrättningar, omfattande två nätter och fyra dagar, erhåller han av arbetsgivaren två dygns traktamenten å kr. 50:— och två å kr 34:—, tillsammans kr. 186:—.

Enligt anvisningarna får skattskyldiga i enskild tjänst avdrag med endast kr. 118:—. Beviljas inte avdrag för traktamentena får den skattskyldige betala skatt för sina omkostnader för mat o. s. v. För den som har många korttidsförrättningar blir det avsevärda skattepålagor.

Finansministern bortser i svaret från att en stor mängd arbetstagare har många korttidsresor. I interpellationssvaret talas om utjämning av nack- och fördelar. Jag tror emellertid att taxeringsmyndigheterna följer riksskattenämndens anvisningar. I regel kommer arbetsgivarna inom den privata sektorn att gå efter de stats- och kommunalanställdas traktamentsersättningar.

Rättvisa och jämlikhet mellan skattskyldiga, som riksdagen åsyftade, har inte åstadkommits. Jag vädjar till finansministern att förelägga riksdagen ett förslag till ändring i punkt 3 av anvisningarna till 33 § kommunalskattelagen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Som svar på interpellantens vädjar måste jag säga, att jag känner en ganska bastant olust mot att komma till riksdagen med ändringsförslag i en förordning som skall tillämpas första gången vid nästa års taxering; principerna gäller från den 1 januari i år, och vid nästa års taxering får de nya bestämmelserna ett konkret uttryck.

Jag är inte beredd att underskriva att det begåtts ett misstag. På denna punkt

Svar på fråga ang. avdraget vid beskattningen för traktamentsersättning

var propositionen klar, och riksskatte-nämnden har utfärdat sina anvisningar efter riksdagsbeslutet. Den specifika fråga som interpellanten tar upp var inte föremål för någon särskild debatt i utskottet — i varje fall är inte jag underrättad om det — och den var inte föremål för någon debatt i kamrarna. I princip accepterade man schabloniseringen med dess fördelar och nackdelar. Däremot hade en reservation fogats till utlåtandet av högerrepresentanterna, som ansåg att det var litet för djärvt att införa dessa schabloner; man var ängslig för att skattebortfallet skulle bli för kraftigt. I reservationen diskuterade man möjligheterna att differentiera schabloniseringen med avseende på yrkes- och inkomstgrupper. Man uttalade sig för att schablonförfarandet i varje fall borde tillämpas som en försöksverksamhet med hänsyn till att det gällde ett ganska oprövat fält.

Riksdagen följde emellertid bevillningsutskottets förslag, och i den andan har författningen sedermera utformats.

Det är klart att man som interpellanten kan säga att denna schablonregel i ett visst avsnitt inte slår så väl ut som man skulle kunna önska. Men det ligger i schabloniseringens egen natur. Vill man vinna en schabloniserings fördelar händer det ibland att man måste räkna med vissa smärre nackdelar. Nu gäller rätt till avdrag med 59 kronor vid övernattning. Även om vederbörande reser på kvällen och kommer hem morgonen därpå accepteras ett sådant avdrag; här har alltså den resande en klar favör. Sedan kan det vara riktigt som interpellanten säger att om man reser den ena dagen på morgonen, ligger över en natt och kommer hem andra dagen på kvällen, så kan 59 kronor vara i underkant, eftersom det är antalet nätter som är avgörande för dygnstraktamentena. Men nu räknas alla traktamenten för ett år tillsammans. Arbetsgivaren lämnar uppgift om anta-

let natraktamenten och om dessa isolerade dagsresor som inte har samband med övernattning, och på den årsuppgiften gör vederbörande sedermera sina avdrag. Jag föreställer mig att dessa små inadvertenser jämnar ut sig under ett år. Skulle de inte göra det, kan den skattskyldige säga: »Schabloniseringen passar inte mig och mina arbetsförhållanden, jag är illa behandlad och vill ha mina avdrag uträknade efter andra grunder.» Det framgår klart av både författningstexten och av riksskatte-nämndens anvisningar att han har den möjligheten. Kan den skattskyldige alltså visa att han haft omkostnader som överstiger schablonberäkningarna, har taxeringsnämnden att ta hänsyn till detta i sin prövning.

Jag tycker nog att vi bör låta denna nya lagstiftning som togs utan invändningar av riksdagen — de invändningar som möjligen förekom var att lagstiftningen skulle bli för generös — gå i tillämpning, så att vi vinner erfarenheter, innan vi sätter oss ner och gör ändringar i den.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Skattereformens huvudsyfte var att skapa rättvisa mellan olika skattskyldiga när det gäller avdrag för traktamenten. Tyvärr har detta syfte inte nåtts, och det vill jag här i riksdagen beklaga.

Vad utskottsbehandlingen beträffar vill jag erinra om att vi fick propositionen mycket sent; bevillningsutskottet behandlade denna fråga under slutspurtan av vårriksdagen, och det var en mycket kort tid som utskottet hade till sitt förfogande.

Jag vill också erinra finansministern om att sedan riksdagen beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t fästa uppmärksamheten på denna fråga dröjde det sju år, alltså ända till förra året, innan det kom ett lagstiftningsförslag till riksdagen.

Jag är fullt på det klara med att det

Svar på interpellation ang. effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga

är svårt att göra ändringar mitt i taxeringsåret, men jag skulle vilja uttala förhoppningen att finansministern på ett eller annat sätt tar denna fråga under förnyad prövning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Bengtsson i Varberg frågat, om jag anser mig kunna vidtaga sådana åtgärder att extra avdrag för nedsatt skatteförmåga redan vid årets taxering får samma effekt beträffande avgifterna till sjukförsäkringen och folkpensioneringen som för skatten. Jag vill svara följande.

Extra avdrag för nedsatt skatteförmåga medges för att bereda vissa kategorier skattskyldiga skattelindring *utöver* ortsavdraget. Därav följer att extra avdrag författningsenligt inte torde kunna medges med större belopp än att, sedan ortsavdraget frånräknats den taxerade inkomsten, ingen beskattningsbar inkomst uppkommer. Orsaken till att reglerna om extra avdrag inte alltid får samma effekt i fråga om socialförsäkringsavgifterna som beträffande inkomstskatten är att finna i det förhållandet att avgifterna i sin nuvarande form, som regleras inom socialförsäkringslagstiftningen, anknyts till den taxerade inkomsten, medan skatten enligt skattelagarna beräknas på den beskattningsbara inkomsten.

För att få ökade möjligheter till ned-sättning av eller befrielse från avgif-terna erfordras författningsändring un-

der riksdagens medverkan. Jag vill erinra om att ett förslag är att vänta in om några månader från allmänna skat-teberedningen om bl. a. socialförsäk-ringsavgifternas framtida konstruktion. Det synes naturligt att avvakta detta förslag innan ställning tas till det i in-terpellationen berörda spörsmålet.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdeparte-mentet för svaret på min interpellation. Av det koncisa svaret framgår att till-varon är en aning mera komplicerad än jag hade tänkt mig. Vad som gör det hela litet förargligt är att vi alla har skuld till det nuvarande förhållandet i den fråga det här gäller.

Vi tyckte väl alla att det tedde sig besynnerligt att medborgare med myc-ket små inkomster skulle befrias från skatt till stat och kommun men inte er-hålla befrielse från pensions- och sjuk-försäkringsavgifter. När socialbalken in-fördes inbjöds riksdagen att företa en lagändring, så att avdrag för nedsatt skatteförmåga även skulle få verkan på de här nämnda avgifterna. I specialmo-tiveringen till ifrågasvarande paragraf hette det att lagändringen var betingad av »att det ansetts rimligt att reglerna om skattelindring vid nedsatt skatteför-måga får motsvarande effekt beträffan-de avgifterna».

För mig framstod denna upplysning som ett tämligen klart besked om att därest en änka med änkepension exem-pelvis erhåller extra avdrag för nedsatt skatteförmåga och befrias från skatt skall hon även slippa erlægga folkpen-sions- och sjukförsäkringsavgifter. Ut-trycket »motsvarande effekt» borde rimligtvis ha denna innebörd. Den om-ständigheten att hon medges ortsavdrag

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

som för gift skattskyldig borde inte ge anledning till en annan tolkning — snarare tvärtom!

Jag är emellertid nu klar över att det erfordras en författningsändring för att få till stånd en annan ordning när det gäller det förhållande som jag berör i min interpellation. Är det så, som framhålles i svaret, att vi inom en nära framtid kan vänta ett förslag från allmänna skatteberedningen till bl. a. omläggning av avgiftssystemet för socialförsäkringarna, anser jag att vi får avvakta detta förslag. Men skulle det ta lång tid innan en omläggning kan komma till stånd vore det önskvärt med en författningsändring. Herr statsrådet påpekar att det erfordras riksdagens medverkan för att få till stånd en sådan. Jag tror att riksdagen gärna lämnar denna medverkan, men initiativet till författningsändringen måste av allt att döma tas av socialministern.

Det nuvarande systemet är inte bra. Medborgarna har mycket svårt att förstå finessen med att skatt börjar uttas vid en inkomstgräns, medan avgifter till socialförsäkringarna börjar att uttas vid en annan inkomstgräns. För den enskilde medborgaren framstår skatterna och avgifterna som samma sak. Det vore därför riktigt att sträva efter en helt ny avgiftskonstruktion. Får jag av svaret utläsa att statsrådet så snart som möjligt ämnar förelägga oss ett förslag till omläggning av socialförsäkringsavgifterna, ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 48, angående reformering av socialomutbildningen,

nr 51, angående byggnadsarbeten i

Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning, och

nr 54, angående godkännande av avtal med Stockholms stad rörande vissa markbyten m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 58, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 maj 1963 (nr 114) om semester, m. m.

§ 5

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående efterforskningarna efter Raoul Wallenberg, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 31 maj 1957 om kommunalförbund.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968 ävensom en i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 24 januari 1964 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition nr 29, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett genom propositionen framlagt förslag till lag med vissa be-

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

stämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968, innebärande att det nuvarande provisoriska valsystemet vid andrakammarvalen skulle gälla för ytterligare en mandatperiod.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 789 av herr Hagberg m. fl., vari hemställdes »dels att riksdagen i skrivelse till regeringen begär skyndsamt förslag till ny vallag för val till riksdagens andra kammare, som tryggar en demokratisk, proportionell och fullt rättvis fördelning av mandat i enlighet med varje i valet deltagande partis röstsiffra, dels också som en följd härav att proposition nr 29 avslås».

Utskottet hemställde

1) att riksdagen, med bifall till förevarande proposition nr 29, måtte antaga det föreliggande förslaget till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968,

2) att motionen II: 789, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet ovan under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Denna fråga gäller prolongation av en tillfällig vallag, som i fyra val å rad har prövats och där resultatet blivit starkt avvikande från principen om varje rösts lika värde. Vi har därför föreslagit, att riksdagen i skrivelse till regeringen i stället skulle begära skyndsamt förslag till ny vallag för val till riksdagens andra kammare, som tryggar en demokratisk, proportionell och fullt rättvis fördelning av mandaten i enlighet med varje i va-

let deltagande partis röstsiffra, och i enlighet därmed yrkat att föreliggande proposition skall avslås.

Utskottet har nöjt sig med att omnämna att motionen har avlämnats och refererat dess kläm utan att med ett enda ord kommentera den. Men det meddelas samtidigt att den princip för valordning, som man här skulle prolongera, även är avsedd att gälla när en ny författning kommer till stånd.

I vår motion nr 789 har vi visat hur denna vallag har verkat under fyra val. Där visas att högern har blivit överrepresenterad med mandat i tre val och underrepresenterad i ett val, att centerpartiet blivit överrepresenterat i tre val och underrepresenterat i ett val, att folkpartiet blivit överrepresenterat i två val och underrepresenterat i två. Om man slår ihop samtliga borgerliga partier, visar det sig att de blivit överrepresenterade i samtliga dessa fyra val, 1952, 1956, 1958 och 1960. I alla dessa val har också socialdemokraterna blivit överrepresenterade, och när det gäller antalet mandat har överrepresentationen varit ganska stark.

Vad slutligen det kommunistiska partiet beträffar kan nämnas att det blivit underrepresenterat i *samtliga* val. Underrepresentationen är så stor att man i princip kan säga att det kommunistiska partiet får betala mer än dubbelt så många röster per mandat i andrakammarvalen som det socialdemokratiska partiet. Vid det senaste landstingsvalet räckte inte 155 000 kommunistiska röster för ett förstakammarmandat, medan socialdemokraterna för varje förstakammarmandat behövde betala 28 000 röster. Vid det senaste andrakammarvalet betalade socialdemokraterna 17 500 röster per mandat och kommunisterna 38 000 per mandat.

På grundval av dessa fyra olika vals erfarenheter kan man alltså fastställa att hälften av de mandat kommunisterna skulle vara berättigade till, därest

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

en proportionell demokratisk fördelning hade gällt, i val efter val blivit stulna. Detta betyder att under dessa år har de övriga partierna tillskansat sig i genomsnitt fem mandat, vilka skulle ha tillfallit kommunisterna om vi hade haft en demokratisk och verkligt proportionell valordning.

Men det kan bli ännu värre. Det kommunistiska partiet har för närvarande mandat i tre kretsar med sammanlagt 12 procent av väljarna, och det har vidare två mandat i en krets med sammanlagt 11 procent av väljarna. Det saknar alltså representation i ett område som omfattar 77 procent av den svenska väljarkåren.

Om kommunisterna erövrar ytterligare 200 000 röster i de valkretsar där de icke är representerade, är det vid en jämn fördelning av deras röster på olika kretsar fullt möjligt att de ändå inte skulle få något mandat. Då skulle man kunna säga att i områden, där centerpartiet exempelvis med 579 000 röster erhåller sammanlagt 52 mandat i båda kamrarna, skulle kommunisterna med 400 000 röster och under angivna förutsättning inte få mer än fem mandat. De som styrde till denna valordning talar gärna om varje rösts lika värde och om sitt demokratiska sinnelag. De har visat en mycket stor teknisk skicklighet, men de skall i detta sammanhang tala tyst om demokrati.

Hela den grundlagsdebatt som hittills har förts har i utpräglad grad varit en teknisk debatt, där huvuduppgiften tycks ha varit att förvandla så få röster som möjligt till så många mandat som möjligt eller omvänt; att göra så många kommuniströster som möjligt mandatlösa. Det system som uppkommer på grund av detta kan i princip innebära att en minoritet bland väljarna förvandlas till en majoritet i riksdagen. Är det demokrati? Man talar om demokrati i ett sådant sammanhang, men det är ingenting annat än att söka tekniska

framgångslinjer för att sätta demokratin ur funktion.

Det har också talats om att man måste ta hänsyn till betydelsen av en stark regeringsmakt. Men om man i detta lägger, icke att alla röster skall ha lika värde, utan att en minoritet skall kunna förvandlas till en majoritet mandatmässigt såsom stöd för en regeringsmakt, är det då en ur demokratisk synpunkt stark regering man vill ha? Naturligtvis inte. En annan fördel man har av systemet, bortsett från detta att man tillskansar sig mandat som man vid en proportionell, demokratisk fördelning inte skulle vara berättigad till, är att man kan fortsätta den ganska skumma taktiken att tala om »bortkastade röster» vid allmänna val.

Vi har i motion nr II: 789 föreslagit återremiss av propositionen till Kungl. Maj:t och begärt förslag från regeringen till ett system som skulle ge alla röster lika värde. Det skulle kunna ske både med den använda uddatalsmetoden och med en i vår motion belyst valkvotsmetod, under förutsättning att ett visst antal tilläggsmandat skapades. Med 232 mandat i andra kammaren skulle man maximalt inte behöva mer än 15 tilläggsmandat för att åstadkomma en proportionell mandatfördelning. Det gäller ju här utredda förslag, som är helt klara på papperet. Det gäller därtill förslag till system som praktiserats i olika länder med framgång. Jag kan t. ex. nämna vårt grannland Danmark.

I vår motion anför vi: »Regelbundna, betydande avvikelser från full proportionalitet kan ur demokratisk synpunkt inte försvaras. De innebär en kränkning av principen om allmän och lika rösträtt genom att gradera den effektiva rösträtten efter politiska åsikter och partitillhörighet. De undergräver de allmänna valens karaktär av fri och obunden opinionsyttring. För de enskilda väljarna blir valhandlingen tve-

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

tydig, och dess svåröverskådliga konsekvenser framtingar irrelevanta överväganden. I samma mån blir också den politiska tolkningen av valresultaten diskutabel och oklar.»

Sammanfattningsvis kan man säga, att inga av de nackdelar som i debatten om valsystemet har anförts som argument mot en verkligt proportionell och demokratisk valmetod har blivit bekräftade av verkligheten. Det enda resultatet en sådan metod har givit där den praktiserats är att den har avskaffat överrepresentationen och gjort alla röster likvärdiga. Den princip vi hävdar i vår motion är att varje medborgare skall ha en röst och att alla röster skall ha lika värde.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att trots ett enhälligt utskotts avstyrkande få yrka bifall till vår motion nr II: 789, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Herr Hagberg konstaterade själv att det nuvarande valsystemet har provisorisk karaktär. Detta är orsaken till att utskottet vid behandlingen av propositionen inte haft anledning att närmare gå in på hur systemet verkar. När man inte hinner göra någon ändring, finns det ju ingen större anledning att gå in på vilken mandatfördelning det nuvarande systemet ger. Det finns olika meningar i dessa frågor, och författningsutredningen diskuteras ju mycket just nu i radio, i pressen och på möten. Diskussionen gäller just fördelningen av mandaten, kartellbestämmelserna o. d.

Som framgår av utskottsutlåtandet framhöll den dåvarande chefen för justitiedepartementet, när han 1952 framlade förslaget till det valsystem som fortfarande tillämpas, att det är vanskligt att utan ytterligare överväganden ta slutgiltig ställning till spørgsmålet hur valsättet i framtiden bör vara

utformat. Saken har ytterligare fördröjts genom författningsutredningens arbete. Dess betänkande är nu ute på remiss. Man vet ännu inte om vi skall ha en eller två kammare, vilket valsätt som skall tillämpas och efter vilken metod mandaten skall fördelas. Utskottet har funnit att ett ställningstagande till frågan om valsättets utformning för framtiden inte kan äga rum nu, utan vi måste leva på provisorier ännu en period.

Hur det blir sedan vet vi inte, men enighet har rått därom — även om det finns olika meningar när det gäller frågan om fördelningen av mandaten och andra frågor av betydelse för demokratien — att vi inte hinner skriva till Kungl. Maj:t, få ett förslag remissbehandlat och fatta beslut om ett system som skulle kunna användas vid valet i september i år. Detta är anledningen till att vi inte har gått in på det som kan kallas orättvisor för det ena eller det andra partiet. Det finns som sagt olika meningar därom.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det var ju bra att det finns delade meningar i konstitutionsutskottet i denna fråga. Detta gör väl att man får säga att konstitutionsutskottets ledamöter eller åtminstone en del av dem är mera demokratiskt sinnade än vad som framgår av utskottets utlåtande.

Jag tar det ad notam, att utskottets talesman betraktar denna fråga såsom icke definitivt löst, även om man av utskottets skrivning får en annan uppfattning. Där heter det nämligen: »I fråga om valmetoden har i enkammaralternativet för valkretsvalens del och i tvåkammaralternativet för andrakammarvalens del den år 1952 införda metoden för fördelningen av mandaten mellan partierna godtagits.» Efter herr

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

Spångbergs anförande tolkar jag detta endast som ett referat utan ställningstagande till förmån för den kohandel som bedrivits i författningsutredningen när det gäller utformningen av förslagen.

Såsom jag framhöll i mitt första anförande, har de fyra andra partierna vid olika tillfällen kunnat profitera på det nuvarande systemet. De har alltid vunnit mandat på det kommunistiska partiets bekostnad. För närvarande försöker man — det visar t. ex. uppgörelsen på Gotland och det misslyckade försöket i fyrstadskretsen — att finna vägar att, trots de hinder som den nuvarande valordningen reser för karteller, åstadkomma partikombinationer för att kapa åt sig mandat, som man inte skulle kunna erövra på annat sätt. Det socialdemokratiska partiet har ju hela tiden kunnat profitera på den odemokratiska ordning, som man återigen vill förlänga, men jag hoppas att det tar varning och förstår att man inte bara får räkna med de fördelar man haft under de fyra val, som denna ordning har praktiserats, utan att det kan uppstå kombinationer och situationer där dessa fördelar kan förvandlas till sin motsats.

Alldeles oavsett detta måste det ändå vara det riktiga att ha en principlinje och inte fifflla med dessa frågor, inte med tekniska metoder försöka sätta folkviljan ur spel; inte gradera folkviljan för att få fram andra mandatresultat än som uttrycks i den opinion som folket ger till känna vid val. Princippolitiken är den enda riktiga politiken och borde vara självklar för dem som kallar sig demokrater. Därför skall jag nöja mig med att konstatera att denna fråga kanske avgörs för den närmaste tiden, men den är inte alls avgjord för framtiden. Jag hoppas att det inte skall bli lika lätt att, när vi får en ny författning, också skriva in i denna en så monstruös vallag som den regeringen

och konstitutionsutskottet nu föreslår prolongerad.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Det skulle egentligen inte ha funnits anledning att uppehålla sig vid den motion som herr Hagberg här uttalat sig om, eftersom det, såsom herr Spångberg alldeles riktigt sagt, förhåller sig så, att det här är fråga om en förlängning av en provisorisk lag i avvaktan på författningsutredningens förslag och riksdagens behandling av detta. När jag nu i alla fall tar till orda, är anledningen herr Hagbergs uttalande här att »de som kallar sig demokrater» fiffplar med detta.

Herr Hagberg, det är väl ändå något övermaga att uttrycka sig på de sättet. Jag har inte hört att man från kommunisternas sida anser att den valordning är odemokratisk som man har använt exempelvis inom Gruvarbetareförbundets avdelningar i Kiruna och Malmberget. Herr Hagberg finner det väl fullt i sin ordning att enligt denna valordning den som vinner majoritet vid valet besätter alla platserna. Jag har aldrig hört kommunisterna opponera sig mot detta.

Jag förstår emellertid att herr Hagberg, när han uppträder här i dag, tänker på alla de minoriteter som finns i länder där kommunisterna styr. Hans tankar har fixerat sig vid detta, och han vill naturligtvis se till att det blir en annan ordning i dessa länder. Jag tycker nog att det finns anledning för herr Hagberg att något stämma ner tonen, när han gör sina uttalanden om den föreliggande valordningen.

Jag vill i detta sammanhang också säga att när vi en gång i tiden beslutade om den jämkade uddatalsmetoden var det inte bara från kommunisthåll utan också från annat håll som man ställde sig skeptisk mot denna. Det gjordes uttalanden som tydde på att man ansåg att socialdemokraterna ville

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

tillskansa sig fördelar medelst den jämkade uddatalsmetoden. Det är att konstatera att en tillnyktring skett i den politiska debatten på denna punkt. Alla är nu överens om att denna metod är ändamålsenlig och lämplig och att det inte finns anledning att göra gällande att den leder till att något parti gör sig vinst på något annat partis bekostnad.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det finns redan en i konstitutionsutskottet, därtill en åsiktsfrände till herr Spångberg, som inte delar hans uppfattning att denna fråga verkligen bör omprövas.

Herr Adamsson säger att man inte skall ta sig ton i denna fråga, och han drar in ganska ovidkommande saker i detta sammanhang såsom hur man väljer i vissa andra länder och hos Gruvarbetareförbundet i Norrbotten. Jag tycker att det inte har med denna sak att göra. Men eftersom Gruvarbetareförbundets avdelningar, som herr Adamsson talade om, är här i landet, vill jag erinra om att kommunisternas betraktelsesätt i fråga om representation i styrelsen är ett annat än socialdemokraternas. Kommunisterna tar som regel med socialdemokrater på sina listor, medan socialdemokraterna aldrig tillämpar en motsvarande metod.

Emellertid har detta, att det sker orättvisor ute i världen, inte med den sak vi nu debatterar att göra. Här gäller det Sverige och den svenska demokratin. Det är utifrån den utgångspunkten man måste behandla denna fråga. Herr Adamsson finner det tillfredsställande att ett parti systematiskt underrepresenteras, att det bara får hälften av det antal mandat som det vid proportionellt demokratiskt val skulle vara berättigat till. Det är hans åsikt. Jag tänker inte diskutera om han är demokrat. Jag har över huvud taget inte uttalat mig om ~~den saken~~. Jag har bara sagt att de som ~~älskar~~ att kalla

sig demokrater genomfört detta, och det älskar ju socialdemokraterna att kalla sig, och jag vill inte säga att de inte är det. Men i denna fråga har de inte handlat demokratiskt. De principer i fråga om valordningen som jag här belyst kan inte med bästa vilja i världen kallas demokratiska.

Anf. nr 12

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påminna herr Hagberg om att det inte var jag som drog in andra länder i denna diskussion. Det gjorde herr Hagberg själv i sitt första anförande genom att jämföra med förhållandena i Danmark i detta avseende.

Vidare använde herr Hagberg uttrycket »fiffila». Jag skulle vilja sätta den beteckningen på det förhållandet att kommunisterna vid de fackliga valen sätter upp socialdemokratiska kandidater mot deras egen vilja. Det kan betecknas som »fiffel», herr Hagberg. Om herr Hagberg vill ta avstånd från det från denna talarstol skulle jag vara honom tacksam.

Dessutom säger herr Hagberg att detta inte har med saken att göra; herr Hagbergs första anförande gick bara ut på att söka övertyga denna kammare om att han hade en demokratisk uppfattning och att han kämpade för den. I så fall har det med saken att göra, ty om han är demokrat vid de offentliga valen, bör han också vara det i organisationslivet. Jag tycker man bör börja där, innan man går ut och gör sig till talesman för den uppfattning som herr Hagberg förfäktat från denna talarstol just nu. Det finns emellertid ingen anledning för mig att förlänga diskussionen, herr talman, därför att om den föreliggande motionen av kommunisterna skulle bifallas innebär det bara att vi återgår till den gamla d'Hondtska metoden och det var väl ändå inte avsikten.

Lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Det förhåller sig visst inte så att om man avslår detta förslag från konstitutionsutskottet går man in för den d'Hondtska metoden. Det förslag det här gäller är nämligen avsett att funktionera 1968 och regeringen har därför tid på sig att framlägga ett nytt förslag. Följaktligen hänger herr Adamssons replik i luften.

Beträffande vad herr Adamsson i övrigt framhöll vill jag endast säga att man kan ju hitta på vad som helst för att förneka principen att varje röst skall ha lika värde. Det är vad herr Adamsson gör, och det är synd att han inte förstår det.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i denna författningsdebatt. Diskussionen om valsystemet skall, som tidigare sagts, tas upp till en mera djupgående analys längre fram.

Det var emellertid ett uttryck i herr Hagbergs anförande, som återkom i hans senaste replik och som gav mig anledning att begära ordet, nämligen frågan om varje rösts lika värde. Det är ett ytterligt intressant författningspolitiskt spørsmål om man kan åstadkomma en författning, där varje röst har lika värde. Det torde, herr talman, inte finnas ett enda land med flerpartisystem som accepterat ett valsystem där man inte har någon form av spärr som förhindrar att de allra minsta partierna kan erhålla mandat. Det torde vara nödvändigt för att förhindra en upplösning av det politiska livet. Allra längst bort från herr Hagbergs ideal om varje rösts lika värde kommer man i länder med enpartisystem där man väger rösternas värde på det sättet, att de medborgare som inte är beredda att acceptera det enda parti, som där finnes, över huvud taget inte kan få ut något av värde ur valproceduren.

Jag vill sålunda påstå att vårt system närmar sig herr Hagbergs ideal mycket mera än de system man har i en lång rad av de länder i världen där enpartisystem förekommer. Men jag håller med om att om man eftersträvar ett system, där alla röster har lika värde, har vi inte uppnått det målet, och jag vill ifrågasätta om det över huvud taget är möjligt att förverkliga en dylik målsättning om man vill ha en parlamentarism som fungerar.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag borde väl egentligen inte nämna Danmark igen, eftersom det tas som utgångspunkt för att man talar om helt andra saker än de denna debatt gäller. Jag vill endast erinra om att i Danmark har man ett system som avser att tillgodose principen om varje rösts lika värde. Om vårt förslag om tilläggsmandat bifölls skulle denna princip tryggas även här. Det skulle icke medföra de konsekvenser som man här har talat om. Det skulle inte uppstå en massa småpartier.

Ur demokratisk synpunkt vill jag dock säga att om folket vill ha småpartier och inte vill ha ett eller två stora partier, måste väl folket vara suveränt att bestämma detta. Kan man egentligen ur demokratisk synpunkt ställa sig upp som domare över folket och säga: »Ni är så oförståndiga att om ni får er vilja fram får vi kanske fler partier än vi för närvarande har?»

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Här gäller det ju frågan om en effektivt fungerande parlamentarism, och det torde vara alla kammarens ärade ledamöter bekant att en väsentlig orsak till att nazism och fascism fick vind i seglen under 1920-talet i Europa var den partisplittring som rådde i de länder där Hitler och Mussolini opererade.

Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Den historieskrivningen är helt godtycklig. Den lägger huvudvikten vid vissa tekniska förhållanden men tar inte hänsyn till de sociala förhållandena i de berörda länderna. De hade varit i krig, de hade ett desorganiserat näringsliv m. m., vilket allt medverkade till att föra fram den fascistiska regimen i en del länder. Att ange partisplitringen som motiv måste vara konstruerat. Tar vi Frankrike som exempel fanns där sex partier. Frankrike har ju i dag en personlig diktatur. Parlamentet betyder ringa, och man har åstadkommit en valordning som är en parodi på en verkligt demokratisk fördelning. Herr Alemyr anser naturligtvis inte att det är riktigt. Vi skall ha ett proportionellt valsystem, om jag förstod honom rätt. Men om man kan påvisa sådana konsekvenser i den tekniska utformningen av vårt valsystem, att rösterna blir olika värda i fråga om mandattilldelning, borde man väl, om man håller på parlamentarism och demokrati, se till att man avskaffar dessa konsekvenser och i stället får en demokratisk valordning, vilket denna valordning icke är.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 789; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8

Utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19***Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare**

Kungl. Maj:ten hade föreslagit riksdagen (bilaga 5, punkt 34, s. 64 och 65) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 61) och den andra inom andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Hermanson* (II: 81), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde om att förslag förelades riksdagen om beviljandet av lämpligt avvägt förslagsanslag, avsett för i motionerna berörda ändamål, i första hand förskotterande av utlägg för balsamering och hemtransport av utomlands avlidna svenska medborgare.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kr.;

b) att motionerna I: 61 och II: 81 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru RYDING (k):

Herr talman! I samband med detta utlåtande från statsutskottet vill jag ta upp två moment till diskussion, huvudsakligen moment 19, som avser vår motion nr 81 i denna kammare vilken innebär, att vi önskar att anslag anvisas för att utlägg för balsamering och hemtransport av utomlands avlidna svenska medborgare skall kunna förskotte-

Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare

ras. Det andra momentet, som jag bara helt flyktigt vill beröra, är nr 21, där man är intresserad av motionärernas förslag att skänka 800 000 kronor för att ett hundratal svenskamerikaner eller amerikaner av svenskt ursprung skall kunna få resa runt i Sverige under en månad. När man ställer dessa båda frågor i relation till varandra blir man något beklämd.

I motiveringen för avslag på vår motion säger utskottet, att då fråga uppkommer om att transportera stoffet efter i utlandet avliden svensk medborgare hem till Sverige har utrikesdepartementet att anmoda de anhöriga att ställa till förfogande härför erforderliga medel och att om så inte kan ske begravs stoffet på den utrikes orten. Detta är givetvis inte felaktigt, men en korrektare skrivning hade varit om utskottet också sagt ifrån, att dessa erforderliga medel *omedelbart* måste ställas till förfogande, så att säga på timman. I vår motionsskrivelse har vi påtalat ett konkret fall, som inträffade så nyligen som i september förra året, då de anhöriga efter diverse hänvändelser fick ett uppskov på en och en halv dag med att lägga fram de erforderliga medlen. I detta fall skulle 10 000 kronor läggas på bordet. Av dessa pengar utgjorde inte mindre än 5 500 kronor kostnader för balsamering. I detta sammanhang vill jag inte underlåta att påpeka att våra beskickningar måste instrueras om att åstadkomma uppgörelser om balsamering till mera rimliga priser.

Detta omedelbara lösgörande eller anskaffande av betydande penningssummor är väl i de allra flesta fall det svåraste. Det är just av den anledningen vi vill att ett förslagsanslag skall anvisas, så att en förskottering omedelbart kan ske, om de anhöriga så önskar.

Sett från denna utgångspunkt är det egendomligt när utskottet också anför, att det har förekommit fall, då det efter konseljbeslut — konselj hålls ju en gång i veckan — eller efter beslut av utrikes-

ministern efter samråd med regeringens övriga medlemmar har medgivits att sådana kostnader för balsamering och hemtransport fått bestridas förskottsvis av statsmedel. Det sägs också tydligt ifrån i skrivningen att dessa beslut *inte* får räknas som prejudicerande. Det är alltså fråga om högst tillfälliga och opålitliga lösningar. Vem tänker för övrigt i en sådan situation på att vända sig till regeringen? Vore det inte bra mycket enklare och mindre tungrott och giinge det inte bra mycket snabbare, om man kunde falla tillbaka på ett tillgängligt förslagsanslag? Hur det sedan skall kunna gå att koppla ihop dessa kostnader med socialhjälp, vilket också nämns i utlåtandet, framgår inte av skrivningen.

Att utskottet kommit till den slutsatsen, att någon åtgärd från riksdagens sida icke skulle vara påkallad därför att den av oss motionsvägen väckta frågan befinner sig under prövning, betraktar jag som en mycket krystad motivering för avslag på vår motion. Motionen innebär ju i realiteten att i lyckligaste fall förslagsanslaget inte behöver tas i bruk och att i mindre lyckliga fall, där användning av medlen måste komma till stånd, pengarna återbetalas av de anhöriga.

Vore det inte riktigast nu, när frågan har påtalats i riksdagen och det framgår att myndigheterna har den under prövning men ännu icke kunnat finna någon lösning, att man bifölle motionen och därmed hjälpte myndigheterna att åstadkomma en sådan lösning?

Jag vill inte tolka utskottsskrivningen som så cynisk, att man anser att det inte spelar någon roll var en människa begravs. Jag tror att man med litet god vilja skulle kunna lösa denna fråga som är av stor humanitär betydelse för de anhöriga, vilka förutom den personliga tragedien också får dessa ekonomiska bekymmer att brottas med. Och jag skulle egentligen vilja förbigå en sådan cynism som när man från utskottets

Upplysningsverksamhet i utlandet ang. Sverige

sida till sist säger sig vilja erinra om att det ju finns möjligheter att teckna försäkring, så att den som har begett sig till utlandet på något sätt kommer tillbaka till Sverige, död eller levande.

Jag kan inte underlåta att ställa behandlingen av denna motion i samband med vad statsutskottet anför under punkt 21, där utskottet såsom jag tidigare sagt visar sitt intresse för att lämna ett anslag — utan någon som helst återbetalningsskyldighet — på 800 000 kronor för att ett hundratal svensk-amerikaner och amerikaner med svensk härstamning skulle få resa runt i Sverige under någon månad. Då har man inte några större betänkligheter; man framhåller bara att förslaget bör vägas mot andra åtgärder beträffande upplysningsverksamhet om Sverige och att det i varje fall inte i år bör anvisas några medel för ändamålet.

I och för sig motsätter jag mig inte ökad upplysning om Sverige i utlandet, överallt i utlandet, men jag vill livligt understryka vad utskottet säger om att man nog måste överväga de åtgärder som vidtas i sådant syfte.

Herr talman! Med det anförda ber jag att under förevarande punkt få yrka bifall till motion nr 81 i denna kammar, som är likalydande med motion nr 61 i första kammaren.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det är självklart att det finns många behjärtansvärda ändamål som man kan motionera om i riksdagen. Jag vill inte bestrida att det nu aktuella av många kan betraktas som ett sådant, men jag kan försäkra motionärerna att det även i tredje huvudtiteln finns en rad ömmande och angelägna behov som måste förbigås på grund av att man inte har medel till allt. Jag vill inte dölja att här finns ändamål som kanske skulle kunna anses som ännu mera angelägna än det som här har förts på tal.

Emellertid är denna fråga — som det

framhålls i utskottets skrivning — ingalunda ny. Man har i olika sammanhang från fall till fall lämnat bidrag till hemtransporter av den typ som här nämnts, och man undersöker f. n. huruvida man möjligen skulle kunna utsträcka denna praxis litet längre än vad som hittills varit förhållandet.

Frågan är alltså föremål för viss prövning, och det är god riksdagspraxis att inte skynda i väg och bifalla en motion — i varje fall en av detta slag — innan man tänkt igenom hur det hela ställer sig i förhållande till andra ömmande och angelägna ändamål. Jag tror följaktligen att det för detta år inte finns någon anledning att bifalla detta motionsuppslag, även om det i och för sig naturligtvis i vissa fall skulle kunna vara behövligt och betraktas som värdefullt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till vad utskottet har hemställt under denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 61 och II: 81; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21

Upplysningsverksamhet i utlandet ang. Sverige

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord om denna punkt i vad den avser upplysningsverksamhet om Sverige i Amerika.

Upplysningsverksamhet i utlandet ang. Sverige

Jag tillhörde en grupp riksdagsmän som i somras hade tillfälle resa omkring i USA. Man behöver inte besöka många platser där förrän man kommer underfund med att det brister oerhört i fråga om kunskaperna om Sverige. Det gäller inte bara frågan om svenskt näringsliv, svensk fackföreningsrörelse och svensk arbetsmarknadspolitik, utan också svensk politik och svenska förhållanden över huvud taget. Många amerikaner är av den bestämda uppfattningen att Sverige är ett kommunistiskt land och vi fick t. o. m. på vissa ställen höra: »Ni skall inte komma hit och försöka inbilla oss något annat. Vi vet hur det ligger till.» Och så talade man om vilken oerhörd skillnad det var mellan exempelvis det svenska socialdemokratiska partiet och det norska arbetarpartiet.

Allt detta gav oss ett starkt intryck av att det fordras mycken upplysning om Sverige i USA och därför har deltagarna i gruppen motionerat om vissa åtgärder i sådant syfte.

Jag skall inte, herr talman, ställa något annat yrkande än statsutskottet gjort, men jag vill understryka vad utskottet säger om att »utskottet anser initiativet intressant och att tanken i en eller annan form kan vara värd beaktande. Fr. o. m. innevarande år och tre år framåt pågår en speciell USA-kampanj 'Meet modern Sweden' för att förstärka Sverigeinformationen i Amerikas förenta stater. Det är möjligt, att det i motionerna framförda förslaget kan utgöra ett led i ifrågavarande kampanj. Givetvis bör förslaget vägas mot andra åtgärder beträffande upplysningsverksamheten om Sverige. Utskottet har anledning förutsätta, att förslaget prövas av den tillsatte särskilde rådgivaren i upplysningsfrågor och upplysningsberedningen.»

Utskottet slutar med att säga att riksdagen bör hos Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i frågan. Det ligger alltså nu i Kungl. Maj:ts händer

att göra något åt saken och jag vill uttrycka en förhoppning om att man därvid allvarligt beaktar den plan som framförts i vår motion.

Jag har alltså inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Som motionär har jag anledning att tacka statsutskottet för den positiva behandlingen av vår motion, i vilken hemställes om åtgärder för att parallellt med USA-kampanjen inbjuda ett hundratal svenskamerikaner och amerikaner av svensk härstamning till Sverige.

Men först en allmän kommentar. Den ökning av anslaget för upplysningsverksamhet om Sverige i utlandet på i runt tal en miljon kronor som nu föreslagits ter sig välbehövlig och angelägen. Denna USA-aktion, som skall omfatta en treårsperiod, skall främja exporten, öka intresset för Sverige och ytterligare bygga ut den good-will Sverige åtnjuter i Förenta staterna. Bakom denna kampanj står staten och näringslivet. Den summa som anslagits kan i förhållande till den stora uppgiften te sig anspråkslös. Därför talar starka skäl för en fortsatt ökning av anslagen. Säkert krävs det nya insatser på detta stora befolkningsområde. Sverige kampanjen i USA tycks ha tilldragit sig ett visst intresse redan från början och det finns säkert plats för nya initiativ och åtgärder.

Tanken att dessa mera traditionella former för svensk PR-verksamhet borde kompletteras med ett i sådana här sammanhang ovanligt inslag föddes sommaren 1963 när en grupp svenska riksdagsmän på egen bekostnad gjorde en studieresa i USA.

Vi resenärer kunde konstatera att intresset för Sverige är oförminskat bland »utvandrarna» trots i de flesta fall mångårig vistelse i USA. De känner sig naturligtvis som amerikaner, visar stark lojalitet gentemot det nya landet men

Upplysningsverksamhet i utlandet ang. Sverige

håller också starkt på det gamla hemlandet.

Det finns som bekant över en miljon svenskamerikaner, d. v. s. svenskättlingar i första och andra generation i USA enligt en sammanställning som de svenska konsulaten i landet nyligen har gjort. Av dessa är 211 000 födda i Sverige och har svenska som modersmål.

Många av dem vi mötte har aldrig haft ekonomiska resurser att göra ett återbesök i Sverige. Men i tankarna erinrar de sig ofta hur det såg ut i vårt land den gången de utvandrade. Kunskaperna om Sverige är naturligtvis bristfälliga, och på många håll mötte vi en önskan, att de en gång skulle få återse dagens moderna Sverige. Men för många blir det en vacker dröm som aldrig kan förverkligas.

Vi motionärer vill att svenska staten skall inbjuda cirka 100 amerikanska medborgare ur ovan nämnda grupper till ett månadslångt studiebesök i Sverige. Hänsyn bör vid urvalet tas till ålder, längden av vistelsen i USA, ekonomiska förutsättningar etc. I gruppen bör också ingå några av utvandrarnas ättlingar som inte tidigare besökt Sverige men som likväl genom starka släktband är knutna till oss.

En sådan här resa till Sverige bör av många skäl ske per båt. Under den långa båtresan hinner gruppen att bli ordentligt sammansvetsad, vilket är en fördel inför den förestående rundresan i Sverige. Båtresan ger oss också stora möjligheter att ordna ett ståtligt mottagande i exempelvis Göteborg.

En månadslång rundresa kan sedan ge en allsidig kontakt med det svenska samhället. Den som sedan vill stanna några veckor hos »kära släkten» bör ges tillfälle därtill.

Många skäl talar enligt motionärernas mening för ett förverkligande av denna tanke. Dessa »utvandrare» har på olika sätt i en främmande miljö hedrat sitt gamla hemland. Många har också spelat en roll inom amerikanskt

samhällsliv. Denna åtgärd skall inte tränga undan utan på ett tilltalande sätt komplettera den framgångsrika inledda treårskampanjen i USA. Vi tror nämligen att detta skulle bli ett mycket populärt och uppmärksammat inslag i denna kampanj. Med stor tillfredsställelse har vi också noterat statsutskottets positiva inställning till denna motion.

Jag skall gärna erkänna att vi motionärer var en aning tveksamma vid motionsavlämnandet i januari. Man kunde utgå från att denna framstöt skulle uppmärksammas inte bara här hemma utan också i USA. Ett blankt avslag skulle mot denna bakgrund ha tett sig som en ytterst tvivelaktig propaganda för Sverige. Vi tvekade — inte beträffande det sakligt riktiga i motionen — utan av den anledningen att ett avslag här kunde skada en stor och angelägen sak. Men vi övervann var tveksamhet ty vi utgick från att det trots allt måste bli svårt för statsutskottet att helt avvisa denna motion, som på ett så naturligt sätt knyter an till den nu inleda Sverige-propagandan i USA. Inom en inte alltför avlägsen framtid skulle vi självfallet gärna se att denna idé kunde bli förverkligad, och utskottets positiva skrivning ger oss anledning att tro på en sådan utveckling.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag framhålla tre ting. För det första skulle vi säkert alla känna uppriktigt glädje, om vi fick hälsa dessa varmhjärtade företrädare för Sverige och det svenska i Amerika välkomna hem till det gamla landet. Besöket skulle säkert för dem alla bli ett minne för livet, och vid återkomsten skulle de ha mycket att berätta om det gamla landet.

För det andra finns det här hemma många personer, som skulle hälsa ett beslut av detta slag med stor glädje. Det skulle bereda många tillfälle att återse släktingar och vänner, som för åtskilliga år sedan utvandrade. Storslagen gästfrihet skulle möta våra lång-

Upplysningsverksamhet i utlandet ang. Sverige

väga gäster i många svenska hem, där-om kan man vara förvissad.

För det tredje finns det anledning tro att ett sådant besök skulle väcka mycket stor uppmärksamhet i press, radio och TV på båda sidor om Atlanten. En kännare av amerikansk press har sagt mig att detta vore en åtgärd helt i amerikanernas smak och att även de stora tidningarna där borta skulle uppmärksamma detta säregna evenemang. Och jag vill se den svenska tidning som inte skulle reagera på samma sätt.

Allt detta vore bra för Sverige i USA. Men viktigast av allt är ändå att vi fick tillfälle att göra en riktig sak för våra ärade gäster utvandrarna.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande under punkt 21.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Både reservanten och huvudmotionären har varit mycket älskvärda mot utskottet, och vad de sagt skulle inte i och för sig föranleda några kommentarer av mig. Men jag tror ändå att det krävs ett par ord för att inte motionärernas förväntningar skall bli alltför stora.

Herr Lindahl talade om hemmet i det gamla landet och anslög därvid en lätt sentimental ton i stil med Ernst Rolfs kända visa »Där som sädesfälten buga sig för vinden». Men, mina damer och herrar, här är det i själva verket fråga om en drive på Förenta staterna med mycket stark kommersiell betoning. Man kan givetvis även i en sådan drive lägga in sentimentala inslag, om man finner att detta kan löna sig, men riktigt så hade vi nog inte uppfattat tanken i motionen. Vi uppfattade den så att det skulle komma till stånd ett utbyte av människor, som annars inte hade tillfälle eller ekonomiska möjligheter att resa hit till Sverige.

Redan när vi inom utskottet förde

diskussionen om dessa ting så pass långt som till frågan vilka som skulle få den oerhörda förmånen att bli bjudna på en sådan resa, stötte vi på mycket stora svårigheter, och jag tror att motionärerna själva skulle betacka sig för ansvaret att göra det urvalet och svara för att det blev riktigt.

Vidare är det klart att en aktion från svenska statens sida av detta slag i viss utsträckning måste vara kommersiellt betonad. Den måste därför ta sikte på sådana människor, som det kan vara av betydelse för oss att få hit, och de människorna befinner sig ofta i den situationen att de kan göra den resan utan inbjudan av svenska staten. Att få resa hit till vårt land som svenska statens gäster är ju dock en säregen förmån, ett nådevedermåle, där urvalet nog får göras med större försiktighet än när det gäller andra nådevedermålen som ges mera frikostigt.

När man frågar dem som skulle få det direkta ansvaret för hur de alltför knappa pengarna för denna aktion skulle användas, så säger de: Om vi fick 800 000 kronor till, så skulle vi inte kunna ta på vårt ansvar att använda pengarna för det ändamål motionärerna har tänkt sig. Det är så mycket annat som vi bedömer vara mera väsentligt ur allmänna, svenska synpunkter.

Med detta har jag dock inte på något sätt velat förringa vad utskottet skrivit, herr talman. Uppslaget är både tilltalande och trevligt. Kunde det på något sätt förverkligas skulle ingen av oss ha någonting emot det. Men jag vill å andra sidan med detta säga motionärerna, att skrivningen inte kan eller får betraktas som någon beställning från utskottet. Den måste nog bli föremål för kritisk prövning. Ju mer man tränger in i saken desto svårare blir det kanske att komma till ett positivt resultat. Jag tror därför att det är klokt, att redan i dag se på saken litet mera kritiskt och med mera verklighetssinne än vad

Ersättning till städerna för mistad tolag

som var fallet med herr Lindahl i hans anförande.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag har ingen åstundan att polemisera mot utskottets ärade talesman. Jag har bara noterat att utskottet har behandlat denna motion i en positiv anda, och jag har gett uttryck för vår tacksamhet härför.

Jag är också medveten om att USA-kampanjen har en kommersiell inriktning. Detta påpekande är riktigt, men det hindrar naturligtvis inte att man vid en sådan tre år lång kampanj i USA också kompletterar med andra åtgärder, som kanske kan förefalla en aning ovanliga för dem som i vanliga fall arbetar med PR-kampanjer av detta slag. Det måste naturligtvis bli fråga om ett övervägande. Vi har förutskickat att ett sådant kommer till stånd, och jag tror inte att vi skall sätta detta yrkande emot de övriga åtgärder som vi alla hälsar med tillfredsställelse. Riksdagen bör betrakta detta som ett komplement.

»Vilka skall få förmånen att resa till Sverige?» frågar herr Ståhl. Det är klart att det här föreligger en vanskelig situation. Det gör det alltid när man skall välja ut representanter i det ena eller andra avseendet. Det är alltid ett problem när man låter folk söka — det kan gälla det enklaste lilla stipendium. Det blir oftast ett val mellan olika förtjänta sökande. Jag tror emellertid att de svenskamerikanska organisationerna i USA mycket villigt skulle medverka i ett sådant arbete. Jag förutskickar också att den svenska ambassaden i Washington skulle kunna organisera denna verksamhet. Vi vill inte ta bort någon-ting av det som kommit i gång under så gynnsamma omständigheter utan vi vill bara komplettera.

Vi har noterat den positiva skrivningen, och denna tycker jag inte det är någon anledning att rubba på efter behandlingen här i kammaren. Vi är

tacksamma. Vi får inga pengar denna gång, men motionärerna förväntar att prövningen skall leda till att denna tanke kan förverkligas.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 22—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Lades till handlingarna.

§ 9

Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53

Ersättning till städerna för mistad tolag

Kungl. Maj:t hade (bilaga 9, punkt 60, s. 92 o. 93) föreslagit riksdagen att till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 41 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 536) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 662), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda anslagsäskande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag samt med avslag å motionerna I: 536 och II: 662, till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1964/65 anvisa ett förslagsanslag av 41 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundhorn, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 536 och II: 662, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1964/65 av ett förslagsanslag av 41 000 000 kr. till Ersättning till städerna för mistad tolag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Frågan om en avveckling av tolagsersättningen har diskuterats så många gånger i denna kammare att det väl inte finns någon som väntar sig, att en diskussion skall bjuda på några nya synpunkter. Denna ersättning sammanhänger ju med förhållanden som fanns redan på 1600-talet. I diskussionerna i denna fråga under senare år har det hävdats, att det här skulle vara ett avtalsförhållande som riksdag och regering inte ensidigt skulle kunna ändra på. Detta har emellertid stadsutredningen underkänt. Det andra argumentet man haft är, att tolagsersättningen är direkt förknippad med skyldigheten för städerna att hålla tullhus. Även på denna punkt har stadsutredningen helt och hållet underkänt argumentationen. Man menar att ett sådant samband inte existerar. För övrigt har inte alla städer som har stapelstadsrättigheter någon ersättning. Därtill är det så, att den ersättning som respektive stad får inte står i någon som helst proportion till de kostnader som den kan ha för att hålla tullhus.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen och vill i detta sammanhang påminna om, eftersom det ofta anförts att detta skulle ha sam-

Ersättning till städerna för mistad tolag

band med andra kostnader, att riksdagen fattat ett mycket viktigt beslut, särskilt från städernas synpunkt, nämligen att statsverket skall överta kostnaderna för polisväsendet.

Herr **PETERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Jag hoppas innerligt att detta är sista året vi behandlar denna fråga. Enligt utredningen skall i alla händelser tolagsersättningen börja avvecklas under 1965. Jag vill emellertid inte hålla med om att det är så enkelt som herr Eliasson säger, så att det bara skulle vara att klippa av detta bidrag.

Jag är osäker på siffrorna, men jag har ett minne av att dessa skyldigheter förra året, när vi diskuterade detta, enligt en utredning, som jag gjorde, kostade städerna 280 miljoner kronor, varav de får tillbaka 41 miljoner kronor.

Herr Eliasson tog upp frågan om den orättvisa fördelningen mellan städerna, något som jag inte vill gå in på. Det är möjligt att det förhåller sig så, att en del städer som har tolagsersättning inte borde ha sådan. Det finns emellertid andra som har desto större utgifter på detta område. Jag vet inte om herr Nelander begärt ordet men han kan intyga att Trelleborg är en av de städer, för vilka indragningen av tolagsersättningen kommer att bli ganska kännbar. Under alla förhållanden är utredningen i det närmaste färdig med sitt arbete. Vad man nu håller på med är att försöka förhandla om överenskommelse för denna avveckling.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag framhöll förra året i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Frågan om tolagsersättningen till städerna är, som här har nämnts, av gammalt datum. Den partition från centerpartiet, vilken nu yrkar avslag på det äskade beloppet för det kommande året, har också uppre-

Ersättning till städerna för mistad tolag

pats år efter år. Man kan nästan säga, att den har gammal hävd.

När tolagen för hundra år sedan — vid 1856—1858 års riksdag — utbyttes mot en tolagsersättning på 5 procent av tullmedlen, röstade nämligen adel, präster och borgare för, men bondeståndet emot detta. Sedermera tillsattes ett särskilt och fullständigare utskott och frågan gick igenom. 1857 års tolagsersättning berör nu ett 40-tal städer.

I och för sig skulle det kanske inte finnas någon anledning att i dag orda vidare i denna fråga, eftersom 1955 års stadsutredning 1962 lagt fram förslag om denna ersättnings avskaffande och eftersom finansdepartementet under hösten 1963 utarbetat en promemoria i frågan. I denna promemoria förutsattes en successiv avveckling av tolagsersättningen från och med den 1 januari 1965, varför alltså proposition i ärendet tänkes bli avlämnad till riksdagen innevarande år. Det är närmast med anledning av propositionsskrivandet som jag till riksdagens protokoll skulle vilja anföra några synpunkter.

Principiellt finns det knappast anledning att göra några invändningar mot att staten övertar ansvaret för de arbetsuppgifter av statlig karaktär, vilka av ålder åvilat städerna. Beslut har av riksdagen redan fattats om förstatlighande av polis-, åklagar- och exekutionsväsendena från den 1 januari 1965. Domstolskommittén har vidare föreslagit förstatlighande av rådhusrätterna från samma tidpunkt. De kommunala uppbördsverken kommer att gå samma väg.

Det får också anses rimligt, att de ökade utgifter som staten nu får i möjligaste mån kompenseras genom indragning av städerna tillkommande förmåner, bland vilka tolagsersättningen tilldrar sig det största intresset. Totalt skulle en avveckling av nämnda rättigheter och skyldigheter innebära en statlig merutgift på i runt tal 30 miljoner kronor.

Det är emellertid så som departementspromemorian framhåller: »Individuellt är proportionen mellan rättigheter och skyldigheter väsentligt olika för olika städer.» De allra flesta av städerna kommer att vinna på dessa förändringar. I regel överstiger alltså summan av de årliga kostnaderna för de olika verksamhetsgrenarna den årliga tolagsersättningen för respektive städer. Efter detta konstaterande anför stadsutredningen i sitt betänkande på s. 223: »I det motsatta fallet — om således tolagsersättningen överstiger summan av de olika verksamhetsgrenarna — skulle staden fortfarande ha kvar rätt till tolagsersättning, ehuru förstatlighandereformerna genomförts. Såvitt nu kan förutses är det endast Trelleborg som kommer i detta läge. Möjligheten kan ifrågasättas att avveckla denna överskjutande tolagsersättning genom statliga bidrag under en längre tidsperiod (20—30 år).»

Det är denna sist anförda synpunkt som jag funnit anledning att understryka för min hemstads räkning, när frågan om det årliga anslaget nu är uppe till behandling. Det kan nämligen inte vara riktigt, att så gott som alla städer vinner på reformen, medan en enda — Trelleborg — gör avsevärda förluster på densamma. Departementspromemorians förslag om en femårig avvecklingstid för Trelleborg kan således än mindre än utredningens förslag anses vara rättvist.

I detta sammanhang förtjänar att påpekas, att Trelleborg till och med har kungligt brev av 1867 med tillförsäkran om 5 procent av tullmedlen. Stadsutredningen uttalar sig också klart i sitt betänkande på s. 215: »Det bör icke ifrågakomma, att enstaka städer fränkännes sina rättigheter utan kompensation.»

Till detta bör läggas, att länsstyrelsen i Malmöhus län i sitt yttrande över ifrågavarande departementspromemoria den 30 januari i år anför, att »en

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

anpassning till dagens samhälle är befo- gad..., dock att hänsyn måste tas även till sådana rättsliga grundsatser, såsom att ingen utan sitt eget medgivan- de eller i varje fall utan skälig ersätt- ning kan berövas en honom tillkom- mande rättighet». Länsstyrelsen fram- håller alltså angelägenheten av att to- lagsersättningen till städerna avvecklas under skäligt iakttagande av ekonomis- ka hänsyn till berörda städer, varvid särskilt måste beaktas Trelleborgs stads särförhållanden. Tillräcklig hänsyn sy- nes enligt länsstyrelsens mening inte ha tagits till stadens såväl tidigare som kommande förpliktelser i dess egenskap av en för riket viktig import- och ex- porthamn.

Herr talman! Jag har i samband med behandlingen av den allmänna frågan om tolagsersättningen velat anföra des- sa synpunkter närmast till ledning för finansdepartementets kommande be- handling av frågan och utformande av den proposition som kan väntas under innevarande år. Enligt min mening är det en riktig åsikt som länsstyrelsen i Malmö uttrycker, när den framhåller att frågan synes endast kunna lösas ef- ter direkta förhandlingar mellan repre- sentanter för städerna, i första hand Trelleborgs stad, och staten.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 54—69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70

Lades till handlingarna.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition angående ytterligare svensk ka- pitalinsats i Internationella utveck- lingsfonden (IDA).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

Föredrogs bevillningsutskottets be- tänkande nr 6, i anledning av väckta motioner om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid för- säljning av egna hem.

Sedan utskottets hemställan föredra- gits yttrade:

Herr **BROBERG** (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottet hänvisar i sitt yttrande angående de motioner som väckts i denna fråga till det betänkande som avgivits av värde- säkringskommittén och då närmast till den utredning angående skatt på rea- lisationsvinst som gjorts av professor Mutén. I denna utredning ingår även två alternativa lagtexter. När utskottet hänvisar till utredningen, som får be- traktas som positiv, så kan man kanske beteckna utskottets skrivning som väl- villig eller åtminstone vad beträffar den socialdemokratiska delen av ut- skottet som välvilligare än vad tidigare varit fallet. Emellertid skulle jag trots detta önskat ett mer positivt uttalande från utskottets sida i denna fråga. Jag anser också att det finns särskild an- ledning att granska ett par av de motiv som i tidigare debatter angivits mot skattefrihet för realisationsvinst vid försäljning av egna hem i samband med ändrade arbetsförhållanden.

Det ena av dessa argument är att det i huvudsak är i avfolkningsorterna som försäljning av egna hem förekom- mer och där blir det inga realisations- vinster. I samband med den kartlägg- ning av befolkningsströmmarna i vårt land som gjorts av lokaliseringstred-

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

ningen har vi fått ett officiellt dokument som bekräftar vad vi väl i stort sett vetat förut. Det intressanta med lokaliseringsutredningens betänkande är emellertid att det ger oss siffror som belyser hur stora de fram- och återgående befolkningsströmmarna är i jämförelse med den ström som går från avfolkningslänen till de expansiva länen. Under år 1961 minskade avfolkningslänen med närmare 25 000, en siffra som naturligtvis i och för sig är mycket hög, oroväckande hög kanske en del vill säga. Emellertid uppgick den totala befolkningsströmmen mellan länen till över 200 000. Den var alltså mer än åtta gånger större. Härtill kommer naturligtvis de lokala omflyttningarna. Det finns ingen anledning att betrakta denna rörlighet som mindre önskvärd sedd ur samhällets synpunkt. Den sammanhänger till stor del med de förändringar som är särskilt utmärkande för ett expansivt näringsliv. Självfallet får man räkna med att yngre och ogifta utan egen bostad är de som flyttar mest, men de hinder för rörligheten och de orättvisor som realisationsvinstbeskattningen medför är problem av tillräcklig storleksordning för att beaktas och lösas. Egnahemsförsäljningen på avfolkningsorterna är ett problem vid sidan av detta.

Jag vill i detta sammanhang ta upp ytterligare ett argument. Det har i debatten även framhållits att de som i samband med avflyttning från en ort säljer egna hem och skattar för realisationsvinst dock intar en ekonomiskt gynnad ställning i jämförelse med dem som nedlagt sina besparingar i icke värdebeständiga tillgångar. Jag tänker inte annat än i ett avseende ingå på ohållbarheten av denna motivering — det har ju tidigare år blivit en hel del sagt om detta. I värdesäkringskommitténs betänkande framföres i den del som utarbetats av kommitténs sekreterare och experter vissa argument angående det lämpliga eller olämpliga i

att beskatta indextilläggen i samband med indexlån. Bland argumenten för beskattningen av indextilläggen anger man att enligt gällande rätt kan en värdestegring på fastighet beskattas som realisationsvinst.

Man kan alltså i debatten växelvis låta orättvisorna motivera varandra. Vill man inte ta bort realisationsvinstbeskattningen på egna hem kan man motivera detta med den brist på värdesäkring som banktillgodohavanden och lån utgör och vill man inte ta bort skatten på den fiktiva vinst som indextilläggen i samband med eventuella indexlån utgör kan man hänvisa till att fiktiva vinster från fastigheter blir beskattade. Och naturligtvis kan man finna samband mellan flera orättvisor och flera ofullkomligheter. Men någons måste vi ändå börja när vi skall bryta sådana cirklar.

Det kan i detta sammanhang vara lärorikt att citera ytterligare ett par rader i värdesäkringskommitténs betänkande. Kommittén anser att endast »en nominalistisk beskattning av indexlån för närvarande kan ifrågakomma» och att detta »nödvändiggöres av att nominalistisk beskattning är den i vårt skattesystem allena rådande principen. Kommittén vill dock i detta sammanhang hänvisa till möjligheten att övergå till en beskattning enligt reala principer av samtliga kapitalinkomster och kapitalvinster. Utredningarna i denna fråga visar dock att betydande praktiska svårigheter är förenade med en allmän realbeskattning på dessa områden.»

Om man vill lösa ett besvärligt problem som kan sägas vara sammansatt av ett antal komplicerade delproblem så kan man tänka sig två principiellt skilda tillvägagångssätt. Det ena är att i ett sammanhang söka lösa alla delproblem, det andra är att söka lösa en sak i taget. När det gäller våra samhällsproblem så är det i regel vida att föredra att söka lösa en sak i taget och

Ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem

jag tror inte det är skäl att göra undantag för det stora problemkomplex som värdesäkringen utgör. Ett av dessa delproblem, realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av egnahem, bör under alla förhållanden efter den utredning som gjorts kunna få en lösning.

Herr talman! Jag vill uttrycka förhoppningen om att vi snart får en proposition i denna fråga. Jag har i övrigt inget yrkande.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Som herr Broberg redan nämnde är detta inte någon ny fråga. Den återkommer år från år. Det nya i år är att bevillningsutskottet har blivit enigt så när som på den blanka reservation som herr Broberg redan har försvarat. Anledningen är den som han nämnde, nämligen att motionens yrkande om utredning i viss utsträckning redan har tillgodosetts genom den promemoria som professor Leif Mutén har skrivit angående realisationsvinstskatt vid bostadsbyte och som ingår som bilaga i värdesäkringskommitténs nyligen framlagda betänkande angående indexlån.

Bevillningsutskottet har år efter år varit delat i en socialdemokratisk och en borgerlig hälft. 1961 kom den borgerliga hälften i majoritet genom lotstens hjälp, men voteringarna i kamrarna fällde motionen. Att vi i år har kunnat enas inom utskottet får självfallet inte tolkas så, att vi på vårt håll är helt nöjda. Vi har inte haft någon anledning, tycker vi, att reservera oss eftersom en utredning nu föreligger men vi vidhåller vår uppfattning att realisationsvinstbeskattning av egnahem leder till så otillfredsställande resultat att frågan verkligen måste lösas. Det är här fråga om en beskattning av fiktiva vinster. Särskilt oskäligen blir beskattningen av realisationsvinst vid bostadsbyte när egnahemsägaren flyttar till annan ort eller skaffar sig större bostad därför att familjen växer. Undantag från skat-

teplikt förekommer redan i vissa fall men realisationsvinst vid försäljning av egnahem beskattas för närvarande i många fall där en beskattning uppenbart strider mot denna lagstiftnings syfte.

Det vore glädjande om den socialdemokratiska hälften av utskottet nu delade vår uppfattning att frågan måste lösas. Utredningar är ju inte till för att läggas till handlingarna utan åtgärd. Hur länge regeringen tänker fundera på värdesäkringskommitténs digra betänkande, därom vet vi intet. Professor Muténs promemoria är endast en bilaga till betänkandet. Vi förväntar nu att någonting göres inom den närmaste framtiden. Om ingenting görs får vi naturligtvis återkomma med samma krav som tidigare.

Med dessa kommentarer i kanten, herr talman, kan jag yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 6.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Efter herr Brobergs anförande kan jag fatta mig mycket kort.

Alla tycks ju nu vara överens om att problemet är en realitet. Rörligheten på arbetsmarknaden, inte minst, har bidragit till att problemet har växt med åren.

Jag har under senare tid på nära håll fått se en annan sida av denna fråga. Man överväger att lägga ned driften på ett av våra större smalspåriga järnvägsnät. Om dessa planer fullföljs kommer detta att leda till en stor förflyttning av personal. I många fall kommer då frågan om realisationsvinstbeskattningen in i bilden. Det är ett rimligt krav att vederbörande vid de försäljningar av egnahem som sker i detta sammanhang slipper beskattning på vad som i själva verket är en fiktiv vinst.

Jag vill instämma i de önskemål som här har framförts om förslag inom en nära framtid till lösning av denna fråga. I övrigt, herr talman, har jag inget yrkande.

Beskattningen av varulotterier

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag beklagar att bevillningsutskottet inte ännu har några särskilda nyheter att framlägga för kammaren i denna fråga. Inte heller motionärerna för fram så mycket nytt. Men vi får hoppas att vi så småningom kan presentera nytt material.

I dag föreligger ett enhälligt utskotts-
betänkande, och det skulle alltså inte
finnas anledning för mig att säga nå-
gonting i denna fråga. Men herr Bro-
berg sade att utskottet denna gång
varit välvilligare vid sin behandling av
ärendet än tidigare. Det är inte allde-
les riktigt. Föregående år hänvisade
utskottet till att denna fråga ingick i
värdesäkringskommitténs direktiv och
att man förväntade sig att denna kom-
mitté skulle komma att framlägga visst
material. Jag har framför mig proto-
kollet från fjolårets debatt, där jag
bl. a. yttrade:

»Även om kommittén inte skulle
framlägga förslag just i denna detalj
— jag hoppas emellertid att den skall
pröva även förevarande fråga — så
finns det ändå anledning antaga att
kommittén redovisar ett sådant mate-
rial, att riksdagen får lättare att bedö-
ma också denna detaljfråga. Då kan vi
kanske även komma till ett annat re-
sultat.» Man kan inte gärna säga att
bevillningsutskottet i fjol visade någon
särskild brist på välvilja vid behan-
dlingen av motionärernas förslag.

Nu har värdesäkringskommittén av-
givit ett betänkande i två delar om in-
dexlån. Kommittén tar inte någon direkt
ställning till frågan om realisations-
vinst vid försäljning av egna hem men
redovisar, som herr Björkman här sa-
de, en av professor Mutén utarbetad
promemoria angående realisations-
vinstskatt vid bostadsbyte. I promemo-
rian säger professor Mutén att den frå-
gan enklast kan lösas genom ett stad-
gande, som uppdelar detta slags vinster
liksom motsvarande vinster vid avytt-
ring av andelar i bostadsrättsförening-

ar m. m. från realisationsvinstbeskatt-
ning. Alternativt kan en uppskovsmetod
överbägas, som skulle göra skattelätt-
naden vid vinst avhängig huruvida mot-
svarande egendom förvärvats till ersätt-
ning för den gamla.

Värdesäkringskommittén har alltså
framlagt ett visst material genom denna
promemoria, och man får anta att det
är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.
Under sådana förhållanden anser ut-
skottet att motionärernas syfte blivit
tillgodosett. Motionärerna har endast
yrkat på en utredning och en sådan får
väl anses onödig om det redan finns
material.

Herr talman! Med det anförda ber jag
att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Efter härmed slutad överläggning bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Beskattningen av varulotterier

Föredrogs bevillningsutskottets betän-
kande nr 9, i anledning av väckta mo-
tioner angående beskattningen av varu-
lotterier.

I de inom riksdagen väckta, till be-
villningsutskottet hänvisade likalydan-
de motionerna I: 204 av herr Erik Ol-
son m. fl. och II: 251 av herr Wahren-
dorff m. fl. hade hemställts, »att riks-
dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må-
te anhålla om förslag till sådana änd-
ringar i förordningen om lotterivinst-
skatt m. m., såvitt gäller varulotterier,
att skatten sänkes från 30 till förslags-
vis 20 procent av vinstvärdet och nu-
varande högsta skattefria vinstvärde hö-
jes från 100 till förslagsvis 300 kronor
och så att nu gällande stämpelavgift
om 10 öre per lott upphör att utgå».

I detta betänkande upptog utskottet
till behandling endast de yrkanden i
motionerna, som avsåg lotterivinstbe-
skattningen. Yrkandet rörande stämpel-

Beskattningen av varulotterier

avgiften på lottsedlar behandlade utskottet i annat sammanhang.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 204 av herr Erik Olsson m. fl. och II: 251 av herr Wahrendorff m. fl. i vad motionerna avsåge den särskilda skatten å vissa lotterivinster icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Engkvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 204 av herr Erik Olsson m. fl. och II: 251 av herr Wahrendorff m. fl., i vad desamma behandlades i detta betänkande, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i förordningen om särskild skatt å vissa lotterivinster, att skatten, såvitt gällde varulotterier, sänktes från 30 till förslagsvis 20 procent av vinstvärdet och att nuvarande högsta skattefria vinstvärde höjdes från 100 till förslagsvis 300 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 9 gäller motionsparet I: 204 och II: 251 med hemställan om utredning i syfte att få till stånd vissa lättnader i beskattningen av vinster i varulotterier. Jag skall något beröra motivet för dessa motioner.

Alla i denna kammare har väl kännedom om att varulotterierna är en mycket betydande inkomstkälla för flertalet ideella och politiska organisationer och sammanslutningar i vårt land. Vi torde också vara ense om att dessa organisationers och sammanslutningars verksamhet är mycket värdefull och bör främjas av det allmänna. Är det då inte något inkonsekvent att belägga vinsterna i dessa lotterier med en relativt hård beskattning, även i de fall vinsternas värde är rätt begränsat? Skatteplikten

inträder redan vid ett vinstvärde av 100 kronor — ett belopp som fastställdes för så länge sedan som år 1928. En omräkning till nutida penningvärde skulle resultera i ett belopp på 260 kronor.

Vi har i motionerna föreslagit att det högsta skattefria vinstvärdet skall höjas till 300 kronor. Det kan knappast sägas att detta skulle medföra några avsevärda olägenheter ur statsfinansiell synpunkt eller att en sådan ändring vore orättmätig ur beskattningssynpunkt. Däremot skulle det medföra en viss lättnad och vara till hjälp för alla de organisationer och sammanslutningar som anordnar varulotterier och är beroende av dessa för att kunna finansiera sin verksamhet.

Vi har också föreslagit att skattesatsen för vinsterna skall sänkas. Den utgör nu 30 procent, vilket emellertid i praktiken blir cirka 43 procent, eftersom skatt utgår också på skatten. I motionerna har vi föreslagit en sänkning av skattesatsen från 30 till 20 procent. Att vi stannat vid 20 procent beror på att det finns jämförbar beskattning som ligger på denna nivå. För premieobligationsvinst är skattesatsen sålunda 20 procent och samma skattesats gäller för platsspel inom totalisatorspel. Jag kan inte förstå att vinsterna i de ideella organisationernas lotterier skall behöva beskattas hårdare än exempelvis premieobligationsvinst och platsvinst inom totalisatorspel. De ändamål som lotterierna tjänar borde tala för att man väljer lägsta tänkbara skattesats för varulotterierna.

När det gäller stämpelavgift uttas en sådan med 10 öre per lott. Den skall tas av lotteriets nettovinst. Ett lotteri med t. ex. 800 000 lotter — ett sådant lotteri har anordnats helt nyligen — belägges med en stämpelavgift på sammanlagt 80 000 kronor. Utskottet framhåller i sin skrivning att en utredning förordat en övergång till en procent-sats och i det fallet föreslagit 5 procent.

Beskattningen av varulotterier

Ja, vad skulle resultatet bli av en sådan ändring? Den skulle betyda att stämpelavgiften vid ett lottvärde av 3 kronor — lotterna betingar nu ett pris av upp till 3 kronor — skulle bli 15 öre i stället för 10 öre. Ett lotteri med 800 000 lotter skulle få vidkännas en stämpelavgift på sammanlagt 120 000 kronor. Jag kan inte, i motsats till utskottet, finna att en sådan ändring skulle betyda någon lättnad för lotterierna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen i bevillningsutskottets betänkande nr 9, vilken under-tecknats av herrar Sundin, Vigelsbo och Engkvist.

I detta anförande instämde herr *Hedin* (h).

Herr **ENGVIST** (s):

Herr talman! Jag vill helt kort anföra några synpunkter med anledning av den reservation, som avgivits till bevillningsutskottets betänkande nr 9. Såsom framhållits i denna reservation betyder lotteriinkomsterna mycket för de olika organisationerna med bildnings- och ungdomsarbete på sitt program. Om också dessa lotteriinkomster inte spelar en direkt avgörande roll, kommer de ofta att liksom bilda gränsen för vad organisationerna lyckas uträtta.

Med all rätt har det anförts att samhället bör stödja dessa organisationers strävanden. Med tacksamhet kan vi också notera att det svenska samhället — staten, landstingen och kommunerna — på olika sätt befrämjar strävanden av denna art genom att lämna rätt betydande anslag. Det kan därför enligt min mening anses befogat att söka åstadkomma lättnader i beskattningen av varulotterierna. Även om det formellt sett är lottköparna och de som får vinster i lotterierna som erlägger åsatt skatt blir det, som redan nämnts av herr *Wahrendorff*, i verkligheten de

som anordnar lotterier som belastas med dessa avgifter. Därigenom minskas sålunda arrangörernas möjligheter att bedriva sitt samhällsgagnande arbete, eftersom avgifterna försvårar lottförsäljningen.

Herr talman! Jag skall inte säga mer i denna sak. Detta är naturligtvis inte någon stor fråga, men den är ändå av den vikt för berörda organisationer, att jag anser att man borde kunna bifalla reservationen och vidta de ändringar som har yrkats i densamma. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nyberg* (fp).

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Sedan gammalt är lotterivinster föremål för beskattning i vårt land, alldenstund man har ansett att de utgör ett skatteobjekt. I den mån det allmänna skattetrycket har ökat har man också i någon mån ökat beskattningen av lotterivinster. Jag tror emellertid inte att det finns någon som kan förneka att den beskattning som uttas på lotterivinster är låg i jämförelse med den skatt staten tar ut på arbetsinkomster.

Lotteriförordningen föreskriver att skatt skall utgå med 30 procent på penningvinster i den mån dessa överstiger 25 kronor. Skatt skall också utgå med 30 procent på vinster i varulotterier, men endast i den mån som dessa vinster överstiger ett värde av 100 kronor. Man har sålunda redan nu när det gäller vinster i varulotterier en betydligt förmånligare beskattning än när det gäller vinster i penninglotterier. Därför anser vi inom utskottet att det skulle utgöra ett alltför stort avsteg från principerna för beskattningen, om man ytterligare skulle förbättra förmånerna för varulotterierna. Såsom herr *Wahrendorff* också påpekade i sitt anförande säger man i motionen att principen

om befrielse från skatt på varuvinster till ett värde av 100 kronor fastställdes redan 1928.

Detta är en missuppfattning. Det skedde år 1945. Före år 1945 var det vinsttagarna i varulotterierna som var beskattningsskyldiga, och de var då skyldiga att deklarerat för de vinster de gjorde på varulotterier, om värdet uppgick till 100 kronor. De måste då ta upp denna inkomst i vanlig ordning. 1945 kom emellertid varulotterierna med i lotteriförordningen, och då fastställde man det fria beloppet till 100 kronor.

Jag har, herr talman, liksom de föregående talarna den allra största förståelse för det ideella arbete man lägger ned ute i organisationerna. Det är inte fråga om den saken. Jag tror att alla kammarens ledamöter är överens om detta. Men vi skall ha klart för oss att det inte är lotterierna som betalar denna skatt, utan det är vinsttagarna, eftersom skatten får ingå i det vinstvärde som vederbörande lotteri är skyldigt att ställa till förfogande. Å andra sidan kan — som de två föregående talarna påpekat — lotteriet naturligtvis verka något mer attraktivt på lottköparna om vinsterna blir något större.

Nu tror jag emellertid inte att det är de mindre organisationerna som har någon olägenhet av denna beskattning. De lottar i allmänhet inte ut vinster över 100 kronor och undgår därigenom beskattningen. Det är inte heller ovanligt i ideella organisationer att vinsterna utgår i form av gåvor, som inte heller är föremål för beskattningen.

Frågan om stämpelavgiften behandlas inte i detta betänkande. I den mån motionen berör stämpelavgiften kommer den att tas upp i ett senare betänkande. Det är alltså nu endast fråga om en ändring i lotteriförordningen.

Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Även om jag tog fel när
4 — Andra kammarens protokoll 1964. Nr 10

Beskattningen av varulotterier

Jag sade 1928 i stället för 1945 är det väl ändå så, herr Magnusson, att en rätt kraftig inflation ägt rum sedan 1945. Vi brukar här i kammaren kalla det penningvärdeförsämring, och det är det ju.

Herr Magnusson säger vidare att skatten på lotterivinster är låg i förhållande till övrig beskattning. Om man räknar med skatt på skatten blir det dock 42,9 procent. Jag tycker att den procentsatsen är rätt kraftig. Beträffande de mindre lotterierna, som herr Magnusson säger, t. ex. De vanföras lotteri eller De hjärt- och lungsjukas lotteri, brukar de sälja 100 000—200 000 lotter. Beträffande de politiska organisationerna kan jag nämna att A-lotteriet omfattade 850 000 lotter à 3 kronor.

Det är riktigt som herr Magnusson framhåller, att det är vinnaren som betalar skatten. Men man tycker ändå att skatten på varulotterier kunde vara rimlig och inte så hög som den är i dag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sundin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 96 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckt motion angående avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Bevillningsutskottet har här tagit ställning till en motion med en praktisk och en principiell sida. Den praktiska sidan rör företagens försörjning med riskvilligt kapital. Här menar majoriteten av utskottet att allt är väl bestämt. I den frågan skall jag inte öppna någon process — vi vet ändå att uppfattning står mot uppfattning.

Vad beträffar det principiella, läser jag betänkandet så att bevillningsutskottet inte är främmande för min uppfattning, att doktrinen om vad som är organisationskostnad måste anpassas efter dagens verklighet. Praxis har kommit en bit på väg. Bevillningsutskottet dribblar nu bollen till allmänna skatteberedningen. Jag slutar med att uttala förhoppningen att den sedan slås i mål.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Enligt gällande skattelagar får aktiebolag inte göra avdrag för s. k. organisationskostnader, exem-

pelvis stämpel-, registrerings- och annonskostnader i samband med bildande av aktiebolag eller vid nyemission av redan bestående bolag. Det finns visserligen inga uttryckliga regler i fråga om dessa kostnader, men i skattepraxis har de inte ansetts hänförliga till driftkostnader utan till utgifter för förvärvskällans förvärvande. Bolagen har därför vägrats avdrag för organisationskostnader. Däremot medges avdrag för kostnader för viss kapitalanskaffning, exempelvis för stämpelavgifter för obligationslån.

Nu vill motionärerna att avdrag skall få göras även vid aktiebolagsbildning och ökning av aktiekapitalet genom nyemission. De vill alltså jämställa dessa kostnader med kostnad för utgivande av obligationslån. Det bör observeras att man med kostnader ju vanligtvis avser utgifter för intäkternas förvärvande och bibehållande. Vid aktiebolagsbildning och nyemission är det fråga om förvärv av en *förvärvskälla* och inte förvärv eller bibehållande av *intäkter*. Nyemissioner har jämförts med bolagsbildning.

Att man får göra avdrag för kostnad i samband med upptagande av lån beror på att denna kostnad jämställs, eller i varje fall borde jämföras, med ränta på lånat kapital som nedlagts i rörelsen och följaktligen är en kostnad för intäkternas förvärvande. Om ett bolag gör en nyemission, blir det fråga om kostnader som rätteligen belöper på aktieägarna. Det är ju de som lånar ut pengarna, om man så vill till sig själva, och de långivande är delägare i bolagen. De förvärvar något. Vid obligationslån är detta inte fallet. Det är alltså en formell skillnad mellan dessa kostnader.

Herr Regnéll säger att utskottet tycker att allt är väl bestämt. Jag kanske då kan erinra om vad utskottet säger, nämligen att det redan nu finns möjligheter för aktiebolag och ekonomiska föreningar att av vinsten skattefritt av-

Avdragsrätt vid beskattningen för kostnader vid aktiebolagsbildning m. m.

sätta medel till olika fonder och pensionsstiftelser, göra nedskrivningar av varulager samt avskrivningar på maskiner och inventarier, allt i syfte att konsolidera företagen och göra dem självfinansierande. På riksdagens bord ligger förslag till förlängning av den s. k. Annell-lagen och till särskilda investeringsavdrag på maskiner och inventarier. Detta syftar också till att underlätta företagets konsolidering och självfinansiering. Därtill tar utskottet sig friheten att erinra om att den skattemässiga behandlingen av kostnader för nyemission liksom organisationskostnader över huvud taget faller inom ramen för allmänna skatteberedningens utredningsuppdrag.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har inte deltagit i den slutliga behandlingen av denna fråga i bevillningsutskottet och har därför inte haft möjlighet att påverka utformningen av utskottsbetänkandet, men jag har varit med vid den förberedande behandlingen i avdelningen och skulle gärna vilja säga några ord i frågan.

Herr Regnell påpekade att det här gäller dels en praktisk fråga, dels en principfråga. Den praktiska frågan gäller försörjningen av kapital åt näringslivet och därvidlag menar herr Regnell, att utskottsmajoriteten tycks ha den uppfattningen att allt är väl beställt. Jag tror att det är att läsa in litet för mycket i vad som står i betänkandet. Där pekas inte bara på de möjligheter som finns utan också på dem som nu kommer att föreslås riksdagen. Jag vill gärna ha sagt att enligt min mycket bestämda uppfattning är de åtgärder som nu finns att tillgripa och de som föreslås inte tillräckliga, utan det krävs ytterligare åtgärder för att tillgodose näringslivets kapitalförsörjning. Den frågan får vi tillfälle att behandla i många sammanhang, och herr Regnell

nämnde särskilt att han inte skulle ta upp debatt i den frågan här. Vi får många tillfällen att ta upp frågan i ett större sammanhang.

Beträffande frågan huruvida kostnaderna för aktieemissioner skall vara avdragsgilla vill jag säga att jag personligen bedömt frågan så, att den praktiskt inte är av så avgörande betydelse för möjligheten att förse näringslivet med kapital att man absolut måste föregripa den allmänna skatteberedningen och nu fatta ett beslut omedelbart i denna fråga.

Härmed är vi inne på den principiella frågan hur man skall förfara med organisationskostnader vid taxering. Jag fick det intrycket vid behandlingen i avdelningen att detta är en relativt komplicerad fråga och att det därför är lämpligt att ta upp den i annat sammanhang, och detta erbjuder sig när skatteberedningen får tillfälle att diskutera frågan om företagsbeskattningen. Hela frågan om beskattningen av organisationskostnader bör nämligen, såvida inte mycket starka skäl talar mot det, tas upp i ett sammanhang.

När jag kommer att stödja utskottet i voteringen sker det av de skäl jag här angivit.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Det gläder mig att herr Gustafson i Göteborg håller med mig om att näringslivets försörjning med riskvilligt kapital verkligen är ett problem. Det är klart att han som praktisk bankman har den uppfattningen, och jag tycker att det är bra att den kommer till uttryck i diskussionen här.

Vidare talar herr Gustafson om att han vid voteringen kommer att stödja den och den linjen. Jag kommer inte att bereda honom tillfälle att stödja den, eftersom jag inte anhållit om votering. Orsaken därtill är att jag delar den uppfattning som utskottet gjort sig till tolk för och som herr Gustafson ytterligare underströk, nämligen att detta

Lag om införande av brottsbalken m. m.

är en sak som bör behandlas av allmänna skatteberedningen. Min avsikt med motionen var att väcka intresse och uppmärksamhet kring den skönhetsfläck som nuvarande teori och praxis innebär på detta område.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag konstaterar alltså att herr Regnéll instämmer med utskottet och inte med reservanterna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 5 av anvisningarna till 35 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 4 mom. och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 15

Lag om införande av brottsbalken m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om införande av brottsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! När den nya brottsbalken på sin tid antogs, hade jag till första lagutskottets utlåtande i ärendet fogat ett särskilt yttrande. I det framhöll jag under punkt 2 att ett stort antal brott

som tidigare kunnat förskylla böter eller fängelse förändrats till enbart bötesbrott och att i en del av dessa brott bevisning inte sällan brukade bli relativt omfattande, såsom exempelvis vid ringa misshandel, ringa vållande av annans död och hemfridsbrott. Genom att sådana brott i framtiden blev rena bötesbrott skulle de i princip komma att omfattas av den s. k. enmansdomar-kompetensen.

Med hänsyn till av riksdagen tidigare gjorda uttalanden om att mål med egentlig bevisprövning bör avgöras av flera än en domare gjorde jag det uttalandet, att man vid det fortsatta författningsarbetet borde överväga att i rättegångsbalken införa en spärregel, varigenom en icke önskvärd utvidgning av enmansdomar-kompetensen skulle kunna elimineras. En sådan regel borde, sade jag, bli ännu mera påkallad om — vilket var att förvänta — de vanliga trafikovarsamhetsbrotten i framtiden skulle förvandlas till rena bötesbrott.

De i förevarande proposition föreslagna ändringarna av rättegångsbalken upptar inte den av mig efterlysta spärregeln. Jag har emellertid avstått från att nu motionsledes påkalla en sådan spär, och anledningen härtill är att rättegångsbalken fortfarande föreskriver nämnds medverkan då anledning föreligger till att målsägande finnes. Målsägande torde nämligen så gott som undantagslöst finnas i de här av mig omnämnda brottmålen. Om emellertid proposition framdeles kommer att framläggas i enlighet med trafikmålskommitténs förslag, innebärande bl. a. att målsägandespärren skall slopas, bör enligt min mening i samband härmed intagas någon annan spär för att eliminera enmansdomaravgörande i fall där verklig bevisning föreligger.

Jag har, herr talman, ansett mig redan nu böra göra detta påpekande. Propositionen i och för sig är jag annars fullt belåten med och de ofta ganska ömtåliga avvägandena har enligt min

Lag om införande av brottsbalken m. m.

åsiikt av departementschefen gjorts på ett fullt tillfredsställande sätt.

Jag har alltså, herr talman, intet yrkande.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i anledning av förslaget till lag med vissa bestämmelser om unga lagöverträdare som förklaring till att jag, fastän jag står som en av under-tecknarna till motion nr 788 i denna kammare, inte yrkat bifall till motionen utan anslutit mig till utskottets utlåtande och nöjt mig med att avge ett särskilt yttrande.

Vi har i utskottet varit eniga om att huvudprincipen för bestämmelserna om åtalseftergift för unga lagöverträdare är att man vill skydda de unga från de skadeverkningar som en lagföring och dom kan medföra. På den punkten har vi som sagt varit fullständigt eniga även om det förelegat vissa skillnader i uppfattningen hur man vid tillämpningen skall gå till väga. En del har ansett att en något strängare bedömning, alltså en större åtalsfrekvens, skulle vara på sin plats, andra har hävdat de i motionen framförda synpunkterna. Av den debatt som förts i medkammaren framgick att bakom den blanka reservationen ligger just den synpunkten, att man från åklagarsidan inte skulle ha varit tillräckligt sträng vid tillämpningen av nuvarande lagbestämmelser.

För min del hade jag gärna sett att utskottet hade uttalat sig litet mera bestämt i motsatt riktning och rekommenderat att man i största möjliga utsträckning skulle försöka undvika åtal för denna kategori lagöverträdare. Jag skulle även ha önskat ett mera bestämt uttalande till vägledning för framtida praxis vid tillämpningen av bestämmelserna. Att jag ändå avstått från att yrka bifall till motionen beror på att vi i princip varit eniga om att skydda de unga så långt sig göra låter, även om

vi har olika uppfattning om hur strängt vi skall tolka bestämmelsen att åtal inte skall efterlätas om åtal bör ske med hänsyn till det allmänna intresset.

I propositionen framhålles också — och utskottet har instämt däri — att den nya brottsbalken kommer att ge större utrymme för åklagarna att meddela åtalseftergift, och dessutom får man ett större fält att röra sig på när man skall välja påföljd för de unga. Detta är väl ett av skälen till att man nu inte ville uttala sig alltför kategoriskt. Jag tycker nog ända som sagt att man borde ha varit litet bestämdare i sina uttalanden. Jag är nämligen tyvärr inte så förhoppningsfull om att den praxis som kommer att utvecklas i fortsättningen helt och hållet kommer att gå i den riktning man skulle ha önskat.

Det statistiska material som har förebragts från riksåklagarämbetet visar att åtalsfrekvensen under den senaste femårsperioden ökat i anmärkningsvärd grad. Detta är väl en följd av riksåklagarens rekommendation i cirkulärskrivelse 1959, där det påpekades att det var viktigt att inte meddela åtalseftergift om inte garantier förelåg att barnavårdsnämnden skulle tillgripa erforderliga åtgärder. Utvecklingen visar emellertid att den ökade åtalsfrekvensen inte enbart beror på hänsynstagande till ovannämnda cirkulärskrivelse utan att man kanske gått något längre vid tolkningen av denna och att antalet åtal orsakade enbart av hänsyn till allmänt intresse är ganska betydande. Det är en bestämmelse som kan tolkas ganska individuellt, och de mycket stora variationer som förekommer visar också att man bedömer denna bestämmelse mycket olika.

Jag tror att åtskilliga ledamöter i denna kammare har större praktisk erfarenhet av denna fråga än jag och kan belysa den med exempel. De ökade resurser som barnavårdsnämnderna fått under senare år för omhändertagande

Lag om införande av brottsbalken m. m.

och vidtagande av andra åtgärder borde ha medfört att åtalssiffrorna sjunkit ytterligare. Så har inte skett. Som en av förklaringarna härtill har man angivit att kriminaliteten numera blivit allt grövre och griper ned i allt lägre åldrar. Men jag har en känsla av att det nog inte är hela förklaringen.

Det står i lagen att åklagaren inte skall ha skyldighet att höra barnavårdsnämnden, om det är uppenbart att åtalseftergift inte skall meddelas. Med hänsyn till de skadeverkningar som kan befaras för de unga på grund av en lagföring borde det enligt min mening vara regel att barnavårdsnämnden skall höras i de flesta fall. Det finns kanske risk för att utskottets rekommendation, att åklagaren vid behov skall höra barnavårdsnämnden, kan tolkas på det sättet att han i stor utsträckning skulle kunna uraktlåta att höra barnavårdsnämnden. Jag anser att rekommendationen i stället bör tolkas på det sättet att innan det fattas för en ung människa så betydelsefulla avgöranden som det här gäller bör åklagaren i allmänhet till stöd för sin uppfattning höra den sakkunniginstans som barnavårdsnämnden utgör.

Vi rör oss, herr talman, vid valet av åtgärder mot unga lagöverträdare alltid på mycket osäker mark. Även om vi handlar i största välmening kan våra beslut få mycket ödesdigra följder för den som besluten rör. Medvetandet här om gör att man inte vågar uttala sig alltför kategoriskt om värdet eller nackdelarna av de beslut riksdagen nu kommer att fatta. Jag hoppas naturligtvis att de förväntningar som uttryckes i propositionen och vartill utskottet har anslutit sig skall komma att infrias, och jag hoppas också i likhet med utskottet att de kontakter som nyligen tagits mellan barnavårdsmyndigheterna och aklagarmyndigheterna i Stockholm och ett antal av de större städerna i landet skall leda till att en del kompetens tvister kan undanröjas och att det skall

bli ett gott samarbete mellan de organ det här gäller.

Men det finns säkert anledning att med uppmärksamhet följa den kommande utvecklingen. Framför allt bör man komma ihåg att bättre än alla korrigeringe åtgärder mot unga lagöverträdare är att genom effektiva förebyggande åtgärder sörja för att allt färre unga människor kommer i den situationen att de gör sig skyldiga till handlingar, som de under mera gynnsamma omständigheter aldrig skulle ha begått.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! I min egenskap av motionär i ärendet vill jag anföra några synpunkter.

Det kontroversiella med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av brottsbalken har väl närmast varit § 1 i lagen — med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Tillsammans med några medmotionärer har jag önskat att i utskottets skrivning skulle införas en ganska utförlig anvisning för tillämpningen av dessa bestämmelser. Jag skall emellertid inte närmare redogöra för de punkter, som vi sålunda har velat få medtagna i utskottets skrivning, eftersom dessa punkter finns väl refererade i utskottsutlåtandet.

En av de viktigaste orsakerna till motionärernas ställningstagande i denna fråga har varit den betydande ökning av förandet inför domstol av ungdomar, vilken har blivit följden av den cirkulärskrivelse, som riksåklagaren i februari månad 1959 sände ut. Siffrorna å denna ökning, som också finns återgivna i utskottsutlåtandet, visar att det är fråga om en synnerligen betänklig utveckling.

Men ännu allvarligare är kanske, att tillämpningen varit så olika i skilda delar av landet. Det förefaller knappast

Lag om införande av brottsbalken m. m.

som om skäligen krav på rättssäkerhet skulle vara uppfyllda, när antalet åtals-eftergifter i procent av prövade fall varierar så starkt. I exempelvis Värmlands län meddelades under andra halvåret 1963 endast åtalseftergift i 16,7 procent av de prövade fallen, medan motsvarande siffra för Uppsala stad var 70 procent och för Gotlands län 80,3 procent. Även för första halvåret 1962 visar siffrorna stora skillnader mellan olika delar av landet. Särskilt markant är skillnaden mellan Göteborgs stad och Stockholms stad.

Nu kan man givetvis göra den invändningen, att de lokala förhållandena är olika och att brottsligheten inte har samma karaktär i skilda delar av landet. I Gotlands och Jämtlands län, där siffrorna för åtalseftergiften är höga, kan måhända förhållandena betraktas som tämligen idylliska, medan det i andra delar av landet råder rätt svårartad kriminalitet bland ungdomarna.

Detta stämmer emellertid inte i alla delar och man kan inte frita sig från misstanken, att det blir fråga om en skönmässig bedömning av vederbörande statsåklagare och att mycket beror på vem som är statsåklagare och hur han tar ställning till dessa frågor.

Ett annat bekymmer är att det råder en viss dualism i det nuvarande systemet för åtalseftergift, ett system som kommer att vara tämligen oförändrat i fortsättningen. Det är åklagaren, som skall bestämma om huruvida åtalseftergift skall meddelas eller icke, medan barnavårdsnämnden skall förordna om åtgärder och se till att dessa föres ut i praktiken. Med rådande ordning finns det risk för att statsåklagaren genom sina ställningstaganden direkt påverkar barnavårdsnämnden i dess bedömningar. Sedan motionen väckts, blev jag kontaktad av en socialvårdsman som gav mig ett färskt exempel på hur det kan gå till.

En pojke hade gjort sig skyldig till ett brott, som i varje fall jag inte kan

finna annat än tämligen bagatellartat. Han hade trimmat en moped, så att den gick fortare än den tillåtna hastigheten, och detta hade avslöjats. Hans förseelse utreddes av barnavårdsnämnden, som fann att prognosen för denna pojke var mycket god. Han skötte sig utmärkt i skolan, han hade varit välartad och hans föräldrahem var det bästa tänkbara. Från barnavårdsnämndens sida tänkte man att man efter att ha talat med föräldrarna inte skulle behöva vidta någon annan åtgärd. Åklagaren ringde emellertid och frågade vad barnavårdsnämnden möjligen tänkt sig, och när han fick veta att den inte ämnade vidta någon åtgärd, förklarade han bestämt att om någon sådan inte kom till stånd skulle pojken åtalas. Barnavårdsnämnden föll undan och beslöt att pojken skulle ställas under övervakning.

När det gäller ett sådant fall, hämtat från mera idylliska förhållanden, kan man kanske säga att vad som skedd inte har så stor betydelse, men man kan också tänka sig — det har lämnats belägg på sådana fall — att åklagaren krävt att vederbörande skulle sändas till ungdomsvårdsskola, när barnavårdsnämnden i sak ansett det vara lämpligare med placering i enskilt hem. Detta stämmer inte så bra med vad departementschefen har uttalat om att härvidlag ett förtroendefullt samråd skall äga rum mellan de olika myndigheterna, men det är säkert svårt att kräva av myndigheter med skilda utgångspunkter och skilda synsätt, när det gäller dessa problem, att de alltid skall komma överens. Det slutliga avgörandet ligger ändå hos åklagaren.

I sitt utlåtande har utskottet förklarat, att det inte råder så stora meningskiljaktigheter mellan vad motionärerna uttalat och vad departementschefen anfört i sitt yttrande. Jag finner emellertid att de på vissa punkter inte är obetydliga. Beträffande den befarade ogynnsamma inverkan på de unga av

Lag om införande av brottsbalken m. m.

ett domstolsförfarande, som vi har talat om i motionen, har departementschefen förklarat, att han ej kan »finna det befogat att generellt uttala, att åtal bör undvikas av detta skäl». Utskottet har något bagatelliserat denna meningsskiljaktighet, som inte är helt obetydlig.

Beträffande utskottets hänvisning till utlåtande nr 25 vid 1959 års riksdag, vilket utskottet uppenbarligen åberopar med visst gillande, vill jag anföra att det rådde en helt annan situation vid den tid, då detta utlåtande avgavs. Vi hade en betydande platsbrist på ungdomsvårdsskolorna och barnavårdslagen var en annan än den nuvarande. Vi hade inte heller nått så långt i fråga om upprustningen av de lokala barnavårdsnämndernas resurser, och det förekom kanske, beklagligt nog, att ungdomar inte blev föremål för någon barnavårdsnämndens åtgärd eller möjligen gick omkring och väntade på plats på ungdomsvårdsskolor och under tiden gjorde sig skyldiga till nya brott. Denna utveckling var mycket omskriven, men jag tror att vi har kommit en god bit på väg från detta tillstånd. Utlåtande nr 25 vid 1959 års riksdag kan därför inte vara bärande i dagens situation.

Herr talman! Jag har inte för avsikt att yrka bifall till motionen, eftersom de punkter som vi har tagit upp i den måste inarbetas genom en skrivning i ett utlåtande. Jag anser det därför vara helt opraktiskt att riksdagen skulle kunna fatta ett beslut, i enlighet med motionen, men jag vill liksom fröken Bergegren betona att man har all anledning att följa den kommande utvecklingen. Jag tror att man är litet väl optimistisk, när man hävdar att överläggningar mellan dessa olika myndigheter skall lösa problemen helt och hållet. Det finns kanske också anledning för oss att återkomma, när vi har sett verkan av den nya tillämpningen efter den 1 januari 1965.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag är inte motionär, men på grund av att under de senaste åren åtskilliga representanter för de barnavårdande myndigheterna på olika platser i Värmland har talat med mig om utvecklingen i länet på detta område kan jag inte underlåta att mot denna bakgrund göra några kommentarer till just de förhållanden som råder i mitt eget hemlän. Som vi hörde av herr Martinsson hade Värmlands län en så låg siffra för åtalseftergifter som 16,7 procent.

Endast 16,7 procent av alla fall under senaste halvåret föregående år hade resulterat i åtalseftergift. Det är en absolut bottensiffra för hela landet. Enligt propositionen är medelsiffran 48,5 procent, och man undrar vilka konsekvenser det skall få att man i de flesta fall är helt beroende av åklagarens inställning, av hans rent personliga uppfattning om det avskräckande moment som kan ligga i åtgärden att ungdomar mellan 15 och 17 år ställs inför domstol.

Efter att ha tagit del av åtskilliga ärenden, bl. a. hos barnavårdsnämnden i Karlstad, kan jag inte finna annat än att åklagarna inte kan sägas följa den huvudprincip som justitieministern anför i propositionen, nämligen att svaret för att lagöverträdare mellan 15 och 17 år bereds erforderlig vård skall läggas på barna- och ungdomsvården. Jag skall bara nämna ett par exempel på hur det kan gå till.

Ett exempel från en ort i norra Värmland gäller en pojke på femton år från ett mycket gott hem och med mycket goda vitsord från skolan. Vid ett tillfälle hade han stulit några liter bensin ur en dunk. Barnavårdsnämnden fann att det var en tillfällig förseelse. Man

Lag om införande av brottsbalken m. m.

talade med föräldrarna och kom överens med fadern om att han skulle fungera som övervakare, men detta godkände inte åklagaren, utan fallet gick till åtal.

Ett annat exempel från barnavårdsnämnden i Karlstad gäller en pojke på 16 år, som en kväll inne på en gård hade satt sig i en annans bil och åkt runt på gården. Han hade inte begått någon annan brottslig gärning, och barnavårdsnämnden bedömde fallet så att en övervakare skulle tillsättas. Men det har inte godkänts av åklagaren, utan pojken åtalades.

Det förekommer att barnavårdsnämnden först gör en utredning och beslutar tillsätta en övervakare. Sedan går fallet till åtal, och så görs det en ny personundersökning, som leder till att vederbörande döms till övervakning. På två olika håll har man alltså beslutat att försöka med övervakning. I sådana fall ser man givetvis till att samma person blir tillsatt av båda instanserna. Men jag frågar mig om vi inte har tillräckligt med fall vid våra domstolar utan att man gör dubbla utredningar i fall där man från början kan bedöma att det bästa resultatet kan nås, om den unge lagöverträdaren tas om hand mer personligt. För barnavårdsnämnderna ter sig väl de långa utredningarna meningslösa, när man redan från början vet att barnavårdsnämndens åtgärder i mycket få fall anses vara tillräckliga.

Förra året förekom det vid två tillfällen att ungdomar, som Karlstads barnavårdsnämnd beslutat placera på hem, fick hämtas därifrån till förhandlingarna, vilka utmynnade i att vederbörande skulle förvaras på det ställe där barnavårdsnämnden tidigare hade placerat honom. Efter rättegången fick man således skicka honom tillbaka dit.

Med sådana exempel som bakgrund kan man inte finna annat än att den praktiska tillämpningen strider mot vad justitieministern säger i propositionen: »Med den framskjutna plats överlämn-

nande till vård enligt barnavårdslagen intar i brottsbalkens påföljdssystem leder principen till att området för underlåtenhet att åtala vidgas. Det blir i ett betydande antal fall icke nödvändigt att väcka åtal med hänsyn till påföljdsfrågan, därför att det av lagstiftningen förutsatta ingripandet mot lagöverträdaren ändå kommer till stånd.»

Herr talman! Jag har velat säga detta för att belysa den situation som barnavårdsnämnderna befinner sig i på många håll, den rådande dualismen som jag påtalat tidigare och som gör att resultatet för den unge lagöverträdaren faktiskt är beroende av åklagarens rent personliga inställning. På åklagarhåll anser man att ett åtal kan verka avskräckande, även om det inte leder till någonting annat än övervakning, d. v. s. samma åtgärder som barnavårdsnämnden anser vara lämpliga. Men man frågar sig verkligen om vi alla gånger vinner denna effekt genom att väcka åtal. Dessa ungdomar kan ju mista respekten för domstolen. Det är också tänkbart att man inte kan få dem att se positivt på samhället såsom ett rättssamhälle, när de kommer underfund med att bedömningen är olika i olika län och att det är andra faktorer än de rent juridiska som avgör om åtal skall väckas.

Herr talman! Jag vill helt instämma med motionärerna, men jag har intet yrkande.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! De som lyssnat till denna debatt har kanske svårt att finna några nämnvärda meningsskiljaktigheter mellan motionärernas och utskottsmajoritetens ståndpunktstagande i denna fråga, som gäller i vilken utsträckning åtal eftergift skall medgivnas för de yngsta lagöverträdarna.

Huvudprincipen, vilken har kommit till uttryck både i den gamla och den nya lagstiftningen, är att åtal inte bör väckas, om man därigenom vinner lika goda eller bättre behandlingsåtgärder

Lag om införande av brottsbalken m. m.

som då åtal väckes. Som fröken Bergegren framhöll är vi alla ense om att vi skall skydda ungdomarna, och vi kan väl lita på att de som kommer att tillämpa lagen, d. v. s. åklagare, domstolar och sociala myndigheter, kommer att tillämpa lagen efter dess innehåll.

Både herr Martinsson och fröken Bergegren har åberopat riksåklagarämbetets statistik återgiven i utskottets utlåtande, vilken visar att antalet fall av åtalseftergift har sjunkit under senare år. Men vi får inte glömma att förhållandena under den tiden har varit andra än de som kommer att råda efter den 1 januari 1965, då den nya brottsbalken träder i kraft. Även om det inte framgår klart av lagtexten, räknar vi med att den nya lagen skall ge utrymme för ett ökat antal åtalseftergifter och därmed större möjligheter att överlämna de unga lagöverträdarna till barnavårdsnämndens åtgärder utan någon lagföring.

Man har i detta sammanhang framhållit att de unga skulle komma att påverkas ogynnsamt av rättegångsförfarandet, men därvidlag tror jag att faran har överdrivits. Fröken Bergegren fäste sig vid att vi i utskottsutlåtandet har skrivit att åklagaren vid behov särskilt bör rådföra sig med barnavårdsnämnd, då han skall bilda sig en uppfattning om huruvida den unge kan komma att påverkas i ogynnsam riktning. Fröken Bergegren ansåg att vi i stället skulle ha skrivit att åklagaren i allmänhet skall rådföra sig med barnavårdsnämnden. Vi kan väl dock räkna med att han i allmänhet kommer att göra detta. Det står uttryckligen att han inte behöver höra barnavårdsnämnd, när det är uppenbart att åtal bör verkställas, och detta måste väl innebära att han i praktiskt taget alla andra fall hör sig för med barnavårdsnämnden. Vidare är det ganska klart, att om åklagaren känner sig tveksam skall han ha rätt att underställa domstolen ärendet och inhämta dess mening.

Jag kan till fullo instämma i de förhoppningar man i det sammanhanget har givit uttryck åt, nämligen att det i fortsättningen skall utbildas en gynnsam praxis. Men det är faktiskt för tidigt att bedöma hur systemet kommer att utveckla sig. Vi har inte någon ledning av den gamla statistiken, när det gäller att bedöma verkningarna av det nya påföljdssystemet. Herr Martinsson var ju också inne på att vi måste avvakta utvecklingen och återkomma till frågan, om praxis skulle utveckla sig i mindre önskvärd riktning.

Vi har i utskottet inte ansett oss kunna deklarerat att vi önskar ett större antal åtalseftergifter, då tillämpningen bör vara obunden och lagen måste få vara normerande för i vilka fall åtalseftergift skall medgivas. Vi tror inte att det härvidlag kommer att bli några större konflikthanledningar.

Fröken Bergegren är mera pessimistisk än vad vi har varit i utskottet beträffande lagens tillämpning. Vi har fått en mycket god uppfattning om det samråd som redan ägt rum mellan åklagare, barnavårds- och sociala myndigheter, och vi tror att det samrådet kan byggas ut ytterligare framdeles och göras i verklig mening fruktbarande. Det gäller framför allt att ha förtroende för de myndigheter som skall tillämpa lagen.

Herr talman! Vi har i utskottet inte funnit anledning att göra annat än avstyrka de väckta motionerna, och det har inte heller här i kammaren ställts något yrkande om bifall till dem. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt att ta till orda i denna debatt, eftersom det inte ställts annat yrkande än om bifall till propositionen, men några talare har fällt yttranden, som kan behöva läggas till rätta.

Lag om införande av brottsbalken m. m.

Den diskussion som ägt rum här i dag gäller bara en detalj i hela det frågekomplex, som propositionen avser. Det viktiga i vad kammaren nu skall fatta beslut om gäller ikraftträdandet av den brottsbalk som riksdagen godkände för ett och ett halvt år sedan. Förslaget innebär att lagen skall träda i kraft vid nästa årsskifte och avser de viktiga bestämmelser som erfordras just för övergången till ny lagstiftning.

I detta sammanhang skall jag be att få orientera kammaren något om vad som ytterligare kommer att följa i brottsbalksarbetet. Inom den närmaste tiden kommer riksdagen att föreläggas två propositioner. Den ena innehåller förslag till lag om behandling i fängvårdsanstalt. Den skall ersätta den nuvarande verkställighetslagen. Den andra propositionen gäller förslag till ny lag om personundersökning vid brottsmål. Härtill kommer åtskilliga ändringar i sinnerjuklagen, i lagen om allmänt kriminalregister och i den nordiska verkställighetslagen. Litet längre fram i vår kommer slutligen en proposition med förslag till de ändringar i tryckfrihetsförordningen som erfordras för brottsbalkens ikraftträdande.

Låt mig så, herr talman, återkomma till den diskussion som förekommit här i dag. Den erfarenhet som vi har av tillämpningen av den nuvarande lagen kan ju inte utan vidare läggas till grund för några slutsatser om hur de föreslagna reglerna skall tillämpas i framtiden. Dessa regler måste ses mot bakgrunden av hela det nya påföljdssystem som finns intaget i brottsbalken. Att det relativa antalet åtalseftergifter sjunkit sedan 1959 får väl såsom framhållits tillskrivas den ökade kriminaliteten, men också två andra omständigheter — två beslut som riksdagen fattade 1959 utan någon större oenighet såvitt jag minns rätt — är här av stor betydelse.

Det ena var det utskottsutlåtande nr 25, år 1959, som finns omtalat på s. 112—113. Där gjorde lagutskottet vissa

uttalanden beträffande den dittillsvarande tillämpningen av åtalseftergiftsinstitutet. Den andra omständigheten var att riksdagen beslöt att införa möjlighet att vid sidan av villkorlig dom ådöma böter. Skall man tillämpa detta system förutsätter det att saken går till domstol och inte klaras av på den enklare väg som åtalseftergift och omhändertagande av de sociala barna- och ungdomsvårdande myndigheterna innebär.

Nu bör man när man diskuterar propositionen och utskottsutlåtandet komma ihåg att när det gäller de unga brottslingarna innebär förslaget, att området för åtalseftergift utvidgas i två väsentliga hänseenden.

För det första, med den framskjutna plats som överlämnande för vård enligt barnavårdslagen intar i det nya påföljdssystemet, leder reglerna till att utrymmet för underlåtenhet att åtala vidgas, och detta utrymme kommer att ökas i samma mån som barnavårdens resurser växer. En regel som ger möjlighet att underlåta åtal bör därför vara i viss mån elastisk och inte i förväg bindas genom alltför generella uttalanden. För det andra gäller hittills, att när fråga är om ringa brott som uppenbarligen skett av okynne eller förhastande, man kan efterge åtal även om något ingripande med barnavårdande åtgärder inte sker. Genom den proposition som underställts riksdagen har den ändringen gjorts att man tagit bort kravet att brottet skall vara ringa. Man har ansett att den gamla formuleringen kunde tolkas på så sätt, att åtal inte skulle få underlåtas i de fall särskilt straff finns stadgat för ringa brott och den aktuella gärningen enligt lag och praxis ej är hänförlig till ringa brott i denna bemärkelse. Man kan ta ett exempel. Med den nya lagstiftningen, om riksdagen godkänner den, kan åklagaren med stöd av just denna regel besluta att icke åtala på grund av ett av okynne eller förhastande begånget tillgreppsbrott,

Lag om införande av brottsbalken m. m.

t. ex. en bensinstöld, även om det skulle anses som stöld och ej som snatteri och även om de barnavårdande myndigheterna ej företar några åtgärder.

Fröken Bergegren uppehöll sig ingående vid de regler som anger när åklagaren skall höra de barnavårdande myndigheterna. Jag kan försäkra, att med den skrivning som föreligger i lagförslaget kommer åklagaren att i flertalet fall höra de barnavårdande myndigheterna, men han skall inte vara tvungen att göra det under alla omständigheter. Låt oss ta exemplet att den unge nekar till brottet men åklagaren anser att det föreligger tillräcklig bevisning. Då kan ju åklagaren och de barnavårdande organen inte klara upp fallet utan domstols medverkan. Utredningen måste då gå till domstol för att man skall kunna höra vittnen o. s. v. Att en åklagare underlåter att höra barnavårdsnämnden innan han fattar åtalsbeslut innebär icke att barnavårdsnämnden inte kopplas in på fallet, utan detta sker senare under domstolsförhandlingen.

Det har i denna debatt också påtalats olikheter i tillämpningen av åtals- eftergiftsinstitutet i olika delar av landet. Ja, herr talman, det är icke mig tilllåtet enligt lag att ingå på ett bedömande av de enskilda fallen. Jag kan inte säga om vederbörande gjort rätt eller fel beträffande den mopedförseelse som här åberopats. Jag kan icke heller gå in på fröken Sandells detaljexempel. Jag vill bara säga, att vi nu står inför en omfattande åklagarreform. I den mån åklagarväsendet icke redan är förstataligt kommer det att förstataligas. Vi står inför en upprustning av riksåklagarämbetet. Detta kommer att få mera tid för att ge åklagarna handledning. Denna reform genomföres samtidigt som brottsbalken träder i kraft.

Fröken Sandell tog också upp ett fall där barnavårdsnämnden hade förordnat om övervakning, varefter fallet gick till domstol och även denna förordna-

de om övervakning. Ja, det är denna situation vi skall undvika genom den nya lagstiftningen. Fröken Sandell har helt och hållet förbisett att riksdagen för ett och ett halvt år sedan beslöt bifalla förslaget till ny brottsbalk, vilket innebär att om fallet går till domstol, kommer denna regelmässigt att överlämna vederbörande till vård enligt barnavårdslagen, varvid det blir barnavårdsnämnden, som får besluta om åtgärder.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Justitieministern påpekade med all rätt, att man naturligtvis inte får förutsätta att den praxis som varit rådande under de senaste åren kommer att förbli oförändrad sedan den nya lagen trätt i kraft. Detta är en av orsakerna till att jag för närvarande i stort sett inte hyser någon från utskottets ställningstagande avvikande mening. Det är emellertid just den olika bedömningen av hittillsvarande praxis som gör att motionärerna och även jag har ansett att ett något klarare uttalande borde ha gjorts till vägledning och utformning av den praxis som kommer att tillämpas. Jag förutsätter naturligtvis också att åklagaren i åtskilliga fall får lov att väcka åtal även om barnavårdsnämnden har avstyrkt, bl. a. på grund av de tänkta fall som justitieministern nämnde. Detta har jag ingenting att invända mot.

Något som jag emellertid varit oroad över är den oerhörda differensen i åtalseftergiftsfrekvensen inom olika län. Det visar sig att åklagarna har mycket skiftande uppfattning om när det kan anses vara riktigt att väcka åtal, så att man inte av denna orsak först behöver höra barnavårdsnämnden. Jag föreställer mig att det ofta händer att åklagaren beslutar om åtal men sedan kommer på andra tankar. Det är emellertid inte samma sak att höra barnavårdsnämnden i efterhand, sedan åtalsbeslutet fattats. Då har man nämligen

Vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel

gjort det som vi vill undvika: man har dragit en ung människa inför domstol, trots att detta uppenbarligen är till skada.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som departementschefen säger, att den nya brottsbalken öppnar ett helt nytt fält av åtgärder och möjligheter, något som kan medverka till att antalet åtalseftergifter kommer att stiga. På denna punkt skulle jag emellertid gärna vilja åberopa vad utskottet skriver på s. 112 i sitt utlåtande: »I viss mån kan denna förändring komma att motverkas av andra faktorer, såsom den i brottsbalken uttryckligen angivna möjligheten att i tillrättaförande syfte eller av hänsyn till allmän laglydnad kombinera behandling inom barnavårdslagens ram med bötesstraff.»

Vi undrar om denna process skall vara nödvändig bara för att vederbörande också skall få böta. Ärendet handläggs ändå slutligen av barnavårdsnämnden och vederbörande överlämnas till vård enligt barnavårdslagen. — Det har sagts, att ungdomarna är goda bötesbetalare och att denna straffform är mycket värdefull. Men har man någonsin tagit reda på vem det är som betalar böterna? Är det föräldrarna som gör detta för att undvika att vederbörande skall råka i ytterligare krakel? Är det så att de sämst ställda familjerna, kanske mammorna i de ofullständiga familjerna, som ofta har besvär med sina barn, får klara upp detta?

Jag tror att det hade varit värdefullt om statsmakterna givit en liten fingervisning till de tjänstemän, som skall handlägga dessa ärenden, om att de hellre bör fria än fälla — att man hellre bör undvika att åtala än vidta en sådan åtgärd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 16

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, så ock angående ändring i samma lag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag kommer inte att med anledning av första lagutskottets utlåtande nr 5 ställa något särskilt yrkande utan skall bara säga ett par ord som förklaring till min blanka reservation.

Jag kan i stort sett ansluta mig till utskottets skrivning utom i det avsnitt där utskottet vill göra gällande att frågan om vigselkyldigheten för präst i svenska kyrkan näppeligen kan lösas förrän man vunnit klarhet i frågan hur förhållandet mellan svenska kyrkan och staten i framtiden skall gestalta sig. Jag tror inte att det är riktigt eller nödvändigt att låsa fast sig så pass hårt vid problemet om relationerna mellan kyrka och stat när det gäller att komma till rätta med vigselfrågan.

Jag kommer i dag att rösta för utskottets förslag bl. a. därför att vi ännu inte vet hur justitieministern kommer att behandla förslaget att prästs vigselkyldighet flyttas från den enskilde prästen till den prästerliga organisatio-

Vigslerätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel

nen. Denna fråga är ju för närvarande under övervägande inom justitiedepartementet. Det kan dock hända att statsrådet söker finna andra vägar till lösning — om det vet man ingenting.

Utskottet har skrivit så pass positivt om motionärens yrkande att inga dör-rar är låsta. Man erkänner att nuvarande lag kan medföra olägenheter, att frågan bör följas med uppmärksamhet, att det kan finnas behov att utvidga be-hörigheten att förrätta kyrklig vigsel.

Rent principiellt och i överensstäm-melse med min liberala syn tycker jag att det enda riktiga vore att folk som önskar kyrklig vigsel finge kontakta den pastor de vill ha som vigselförrät-tare. Samfundstillhörighet borde inte vara avgörande. Jag har intet emot att en präst i svenska kyrkan får rätt att viga folk som utträtt ur kyrkan och som t. ex. tillhör ett frikyrkosamfund. Vill dessa människor att en viss präst skall viga — det kan vara släktskap och vänskap som spelar in här — så bör inte lagen hindra det. Även frikyrko-pastor bör kunna få viga folk som står hans kyrka nära, även om de inte är matrikulerade medlemmar.

Herr talman! Jag har blott velat an-föra detta som en förklaring till min blanka reservation. Jag har intet yr-kande.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! För bara några minuter sedan biföll kammaren ett förslag om ändringar av vissa paragrafer i giftermålsbalkens 6, 11 och 15 kapitel. Jag har i motionen föreslagit en ändring i 4 kap. § 2, som skulle innebära att vi fick en bestämmelse om full vigslerätt för behörig vigselförrättare vid kyrk-lig vigsel inom svenska kyrkan och in-om annat trossamfund.

Vad jag velat betona med denna mo-tion är de trolovades rätt att bli vigda av den präst som de vill bli vigda av. För närvarande finns vissa inskränk-

ningar i denna rätt, vilket utskottet också erkänt. Jag tänker närmast på villkoret att en av de trolovade skall tillhöra vigselförrättarens eget samfund.

Det är inte så länge sedan en frikyrk-lig studentpastor som arbetar i en eku-menisk situation i Uppsala anmodades att förrätta vigsel mellan två personer som tillhörde hans ekumeniska student-församling, men de tillhörde inte sama samfund som han och därför gick det inte. Han fick heller inte dispens att förrätta denna vigsel.

Jag skulle också kunna ta exempel från min personliga erfarenhet.

När denna fråga behandlades 1951 i samband med religionsfrihetslagens an-tagande, hänvisade dåvarande statsrå-det Zetterberg till den lagberedning som hade sysslat med förarbetena till 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning. Där sades, att det av hän-syn till god ordning är påkallat att vig-sel icke måtte ske vare sig inom svens-ka kyrkan eller annat trossamfund om inte åtminstone den ena av kontrahen-terna tillhörde samfundet i fråga. Stats-rådet Zetterberg framhöll att det kunde ifrågasättas om det var nödvändigt att bibehålla en sådan bestämmelse; han menade att det borde överlämnas till de trolovade själva att avgöra vilken vig-selförrättare de önskade anlita. Han menade att en sådan bestämmelse kun-de utnyttjas på ett inte alldeles riktigt sätt och att det därför var motiverat att kräva att den ena av de trolovade skul-le tillhöra vigselförrättarens samfund.

Särskilda utskottet avvisade 1951 en motion med förslag om obligatoriskt ci-viläktenskaps införande. I samband därmed betonade särskilda utskottet, att det kunde ifrågasättas om det var behövt att bibehålla några begräns-ningar; det borde kunna medgivas varje behörig vigselförrättare att utan inskränkning viga alla som begär vig-sel och är behöriga att ingå äktenskap. Utskottet ansåg sig inte kunna ta stånd-punkt i frågan — utskottet menade att

Vigselrätten för vigselförrättare vid kyrklig vigsel

ett beslut borde föregås av en utredning — men uttalade önskvärdheten av att regeringen ägnade uppmärksamhet åt frågan om ökad frihet att välja vigselform. För två år sedan motionerade jag i detta ämne, och första lagutskottet behandlade motionen. Utskottet betonade att det kan förekomma fall då begränsning i vigselförrättarens behörighet synes medföra olägenheter och att det kan finnas skäl för ändring i gällande lagstiftning. Utskottet hänvisade också till den vigselplikt som den svenska kyrkans präster har — frikyrkopastorer har ju vigselrätt men inte denna vigselplikt. Första lagutskottet framhöll att starka skäl talade för att en utvidgning av vigselrätten inte genomfördes annat än i samband med att problemet rörande omfattningen av vigselplikten för prästerskapet i svenska kyrkan bringas till sin lösning. Den frågan torde inte kunna lösas oberoende av den pågående utredningen av förhållandet mellan stat och kyrka.

I utskottets utlåtande i år heter det: »Vad utskottet tidigare uttalat angående frågans samband med problemet om vigselkyldighet för präst inom svenska kyrkan äger alltså sin giltighet.» Nu har det emellertid inträffat några saker sedan 1962 som förändrar bilden en del. Det är framför allt två saker jag tycker är viktiga.

Den första är hovrättspresident Björn Kjellins promemoria med förslag till ändrad lydelse av 4 kap. 3 § giftermålsbalken. Hans förslag innebär, att till vigsel inom svenska kyrkan kan de trolovade anlita den präst inom kyrkan som de själva åstundar och som är villig därtill. De äger erhålla vigsel i församling endera tillhör av präst som drätill förordnas. Vigselkyldigheten lyfts alltså bort från den enskilde prästen och läggs i stället på den prästerliga organisationen. Detta förslag har 1963 års kyrkomöte antagit. Nu får vi veta av utskottets utlåtande att frågan för närvarande är under övervägande

i justitiedepartementet. Detta är vad vi vet i dag den 4 mars, men för jämte tre månader sedan, den 4 december 1963, då vi hade en debatt här i andra kammaren om eventuellt införande av obligatoriskt civiläktenskap antydde justitieminister Kling att »ett annat uppslag för lösning av frågan» övervägdes inom departementet. Vi har ännu inte fått veta något närmare om vad detta andra uppslag kan innebära, men uppenbarligen kan vigselrätten behandlas oberoende av frågan om vigselplikten för svenska kyrkans prästerskap då man tydligen är på väg att finna en antagbar lösning av den senare frågan.

Den andra nya omständighet som tillkommit hänför sig inte till vårt eget land utan till Norge. Där framlades den 4 juni 1962 ett förslag till lag om trossamfund. Äktenskapslagens § 21 får enligt detta förslag en ändrad lydelse, så att vigsel på kyrkligt sätt kan ske i statskyrkan och i ett registrerat trossamfund när Konungen har godkänt den form av äktenskapsinstiftande som samfundet använder. I förslaget till lydelse av § 22 heter det där att kyrklig vigsel förrättas av en därtill berättigad präst i statskyrkan eller i ett registrerat trossamfund. Enligt det norska förslaget skall alltså både präst i norska kyrkan och präster i registrerade trossamfund kunna vägra att viga under vissa förutsättningar. Det norska förslaget innebär i princip inte någon inskränkning i rätten att viga den som önskar bli vigd. Man intar alltså en väsentligt generösare hållning i Norge. Det norska förslaget är nu ute på remiss och det är naturligtvis inte säkert hur det kommer att behandlas, men det är sannolikt att det antas. Vi borde kunna inta en likartad ståndpunkt för Sveriges del.

Jag vill alltså uttrycka förhoppningen — utan att ställa något yrkande, herr talman — att även om vi inte i dagens läge anser att det kan ske någon förändring, bör en sådan kunna ske i morgondagens läge.

Utredning rörande verkskyddets finansiering

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Utskottet har i år argumenterat på samma sätt som förra året och hänvisar till att frågan ligger i stöpsleven. Utskottet nämner bl. a. det Kjellinska förslaget. Hela detta ärendet är beroende av utredningen kyrka—stat och utskottet har sagt vad som bör sägas enligt min mening. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om utredning rörande barnavårdsmaninstitutionen, och

nr 7, i anledning av väckta motioner angående aktiebolags redovisningsskyldighet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19**Utredning rörande verkskyddets finansiering**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning rörande verkskyddets finansiering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 295 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 729 i andra kammaren av herrar *Wahrendorff* och *Magnusson* i Nennesholm.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om verkskyddets finansiering i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 295 och II: 729, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Olsson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 295 och II: 729, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande verkskyddets finansiering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Skall vårt totalförsvar kunna fungera med önskvärd effektivitet fordras medverkan och insatser från olika håll. Det räcker inte med de rent militära insatserna, utan också på det civila området fordras medverkan. Alla torde vara ense om att försvaret i denna mening är en hela folkets angelägenhet, men det är en hela folkets angelägenhet också i ekonomiskt avseende, vilket bör medföra att man söker upprätthålla principen om att försvarskostnaderna skall åvila staten.

På ett område, verkskyddets, kan inte den principen anses förverkligad. Företagen åläggs här betydande utgifter som ligger långt utöver vad som följer av vanlig civilförsvarsplikt och t. o. m. utgifter för rent militära ändamål. De sammanlagda investeringskostnaderna för verkskyddet har uppskattats till cirka 55 miljoner kronor och de löpande kostnaderna vid fullt utbyggd organisation till cirka 6 miljoner kronor i fredstid. Detta är dock överslagsberäkningar; någon tillförlitlig kostnadsuppgift finns inte.

Vi har tagit upp frågan om finansieringen av detta verkskydd, emedan vi anser att en betydande del av kostnaderna är av sådant slag att de bör åvila staten. Jag vill betona att vi inte ifrågasätter företagets medverkan i personellt avseende — den är nödvändig om

Utredning rörande verkskyddets finansiering

vi över huvud taget skall kunna ha ett effektivt verkskydd. Däremot ställer vi oss frågande till om företagen verkligen skall stå för hela den kostnad som verkskyddet medför. En del av den materiel som företagen är skyldiga att anskaffa för verkskyddet är av sådant slag att de kan dra åtminstone viss nytta av den i fredstid. Enligt vår mening bör företagen alljämt bekosta sådan materiel på t. ex. brandskyddets och jämförliga områden. Däremot bör kostnader för materiel eller anordningar som företagen inte kan eller får dra nytta av i fredstid eller för sin vanliga verksamhet i princip bestridas av staten. Vi har i motionerna pekat på kostnader för gas-, radiak- och bevakningsgrupper som exempel i detta avseende. Den utrustning som behövs enbart för dessa grupper uppgår vid ett medelstort industriföretag till cirka 20 000 kronor.

Jag vill särskilt påpeka att det i betydande utsträckning rör sig om rent militär utrustning — eldhandvapen, ammunition och annan utrustning som är typisk för militära förband. Inte ens denna materiel ställs till företagens förfogande utan de hänvisas helt enkelt till att köpa den. Särskilt märkligt är att de inte får förvärva vapen och annan militär utrustning från kronan utan hänvisas till den s. k. öppna marknaden. Med lite god vilja borde det kunna ordnas så att åtminstone materiel av denna militära art ställs till företagens förfogande.

Vi har begärt utredning av hela denna fråga och menar att olika möjligheter bör prövas i syfte att åstadkomma rättelse. Man kan tänka sig att staten ställer viss materiel till förfogande, biträder i eller tar hand om utbildningsverksamheten eller måhända lämnar schablonbidrag. Det kanske inte är möjligt att komma fram till en exakt kostnadsfördelning som innebär att staten tar alla kostnader som är merutgifter för företagen, men det bör gå att komma fram till en ordning som på det

hela taget sammanfaller med principen att försvarskostnaderna skall åvila staten.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Riksdagen har så sent som förra året prövat en liknande motionsframstöt och då avslagit ett yrkande, som motsvarar det reservationsvis framställda motionsyrkande vi nu behandlar. Man kan hysa förståelse för att kostnaderna för verkskyddet i vissa fall kan kännas betungande för den enskilde, men detta gäller ju alla försvarskostnader, och allt besvär i övrigt för försvaret är också någonting, som åtskilligt belastar medborgaren.

Man kan, som sagt, hysa förståelse för att sådana kostnader kan kännas betungande. Men försvaret ger ju dock också en viss trygghet redan på det personliga planet för den enskilde och därtill ett skydd åt den enskildes ekonomiska intressen. Detta framträder särskilt starkt vad gäller företagarna och verkskyddet. Därtill kommer att verkskyddet inklusive tillhörande materiel i stor utsträckning även ger ett gott skydd under fredstid vid t. ex. brandtillbud eller andra risktillfällen. Motionärerna framhåller själva, med rätta för övrigt, under åberopande av civilförsvarsstyrelsen att det är svårt att göra en uppdelning av kostnaderna mellan staten och den enskilde med hänsyn till att en del av dessa kostnader kan anses böra åvila staten såsom allmänna försvarskostnader, medan övriga kostnader på grund av företagens nytta i fredstid av vissa delar av verkskyddet bör åvila företagarna. En klyvning här skulle säkerligen bli komplicerad och troligen ibland rätt godtycklig. Därtill kommer de administrativa konsekvenserna i form av civilförsvarsmyndigheternas övertagande av ledningen av verkskyddet. Till detta har dessa myndigheter åtminstone inte för

Procentsatsen för uttag av ATP-avgift

närvarande personalresurser. Att särskilja frågorna om verkskyddets finansiering och administration anses inte heller möjligt.

Man kan, som sagt, hysa förståelse för att försvarskostnaderna kan kännas betungande för enskilda och för det från allmänna rättvisesynpunkter en smula betänkliga i att försvarsbördorna, då det gäller försvaret i stort, ofta och kanske t. o. m. oftast kommer att fördelas ganska ojämnt på befolkningen.

Men den praktiska verkligheten är nu tydligen sådan, att en fördelning av kostnaderna för verkskyddet mellan stat och enskilda företag inte anses möjlig. Nyttan av verkskyddet i fredstid för företagen och detta skydd såsom en del av civilförsvaret går så intimt in i varandra, att man inte kan särskilja dem. Detta är utskottsmajoritetens ståndpunkt, och jag ber med hänvisning till vad jag nu anfört att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels också på bifall till reservationen av fru Olsson och herr Gustavsson i Alvesta; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Procentsatsen för uttag av ATP-avgift

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående procentsatsen för uttag av ATP-avgift.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 86 i första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* samt nr 108 i andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Eliasson* i Moholm.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna intaget förslag till lag

angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 86 och II: 108, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Petersson* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 86 och II: 108, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension

Häri genom förordnas, att den i 19 kap. 5 § lagen om allmän försäkring oförmälda procentsatsen för uttag av avgift till försäkringen för tilläggs pension skall för ett vart av åren 1965—1969 utgöra sju.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 4 gäller ATP-avgiftens storlek. Redan då riksdagen förra året fattade beslut om procentsatsen för ATP-avgiften under åren 1965—1969 hävdades från vårt håll att en höjning nu inte borde ske utan att avgiftsprocenten för de närmaste fem åren borde stanna vid samma nivå som för 1964, nämligen vid 7 procent. Regeringen valde inte den högsta procentsatsen i riks försäkringsverkets alternativ utan stannade för en medelväg och föreslog en höjning med en halv procent varje år. Detta blev också riksdagens beslut.

Som skäl för vår ståndpunkt att man borde stanna vid 7 procent åberopade vi bl. a. att hänsyn måste tas till återverkningarna på företagens produktionskostnader, till utrymmet för löne-

ökningar och standardförbättringar i annan form samt till det hårdare konkurrensläge som det svenska näringslivet utsattes för. Inte minst de mindre och medelstora företagen får kännning av dessa kostnader och av konkurrensen. För jordbrukarna innebär avgiftsuttaget en svår belastning på disponibla inkomster.

Skälen för vår ståndpunkt har inte försvagats sedan föregående år, snarare tvärtom. Genom ATP-fondernas snabba tillväxt sker en stark ökning av det kollektiva sparandet, som vi finner olycklig och olämplig. Under 1963 inbetalades nära 1 900 miljoner i avgifter. Fonderna uppgick vid slutet av 1963 till 4,7 miljarder, en ökning på i det närmaste 2 miljarder sedan föregående årsskifte. År 1970 kan fonderna beräknas ha stigit till 30 miljarder, vilket i sin tur kan antas motsvara 35 å 40 procent av kreditmarknaden. Redan före denna tidpunkt torde ATP-fonderna ha vuxit ifatt affärsbankernas medelsbehållning.

Medelräntan för fondmedlens placeringar har under de gångna åren legat vid 5,4—5,7 procent och utgör från 1 februari i år $5\frac{3}{4}$ procent. Även vid en förräntning av 4 procent skulle fonderna enligt vårt förslag om en avgift på 7 procent stiga till icke föraktliga belopp, nämligen 22 miljarder 1969 och över 25 miljarder 1970. Den Åsbrinkska utredningen räknade på sin tid med att ATP-fonderna 1970 skulle uppgå till något mellan 14 och 20 miljarder.

Medelräntan på fondplaceringarna har alltså hela tiden varit större än beräknat, och beräkningarna har även överträffats när det gäller ATP-fondernas tillväxt. Från pensionssystemets synpunkt är ett så stort avgiftsuttag inte oundgängligen nödvändigt. Det ökar kostnaderna och försvårar näringslivets möjligheter till självfinansiering. Om fonderna förräntas med 5 procent — det är alltså en lägre förräntning än den som för närvarande sker — kom-

Procentsatsen för uttag av ATP-avgift

mer ATP-fonderna enligt det av riksdagen förra året beslutade uttaget att 1980 uppgå till 109 miljarder. Det är sålunda fråga om en kapital- och maktkoncentration av väldiga mått. En sådan utveckling finner vi i hög grad oroväckande. De skäl vi anförde förra året talar lika starkt i år för att avgiftsuttaget inte bör överstiga 7 procent de närmaste åren.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 4 fogade reservationen av herr Per Petersson och mig.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Frågan om avgiftsuttaget behandlades, som herr Björkman redan har anfört, även vid föregående års riksdag och var föremål för en ganska ingående debatt här i kammaren. Riksdagen beslöt då att fastställa avgifterna till allmänna pensionsförsäringen till, som herr Björkman anförde, $7\frac{1}{2}$ procent för år 1965, varefter avgifterna för varje år skall öka med $\frac{1}{2}$ procent per år fram till 1969, då avgiftsuttaget blir $9\frac{1}{2}$ procent. Samma yrkande som i år framfördes i fjol i motioner från högerhåll. Yrkandet, som återfinnes i reservationen till utskottsutlåtandet, var alltså under omprövning även i fjol. Vid samma tillfälle hade från folkpartihåll väckts ett förslag om att avgiften skulle fastställas enbart för två år, nämligen för åren 1965 och 1966. Vidare yrkades, att regeringen borde tillsätta en utredning med uppgift att undersöka allmänna pensionssystemets och i synnerhet fondbildningens inverkan på näringslivet och på den samhällsekonomiska utvecklingen. Inte heller yrkandet från folkpartiet angående avgiftsuttaget bifölls av riksdagen i fjol. Däremot framhöll utskottet angelägenheten av att en utredning kommer till stånd beträffande dels pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, dels fondförvaltningens framtida admi-

Procentsatsen för uttag av ATP-avgift

nistration. Utskottets uttalande godkändes av riksdagen, som alltså i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad utskottet anfört.

Jag utgår alltså från att denna utredning kommer till stånd, därest den inte redan har blivit tillsatt. Inom utskottet finner vi därför inte anledning att riva upp det beslut som riksdagen fattade så sent som i fjol. Vi vill i stället avvakta resultatet av den analys av problematiken som utredningen kan komma att så småningom redovisa.

Mot denna bakgrund har utskottet inte kunnat tillstyrka motionerna. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Mig veterligt har denna utredning, som utskottet begärde förra året, ännu inte tillsatts. Jag har i varje fall inget minne av att det under föredragningen i andra lagutskottet upplästes om att utredningen verkligen skulle pågå. Det hade varit intressant att av dem som är bättre informerade om vad som pågår bakom kulisserna få höra, om denna utredning verkligen är tillsatt eller inte. Det är en mycket väsentlig fråga, hur fondförvaltningen kommer att ordnas i framtiden.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Det har inte kunnat lämnas klara upplysningar om huruvida den av herr Björkman berörda utredningen är tillsatt eller inte. I varje fall torde man kunna dra den slutsatsen att någon utredning med parlamentariskt inslag icke har kommit till stånd. Jag finner det lika angeläget som herr Björkman att understryka vikten av att utredningen verkligen kommer till stånd och börjar arbeta så att den inom rimlig tid kan framlägga sina resultat.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag erhöll just nu upplysningen att den här frågan synes vara en av dem som det ekonomiska plane-

ringsrådet skall ta hand om. Om man i bilaga 2 till årets statsverksproposition ser efter vad det ekonomiska planeringsrådet skall syssla med, kan man nog hysa rätt starka farhågor för att det dröjer länge innan det kommer att ta upp denna fråga. Därför finns det anledning understryka vad herr Anderson i Sundsvall sade, att det är viktigt att utredningen verkligen kommer till stånd. På den punkten, herr Anderson, kan vi vara fullkomligt överens!

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Per Petersson och Björkman.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 37 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

§ 21

Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 440 i första kammaren av herr *Sveiningsson* samt nr 523 i andra kammaren av fru *Kristensson*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna intagna förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381) och till förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel. Motionsyrkandet innebar, att karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringen skulle höjas från 3 till 5 kronor, att statsbidraget till läkemedelsrabatteringen slopades samt att det allmänna statsbidraget till sjukförsäkringen sänktes från 50 procent till 45 procent.

Utskottet hemställde att förevarande motioner, I: 440 och II: 523, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Per Petersson* och fru *Gunne*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till förevarande motioner I: 440 och II: 523, måtte för sin del antaga i reservationen intagna förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring och till förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 5 behandlar ett par motioner, som yrkar dels höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel från 3 till 5 kronor, varigenom statsbidraget för detta ändamål skulle bli obehövt, dels sänkning av statsbidraget för vissa andra angivna ändamål från 50 procent till 45 procent.

Det är ett motionspar som riksdagen tidigare har haft tillfälle att ta ställning till. Andra lagutskottet har även i år avvisat motionerna. Tillsammans med herr *Per Petersson* i första kammaren har jag reserverat mig för bifall till motionerna, och jag skall i korthet ange skälen härför.

Genom höjningen av karensbeloppet minskas sjukkassornas utgifter för läkemedelsersättningar med ca 20 miljoner kronor. Bortfallet av statsbidrag innebär en inkomstminskning för kassorna med 7 miljoner i runt tal. Kvar står då en ökning av behållningen med omkring 13 miljoner kronor, som ger ytterligare möjlighet att sänka statsbidragen. En höjning av karensbeloppet på det sätt motionärerna har föreslagit innebär vidare administrativa förenklingar.

Sänkningen av statsbidraget till kassorna för sjukvårdsersättning, grundsjukpenning, barntillägg och moderskapspenning från 50 till 45 procent innebär en besparing för statsverket med 39,5 miljoner kronor. Den sammanlagda besparingen skulle alltså uppgå till 46,5 miljoner kronor.

Denna besparing anser jag riktig och betydelsefull. Statsbidragen har under årens lopp visat en ständig ökning. I den nu löpande staten har upptagits 365 miljoner kronor, och årets statsverksproposition räknar med 395 miljoner, alltså en ökning med 30 miljoner.

Motionärernas förslag behöver inte påkalla någon höjning av sjukförsäkringsavgiften. I det sammanhanget vill jag gärna påpeka att fonderna för den

Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

obligatoriska delen av sjukförsäkringen visar en oavbruten ökning. Under 1962, det sista år för vilket uppgift finns tillgänglig, har fonderna ökat med 53,5 miljoner kronor. Takten i fondökningen från 1956 till 1962 pekar närmast på att fonderingen skulle kunna fördubblas på tio år. En sådan ökning av fonderna kan inte vara nödvändig.

För den enskilde skulle en höjning av karensbeloppet från 3 till 5 kronor betyda att utgiften per läkemedelsinköp ökar med 1 krona. Detta kan inte anses betungande, framför allt inte sett i relation till penningvärdeförsämringen och den standardhöjning som inträtt sedan reformen beslöts.

Med dessa ord omkring en fråga, som kammaren tidigare har diskuterat, ber jag få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Det hör ju till ordningen här i huset att riksdagen, om en fråga är under utredning, avvaktar resultatet av denna, särskilt om det rör sig om en parlamentariskt förankrad utredning. Nu sitter 1961 års sjukförsäkringsutredning och arbetar med denna fråga. Då kan det väl inte anses rimligt att företa sig någonting, innan utredningen är slutförd. Vore det så att sjuka människor *inte* finge rabatt vid inköp av vissa viktiga mediciner eller att rabatten vore orimligt låg, så skulle man kanske kunna tänka sig att göra ett avsteg från denna praxis, men så är inte fallet nu. Tvärtom skulle ju ett bifall till motionsyrkandet, som motiverats med vissa administrativa fördelar, öka den medicinköpande allmänhetens kostnader. Visserligen skulle inte sjukförsäkringsavgifterna behöva ökas vid höjning av karensbeloppet från tre till fem kronor, men det blir dock en viss kostnadsökning för den sjuke, nämligen med en krona per inköpt läkemedel. Vid medicinering med flera läke-

medel av här relevant typ under en längre tid med flera inköp som följd skulle det kunna bli en betydande kostnadsökning. Man bör också, om man ser saken från allmänhetens sida, beakta att läkemedelspriserna har gått upp.

Jag tror att det här i kammaren finns mycket litet gehör för reformer, som minskar försäkringsförmånerna. I varje fall har utskottsmajoriteten ansett att den inte bör förorda en sådan reform, även om majoriteten inte har åberopat annat än de rent formella skälen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Visst har vi vetat att det pågår utredning, men vad beträffar denna fråga har vi sett detta under fem eller sex år. Under dessa år har andra lagutskottet hänvisat till utredningar som pågått. När vi nu kommit så långt fram som till år 1964 tycker jag att man inte längre borde kunna skylla på utredningar.

Vidare kan jag väl få använda detta tillfälle till att säga att, även om vi på vårt håll har respekt för argumentet om pågående utredningar, så är faktiskt vår respekt för det argumentet på väg att undergrävas, därför att det på åtskilliga andra håll inom vårt samhällsliv förekommer, att man utan att avvakta resultatet av pågående utredningar lägger fram viktiga reformförslag.

Herr Wiklund säger att denna reform kommer att öka den läkemedelsköpande allmänhetens kostnader. Vi har räknat ut att den skulle höja kostnaderna med en krona per inköp och detta gäller oavsett om läkemedlet är billigt eller dyrt. Herr Wiklund talar också om patienter som får använda flera olika läkemedel. Hur många olika läkemedel som skall användas beror väl på resultatet av en överläggning mellan patienten och läkaren. Men jag vill gärna att man skall komma ihåg att en stor

Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

del läkemedel är helt fria, nämligen sådana som anses vara livsviktiga för patienten.

Den höjning av karensbeloppet för rabatten från tre till fem kronor som vi föreslagit motsvarar ungefär den allmänna kostnadsförskjutningen. Enligt uppgifter från taxeringsmyndigheterna har nämligen den allmänna inkomstnivån beträffande inkomster ovanför 1 200 kronor höjts med omkring 63 procent. Två kronor av en existerande rabatt på tre kronor motsvarar 66 procent. Höjningen är alltså inte större än vad som motsvaras av den allmänna penningvärdeförsämringen i förening med standardhöjningen.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde fru Gunne tala om att frågan om hur många läkemedel som skall användas beror på resultatet av en överläggning mellan patienten och läkaren. Eftersom jag för närvarande är ordinerad en hel del läkemedel, har jag inte annat att göra än att rätta mig efter läkarens ordination.

För riksdagsmännen skulle det inte spela någon roll, om man höjde läkemedelskostnaderna, men vi bör ändå komma ihåg att enligt finansplanen i statsverkspropositionen har mellan 30 och 40 procent av alla inkomsttagare inkomster som ligger mellan 2 999 kronor och 10 000 kronor, och för dem av dessa som är beroende av läkemedel kan läkemedelskostnaderna betyda en mycket stor ekonomisk belastning.

När socialvårdsutredningen på sin tid framlade sitt delbetänkande föreslog den att läkemedlen skulle rabatteras med 50 procent och att för barnen skulle läkemedel erhållas gratis — jag kommer inte ihåg om åldersgränsen för barnen i detta sammanhang var femton år. När den nya läkemedelsreformen genomfördes hade en hel del sjukkassor redan genomfört en rabatt på 50 procent utan något som helst ka-

rensbelopp. För medlemmarna i dessa sjukkassor innebar reformen en ökad belastning. Dessa sjukkassemedlemmar hade själva förklarat att de var villiga att betala kostnaden för att de skulle kunna få läkemedel med 50 procents rabatt. Riksdagen beslöt emellertid att man skulle betala karensbeloppet. Men det är klart att för familjer med många barn som kan drabbas av sjukdom kan betalning av karensbeloppet tillsammans med vad man har att erlagga till läkaren påverka ekonomin i större utsträckning än fru Gunne kanske tänkt sig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Om det formella skälet, att det pågår en utredning kanske inte är det starkaste, räcker dock, som jag sade redan i mitt första anförande, det faktum, att ett genomförande av reservanternas förslag i princip skulle medföra en försämring — den må vara stor eller liten — i försäkringsförmånerna som skäl för mig att fasthålla vid min ståndpunkt. Jag vidhåller alltså yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! I anledning av herr Wiklunds senaste yttrande vill jag säga att om reservanternas förslag i princip innebär en försämring beror det väl på att det förekommit en successiv »förbättring» under årens lopp alltsedan 1954, när propositionen antogs, fram till i dag.

Herr Johanson i Västervik talade om personer med låga inkomster. När man inför en lag med generella verkningar skall man inte rätta den efter minimifallen. Jag vill minnas att jag hörde siffrorna 2 999—10 000 kronor om året som exempel på låga inkomster. Sådana inkomster ligger ju faktiskt under existensminimum redan i dag och kommer att ligga under maximiinkomsten

Höjning av karensbeloppet för rabatterade läkemedel, m. m.

för avdragsrätt för nedsatt skatteförmåga när årets proposition härom bifalles. Framför allt är detta fallet om det är fråga om barnfamiljer. Jag vill endast nämna detta för att framhålla att en reform gievts skall ta sikte på vad som är generell och allmänt, och var och en som praktiskt förverkligar dessa åtgärder ute i livet vet också att det finns andra samhällseliga anordningar för bistånd åt dem som inte ekonomiskt kan lösa sin läkemedelsfråga.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag kan inte förstå att en successiv förbättring av försäkringsförmånerna skall kunna tas som motiv för att nu acceptera en försämring. Tydligt är vi dock överens om att motionärernas—reservanternas förslag innebär en försämring.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Jag nödgas erinra herr Wiklund om att försämringen belöper sig till en krona per läkemedelsinköp. Vi kan som exempel ta en medicin som kostar mellan 30 och 40 kronor i inköp — vi tar en dyr medicin, ty en patient och en läkare kommer inte överens om en dyr medicin annat än om den är nödvändig. Läkemedelsköparen får med nuvarande ordning betala omkring 20 kronor för denna medicin, och med den ordning, som skulle bli följden av bifall till vårt förslag, får han betala 21 kronor.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag är tacksam för att fru Gunne kommit ifrån det resone-mang hon förde tidigare då hon påstod att antalet mediciner, som vederböran-de patient skulle ta, bestämdes efter överenskommelse mellan läkaren och patienten. Det förhåller sig ju på det sättet att läkaren ordinerar, och vill patienten inte följa läkarens ordination tar läkaren inte ansvar för patienten.

Fru Gunne ansåg vidare att generella åtgärder inte skall bedömas med hänsyn till dem som har mycket låga inkomster. Jag undrar om man inte ändå måste ta viss hänsyn till dem. När denna reform genomfördes räknade man med att vissa människor kunde få svårigheter med att betala kostnaden för läkemedlen. Detta var väl också anledningen till att man rabatterade läkemedlen med 50 procent på det pris som översteg karensbeloppet. Jag tror att man alltjämt måste ta viss hänsyn till personer med mycket små inkomster.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Det viktigaste i hela systemet är naturligtvis rabatteringen med 50 procent. De hänsyn som togs när propositionen skrevs 1954 hindrade i varje fall inte socialministern från att höja det karensbelopp som utredningen föreslagit, nämligen två kronor, upp till tre kronor.

Sedan skall jag återgå till resonemanget beträffande överläggningar mellan läkaren och patienten. Det förhåller sig nog ändå så att det kan bli en överläggning om huruvida patienten skall ta samtliga läkemedel i form av ett av apotekaren framställt preparat eller om han skall ta vart och ett för sig. Sådana överväganden sker och man tar därvid hänsyn till olika faktorer.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på vad som faktiskt står i 3 § läkemedelsförordningen: »Har under en formel föreskrivits flera läkemedel, skall prisnedsättningen avse den sammanlagda kostnaden.»

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gunne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Förtidspensionering av vissa skogsarbetare

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Per Petersson och fru Gunne.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gunne begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 33 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23**Förtidspensionering av vissa skogsarbetare**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om förtidspensionering av vissa skogsarbetare.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 297 i första kammaren av herr *Per Jacobsson* samt nr 389 i andra kammaren av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en snabb utredning och förslag till riksdagen om en förtidspensionering av skogsarbetare, som uppnått 60 år och som genom rationaliseringen inom skogsbruket kommer att friställas och ej kan beredas annan sysselsättning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 297 och II: 389, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 7 har andra lagutskottet mycket noggrant penetrerat frågan beträffande förtidspensionering av sådan arbetskraft som har särskilt tungt arbete. Det refererar i betänkandet rätt utförligt vad som vid tidigare riksdagar har förekommit i denna fråga. Själva sakfrågan tycker jag däremot att utskottet har tagit litet lättare på. Det hänvisar till att detta problem bland annat kan lösas avtalsvägen, och jag vill därför säga något om motionernas syfte.

Som vi alla känner till sker för närvarande en formlig revolution inom skogsbruket genom att driften mekaniseras i en utsträckning som man tidigare inte hade väntat. Det har föranlett att en stor del av den arbetskraft, som hittills har sysselsatts i skogen, har blivit arbetslös och inte kunnat beredas annat arbete. Man kan knappast tänka sig att denna grupp för framtiden skall kunna sysselsättas i skogen. Vad är det som händer? Jo, det moderna skogsbruket med den dyrbara maskinpark som sätts in tar först och främst vara på den yngre arbetskraften, som om-

Förtidspensionering av vissa skogsarbetare

skolas för att sköta dessa anordningar. Den skogsarbetare som kommit upp i högre ålder får däremot knappast räkna med att bli påkostad någon utbildning till annat arbete.

I motionerna har vi tagit upp dessa spörsmål och speciellt tryckt på att problemet är av tillfällig natur, att det är fråga om en utveckling som just nu sker med väldig fart. Man kan mena att denna fråga kan lösas på annat sätt, liksom utskottet har sagt, men det betyder, om man inte är skyndsam, att dessa människor innan någon lösning föreligger ställs i ett läge som faktiskt för många av dem är ohållbart.

Jag vill också påpeka att det särskilt framhålls i motionerna att åtgärden skulle vara av tillfällig natur och gälla sådan arbetskraft som friställts och inte kan beredas annan sysselsättning. Det får förutsättas att man i första hand söker sysselsätta dessa människor så långt det går, men det finns fall då det inte är möjligt att över huvud taget sysselsätta dem med något, t. ex. beroende på deras bostadsort, då de inte gärna kan flyttas. Det kan knappast heller vara något intresse för samhället att kosta på dem en dyrbar omskolning för att de skall kunna arbeta något eller några år. Man får också ta hänsyn till vad alla vet, nämligen att de människor, som har kommit upp i 60-årsåldern efter att ha arbetat i ett tungt yrke sådant som skogsarbetet, egentligen inte är så mycket att omskola, eftersom de är märkta av sitt arbete på ett sådant sätt att de inte är fullödiga arbetskraft i fortsättningen.

Utskottet har hänvisat till att problemet kan lösas avtalsvägen. Detta förefaller mig litet egendomligt. Det finns väl ingen möjlighet att avtalsvägen ordna förhållandena för människor som man nu eller inom den allra närmaste tiden friställer. De kan inte hjälpas av avtal som träffas.

Däremot håller jag med utskottet om att frågan bör lösas avtalsvägen för

dem som nu är aktiva inom skogsarbetet, och man kommer väl också så småningom att följa den linjen. Men i de fall som är aktuella kan inte pensionsfrågan lösas avtalsvägen.

Det är naturligtvis lätt att skjuta det hela på framtiden och hänvisa till att saken kan ordnas på alla möjliga och omöjliga sätt, men jag har, herr talman, velat understryka att de skogsarbetare, som nu är friställda och som inte kan beredas annan sysselsättning, inte på något sätt är hjälpta genom det utlåtnade utskottet enhälligt avgivit.

Jag ber därför att få yrka bifall till motion nr 389 i denna kammare.

I detta anförande instämde herrar *Löfroth, Jönsson* i Ingemarsgården och *Westberg* (samtliga fp).

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Inom andra lagutskottet har vi tagit mycket allvarligt på den fråga det här gäller och vi förnekar ingalunda att den grupp som motionärerna haft i tankarna ställes inför mycket stora svårigheter, ett öde som ju då och då drabbar även många andra grupper i samhället. Vi har emellertid utgått från motionen sådan den är skriven och därför har våra funderingar särskilt gällt lösning av frågan med en förtidspensionering.

Jag vill erinra kammaren om att 1958 års socialförsäkringskommitté mycket noga övervägde möjligheten att införa lägre pensionsålder för vissa grupper med tungt och hälsovådligt arbete. Kommittén kom till det resultatet att det var mycket vanskligt att i en lag, som skulle omfatta hela befolkningen, utvälja grupper inom vissa avgränsade områden och låta dem få lägre pensionsålder. Det finns ingen möjlighet att göra ett rättvisande urval bland den mängd yrken som är företrädda i vårt land.

Vidare måste man komma ihåg att den tekniska utvecklingen går mycket

Förtidspensionering av vissa skogsarbetare

fort. Yrken som just nu är tunga och hälsovådliga kan om några år te sig som mindre obekväma tack vare de tekniska framsteg som gjorts.

Från utskottets sida har inte ett ögonblick bestridits att det finns grupper som bör ha lägre pensionsålder, men alla som yttrat sig över denna sak har varit ense om att lösningen av frågan bör sökas avtalsvägen.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att det nuvarande pensionsystemet i någon mån har utformats under hänsynstagande till behovet av varierande pensionsålder. Det finns sålunda möjlighet att ta ut pension vid 63 års ålder, låt vara att detta har vissa nackdelar genom att pensionsbeloppet blir lägre. Men viktigare i sammanhanget är förtidspensionen åt dem som före 67 års ålder har förlorat viss del av sin arbetsförmåga. Och jag vill påpeka att i samband med riksdagsbeslutet om allmän försäkring, vari förtidspensionering ingick, gjordes det uttalandet att man vid invaliditetsbedömningen skulle ta hänsyn inte bara till den medicinska invaliditeten utan även till andra faktorer som påverkar den sökandes förmåga att ha förvärvsarbete. Därvid nämndes just läget på arbetsmarknaden såsom en av de omständigheter man skulle ta hänsyn till. För en del av de skogsarbetare som beröres av motionen måste, om man utgår från motionärernas beskrivning, förtidspensioner kunna beviljas.

Vi har kommit till slutsatsen att man inte kan finna lösningen på denna fråga i pensionssystemet; vi måste söka andra möjligheter. Det gäller inte bara denna grupp skogsarbetare utan alla andra grupper som genom rationalisering blir arbetslösa. Ett företag läggs ned på en ort — gamla trotjänare är svåra att omplacera. Det måste till andra åtgärder än en pensionering. Jag kan inte acceptera vad herr Larsson i Umeå här anförde, nämligen att det är för dyrbart att omskola en del av dem som

ingår i denna grupp. Sådana bevekelsegrunder får inte föreligga, utan finns det någon möjlighet att ge en människa omskolning till ett bättre yrke skall den omskolningen givas, även om vederbörande är 60 år.

Eftersom utskottet känner till att 1960 års arbetsmarknadsutredning just behandlar frågan hur man skall ordna sysselsättning och försörjning för den grupp som motionärerna här talar för, menar vi att lösningen inte skall sökas inom pensionssystemet utan inom arbetsmarknadspolitiken. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg nämnde socialförsäkringskommitténs förslag. Eftersom jag dels var med i socialförsäkringskommittén och dels skrivit under denna motion, tycker jag det kan vara lämpligt med några reflexioner.

Herr Bengtsson i Varberg vet mycket väl att vad vi behandlade i socialförsäkringskommittén och inte kunde finna någon lösning på var möjligheterna till oreducerad ålderspension för vissa grupper, alltså generell sänkning av pensionsåldern för hela grupper. Vi diskuterade skogsarbetare, gruvarbetare m. fl., och vi kom till resultatet att det förelåg mycket stora svårigheter, och vi kunde inte finna någon lösning.

Denna motion handlar ju inte om det. Detta framgår mycket tydligt av skrivningen och inte minst av klämman, som direkt förordar förtidspensionering, vilket är en helt annan sak. Det förvånar mig att andra lagutskottets hela argumentering går emot tanken på oreducerad ålderspension. Man argumenterar alltså mot ett förslag som motionärerna inte ställt.

Förtidspensioneringen förbättrades ju för några år sedan. Det var en nödvändig och som vi tyckte välkommen reform. Men herr Bengtsson och jag är

Förtidspensionering av vissa skogsarbetare

säkert överens om att någon särskilt generös anordning beträffande förtidspensionering åstadkom vi inte. Det var en förbättring och ett steg på vägen, men jag skulle inte vilja påstå att det var någon slutgiltig lösning av förtidspensioneringens problem. Jag anser att om vi skall ha så pass hög pensionsålder som 67 år, måste vi göra det möjligt för pensionsdelegationerna att tillämpa generösa villkor för förtidspensioneringen av människor som kommit upp i hög ålder — 60 år och däröver. I många fall är ju en omskolning omöjlig.

Vi har nyss läst i tidningarna om ett fall i Jämtland. En 58-åring som omskolats kunde inte få arbete, därför att företagarna ansåg att han hade för hög ålder. De människor det här gäller kan i många fall inte omskolas och flyttas, bl. a. av åldersskäl. Där det inte är möjligt att skaffa arbete eller omskola, borde förtidspensioneringen gripa in. Det skulle vara en samordning mellan förtidspensionering och omskolning så att det inte uppstod någon lucka. Man kan inte säga att en sådan samordning finns nu.

I många fall kommer dessa människor förmodligen att få förtidspension. Det är riktigt, som herr Bengtsson säger, att man skall ta hänsyn inte bara till medicinska faktorer utan även till förhållandena på arbetsmarknaden. Men bestämmelserna är ju ändå sådana att det skall föreligga medicinska skäl för förtidspensionering; det räcker inte bara med förhållandena på arbetsmarknaden. Man kan därför mycket väl tänka sig att det kommer att uppstå fall där människor inte kan omskolas och inte heller kan få förtidspension. Och om de kan få sådan pension, kommer det i många fall att anses att de förlorat hälften av sin arbetsförmåga, vilket innebär att de får en tredjedel av pensionen. En tredjedel av folkpensionen plus den lilla ATP de kan ha intjänat är ju ingen lösning av deras situation.

Därför ansåg jag att det med anledning av den nuvarande situationen för bl. a. skogsarbetarkåren hade varit rimligare att undersöka, om man inte skulle kunna ge pensionsdelegationerna större frihet vid tillämpning av förtidspensionering av dessa grupper. Jag beklagar att inte andra lagutskottet åtminstone i sin skrivning understött en sådan tankegång. Det skulle i varje fall inte ha försämrat möjligheterna för dessa människor.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg säger att de människor det här gäller har vissa möjligheter att få förtidspension, om hänsyn tages till sysselsättningsmöjligheterna. Det tycker jag var värdefullt att höra. Men det hade varit av ännu större värde, om utskottet hade skrivit så att den saken hade framgått.

Sedan skall jag inte ta upp någon direkt debatt rörande omskolningen. Jag vill bara påminna om att en stor del av de människor det här gäller tidigare har haft ett kanske avsidet beläget småbruk. De har arbetat i skogen hela sitt liv. Det är omänskligt att omskola sådana människor, när de har kommit upp i 60-årsåldern, och flytta dem från Norrland — om de är norrlänningar — till södra eller mellersta Sverige och plantera in dem i en helt ny miljö. Det är inte den lösningen dessa människor önskar på sin ålderdom. Där får vi i stället lägga rent mänskliga synpunkter på frågan och säga, att i den mån de inte kan beredas sysselsättning får samhället ta ansvaret för dem på något sätt.

Däremot skall givetvis de människor omskolas som önskar bli omskolade, och i sådana fall skall samhället också satsa på omskolning. Däröfver råder väl inga delade meningar. Men här är det fråga om en grupp för vilken alldeles speciella förhållanden gäller och som vi måste ta hänsyn till.

Förtidspensionering av vissa skogsarbetare

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! I sitt första anförande byggde herr Larsson i Umeå sin argumentering på andra lagutskottets referat av föregående års motioner i denna fråga, men här är det fråga om ett arbetsmarknadsproblem, som andra lagutskottet har skrivit att den pågående arbetsmarknadsutredningen torde ha under behandling. Vi har alltså inte sett avtalsvägen som den enda möjliga lösningen i detta speciella fall.

Jag är medveten om att det är ett besvärligt problem vi här diskuterar, men vi skall inte övervärdera eller uppförstora hela frågan. Strax före jul hade vi i denna kammare en debatt, då vi diskuterade den prognos som arbetsmarknadsstyrelsen hade sänt ut. Det var ganska intressanta synpunkter som då anfördes. När jag kom hem den gången, läste jag emellertid i en tidskrift som heter Domänposten att en överjägmästare hade rapporterat att det i ett visst distrikt rådde brist på arbetskraft i skogen. Detta visar att vi inte bör generalisera, när vi diskuterar dessa frågor. Det är farligt, menar jag, att fästa alltför stort avseende vid den maskinpsykos, om jag får kalla den så, som kommer fram i vissa sammanhang.

Här gäller det rätten till arbete, och jag är medveten om den grupp som herr Larsson i Umeå nämnde om i sitt senaste anförande, småbrukarna, som har halva sin inkomst från småbruket och resten från skogen och som mister arbetet i skogen. Där har vi det problem som måste lösas! Jag hoppas att man i arbetsmarknadsutredningen skall kunna nå fram till en lösning på det problemet, och därför har jag i andra lagutskottet inte funnit anledning tala för tillsättandet av en ny utredning, utan jag har anslutit mig till utskottets enhälliga utlåtande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTSOON i Varberg (s):

Herr talman! För dem som inte vet

det vill jag meddela att herr Gustavsson i Alvesta är en aktad medarbetare i 1960 års arbetsmarknadsutredning, och efter hans anförande bör väl motionärerna känna sig lugna för att ärendet vilar i goda händer.

Annars var det herr Gustafsson i Skellefteå som föranledde mig att begära ordet. Jag blev onekligen litet förvånad över att återfinna herr Gustafssons namn under denna motion. Vi har ju skuldra vid skuldra försökt att knäcka denna fråga men inte lyckats, och vi stannade för att det inte fanns någon möjlighet att i pensionsystemet införa en lägre pensionsålder för vissa grupper. Herr Gustafsson säger nu att vad vi den gången sökte efter var en oreducerad ålderspension före 67 års ålder, men jag har mycket svårt att se vad det är för något annat man här syftar till. Man kallar det för förtidspensionering för den som uppnått 60 års ålder, men det skall väl inte vara en reducerad pension? Det är väl full pension man syftar till?

Vi har ju redan ett system med förtidspension. Jag erkänner att det fortfarande har sina brister, även om vår förtidspension internationellt sett är mycket bra. Men pensionsystemet har ju bara varit i kraft ett år, och vi har ännu inte vunnit tillräckligt med erfarenheter för att kunna göra en ändring. Jag föreställer mig dock livligt att vi kan behöva göra en uppmjukning i den praktiska tillämpningen.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att den övervägande delen av de 150 000 à 160 000 förtidspensionerade i vårt land är mellan 60 och 67 år. De som är så pass gamla har lättare att få pension, även om deras medicinska handikapp är lindrigare än yngre människors. Och om vi ser på den geografiska fördelningen av våra pensionärer, så märker vi att det är lättare att få förtidspension i områden med ensidigt näringsliv. I Norrbotten kan man t. ex. få förtidspension på grund av ett fysiskt handikapp, som aldrig skulle

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

ge pension i Stockholms län. Vi är alltså inne på rätt väg i förtidspensioneringen, men jag erkänner att vi så småningom får göra en del uppmjukningar i systemet.

Den speciella fråga vi här diskuterar hör emellertid hemma i arbetsmarknadsutredningen, inte i någon pensionsutredning.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det förvånar mig att herr Bengtsson i Varberg inte vill erkänna skillnaden mellan å ena sidan en oreducerad ålderspension, som utgår till en viss grupp, oavsett förhållandena för de enskilda medlemmarna, och å andra sidan en förtidspension, vilken utgår efter prövning i varje enskilt fall. Att det i föreliggande ärende är fråga om den senare typen framgår tydligt av den beskrivning av motionen, som andra lagutskottet givit i sitt eget utlåtande, där man skriver att det gäller »skogsarbetare, som till följd av rationaliseringen inom skogsbruket friställes» — det gäller alltså inte alla skogsarbetare — »och ej kan beredas annan sysselsättning». Det skall alltså förekomma en individuell prövning, varför det är fråga om en förtidspensionering.

Jag beklagar om andra lagutskottet missförstått motionen, men jag tycker ändock att man borde ha förstått sin egen beskrivning av motionens innehåll.

Jag vill vidare uttala min tillfredsställelse över vad herr Bengtsson i Varberg yttrade i övrigt, nämligen att vi nog får lov att ompröva förtidspensioneringen — han sade visserligen »så småningom», men jag tror att detta kommer att bli aktuellt ganska snart.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 297 och II: 389; och fann

herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 297 och II: 389.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 40 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 24

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 438 i första kammaren av herr

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

Lundström m. fl. samt nr 527 i andra kammaren av herr Ohlin m. fl.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts,

»A) att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av gällande lag om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension m. m., att gälla fr. o. m. den 1 juli 1964,

1. att avdragsfaktorn vid beräkning av inkomstprövat hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer skall vara en tredjedel av det belopp som sidoinkomst (extrainkomst vid sidan av folkpension) överstiger 1 200 kronor för gift pensionär och 1 700 kronor för annan pensionär och att således den nuvarande skärpningen av avdraget till $\frac{2}{3}$ — vid sidoinkomster överstigande 1 700 kronor, respektive 2 400 kronor — avskaffas,

2. att de avdragsfria förmögenhetsbelopp som tillämpas vid behovsprövningen av folkpensionsförmåner höjes från nuvarande 15 000 kronor för gift pensionsberättigad (30 000 kronor för två makar som båda har folkpension) och 20 000 kronor för ensamstående pensionär till 20 000 kronor för gift pensionär (40 000 kronor för två makar) och 30 000 kronor för ensamstående pensionär, samt

B) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.»

Utskottet hemställde,

A. att förevarande motioner, I: 438 och II: 527, såvitt avsåge avskaffande av skärpningen av avdragsfaktorn till två tredjedelar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att förevarande motioner, I: 438 och II: 527, såvitt avsåge höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A.

av fru Hamrin-Thorell, herr Erik Filip Petersson, fru Olsson samt herrar Anderson i Sundsvall, Wiklund och Gustavsson i Alvesta, vilka ansett, att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, I: 438 och II: 527, såvitt avsåge avskaffande av skärpningen av avdragsfaktorn till två tredjedelar, måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

II. vid utskottets hemställan under B.

av fru Hamrin-Thorell, herrar Hübinette och Erik Filip Petersson, fru Olsson, herrar Anderson i Sundsvall och Wiklund, fru Gunne samt herr Gustavsson i Alvesta, vilka ansett, att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, I: 438 och II: 527, såvitt avsåge höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen, måtte för sin del antaga genom denna reservation framlagda förslag till

1. lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension; och

2. lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr Hübinette och fru Gunne.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas ett motionspar, som tar upp inkomstprövningsreglerna inom folkpensioneringen. I motionerna yrkas i korthet att den skärpningsregel, som vid beräkning av inkomst brukar kal-

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

las $\frac{2}{3}$ -regeln, skall slopas. Motionsyrkandet innebär vidare, att den speciella skärpningsregeln beträffande inkomst av förmögenhet skall uppmjukas. Till utlåtandet är fogade två reservationer, som upptagit dessa yrkanden, och det är om dessa reservationer jag skall be att i korthet få säga några ord.

Exakt samma yrkande förekom såväl i motioner som i reservationer vid behandlingen av motsvarande ärende under fjolårets riksdag. Jag behöver av denna anledning inte fördjupa mig alltför mycket i ämnet, som är av ganska teknisk natur och därför besvärligt att framställa på ett begripligt sätt.

Anledningen till att vi har föreslagit dessa ändringar i reglerna för inkomstprövningen inom folkpensioneringen är, att vi ytterligare vill uppmjuka bestämmelserna för att stimulera dem som nått upp till folkpensionsåldern att inte avstå från att skaffa sig en mindre arbetsinkomst vid sidan av folkpensionen.

Jag vill först gärna erkänna, att det har skett betydelsefulla uppmjukningar genom riksdagsbesluten i fjol. De avdragsfria inkomstbeloppen höjdes då, och dessutom föreligger det ju i år en proposition på beskattningens område, vilken går ut på en höjning av maximibeloppet för de avdrag, som tillerkänns inkomsttagare med nedsatt skatteförmåga. Om denna proposition bifalles av riksdagen kommer den att få betydelse i detta sammanhang.

När man skall fastställa en pensionärs inkomst för att undersöka om vederbörande är berättigad till inkomstprövad pensionsförmån — i huvudsak avses hustrutilläggen och de kommunala bostadstilläggen — räknar man först och främst ut den faktiska inkomst vederbörande har — inkomst av arbete eller inkomst av sparmedel, inkomst av livränta, pension från annat håll o. s. v.

Då man sedan skall fastställa det belopp varmed den inkomstprövade

pensionen eventuellt skall reduceras gäller för ogift pensionär, att denne får ha en inkomst upp till kronor 1 700 utan att den inkomstprövade förmånen reduceras. Överskrider sidoinkomsten beloppet 1 700 kronor per år reduceras den inkomstprövade folkpensionen med en tredjedel av det överskjutande beloppet. När inkomsten uppgår till mer än 2 400 kronor per år, tar man två tredjedelar av det överskjutande inkomstbeloppet och drar det från den inkomstprövade pensionsförmånen. På det sättet sker en kraftig reduktion, och man når relativt snart den gräns vid vilken rätten till inkomstprövad pensionsförmån upphör. Vi menar att reduktionsregeln, som innebär att inkomst över 1 700 kronor för ensam pensionär skall reducera pensionen med en tredjedel, är så pass kraftigt reducerande, att den ensam borde vara helt tillräcklig.

Tillämpningen av tvåtredjedelsregeln vid en inkomst som överstiger 2 400 kronor anser vi vara helt onödig. Jag har hela tiden för enkelhetens skull resonerat om ensam pensionär.

Motsvarande regel gäller också för makar, vilka bägge har folkpension, men i detta fall är beloppen något anorlunda. I princip har de samma verkan. Den första reservationen tar sikte på dessa regler som jag nu i korthet redovisat. Vi föreslår i reservationen att tvåtredjedelsreduktionen skall tas bort.

Den andra reservationen berör skärpningen vid beräkning av inkomst på grund av innehav av förmögenhet. Här gäller regeln, att man först räknar ut den faktiska inkomsten — t. ex. ränteinkomsten av ett kapital insatt på bank. Har emellertid en gift eller ensam pensionär sparat ihop ett kapital som överstiger 20 000 kronor, lägger man till ränteinkomsten ett belopp som svarar mot 10 procent av den förmögenhet som ligger över 20 000 kronor. Har

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

alltså en ensam pensionär råkat spara ihop 30 000 kronor, blir inkomsten på detta kapital först ränteinkomsten för hela beloppet och dessutom 10 procent av det kapital som ligger över 20 000 kronor. Man lägger i detta exempel på 1 000 kronor som påbröd.

Beloppen 20 000 kronor för ensam pensionär och 30 000 kronor för makar fastställdes 1957. Sedan dess har prisnivån stigit med ungefär 22 procent, och vi anser det därför befogat att mjuka upp även denna bestämmelse genom att höja beloppet för ogift från 20 000 kronor till 30 000 kronor och för gift pensionär från nuvarande 15 000 till 20 000, d. v. s. 40 000 kronor för makar som båda har pension. Detta skulle lindra den här skärpningsbestämmelsen åtskilligt, och det skulle betyda mycket framför allt för dem som har sina sparmedel fastlåsta i fastighet.

Med det anförda har jag redovisat innehållet i reservationerna. Vi reserverar anser det angeläget att trots de förbättringar av inkomstprövningsreglerna som skett ytterligare mjuka upp dessa i de två avseenden som reservationerna berör.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna I och II.

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har herr Hübinette fogat ett särskilt yttrande. Det avser utskottets hemställan under punkt A. Den ståndpunkt vi intagit i år är densamma som vi hade i fjol då denna fråga behandlades. Vi har inte biträtt det motionsyrkande som finns under punkt A. I likhet med motionärerna är vi emellertid väl medvetna om att reduktionsreglerna för de inkomstprövade pensionsförmånerna inte är tillfredsställande. Vi har dock noterat att någon förbättring inträtt genom fjolårets be-

slut, som varit i kraft endast sedan 1 juli förra året. Vi anser det emellertid vara mycket angeläget att på olika sätt animera äldre människor till arbetsinsatser, och vi har ansett oss böra föreslå en generell stimulans i form av ökade ortsavdrag vid inkomstbeskattningen. Vi har således — jag nämner det endast för att belysa vårt ställningstagande i dag — föreslagit extra ortsavdrag på 3 600 kronor för ensam pensionär, 6 000 kronor för makar varav en är folkpensionär och 7 200 kronor för makar som båda är folkpensionärer.

I fråga om det problem som behandlas i utskottets hemställan under punkt B har vi ställt oss på reservanternas sida. Jag vill gärna understryka vad som sägs i reservationen. Det gäller på detta område liksom på angränsande områden en rimlig avvägning mellan två motsatta anspråk: dels kravet på att den som har pengar skall betala för sig, dels kravet på sådana regler för åtnjutande av en social förmån att de inte alltför hårt utnyttjar resultatet av åratals sparande. Jag tycker att den avvägning som sker genom motionärernas förslag är rimlig, och jag kan därför instämma i yrkandet om bifall till reservation 2.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Frågan om inkomstprövning vid folkpensioneringen diskuterades ju mycket livligt förra året när vi beslöt genomföra en ny ordning med avsevärt förbättrade regler. Samma förslag som nu återfinns i de båda reservationerna behandlades då. Sakläget är fullständigt oförändrat. Det är svårt att anföra nya skäl för och emot de här förslagen. Emellertid är ju repetition all kunskaps moder, och därför skall jag också med ett par ord belysa hur utskottsmajoriteten sett på denna fråga.

Det är alldeles klart att *inkomstpröv-*

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

ning måste medföra vissa marginal-effekter. Det går inte att bestrida att inkomstprövningen för en låt vara mycket begränsad grupp leder till att skatten tillsammans med minskningen av de inkomstprövade förmånerna tar en stor del av inkomstökningen, men det är en effekt man får finna sig i när man tillämpar ett system med inkomstprövning. Jag tycker emellertid att reservanternas överdriver denna negativa effekt.

I likhet med de flesta som funderar på vår socialpolitik anser jag att man så småningom bör komma bort från inkomstprövningen — jag betonar: *så småningom*. Det är nödvändigt inte minst av den anledningen att inkomstprövningen är en mycket dålig värde-mätare på människornas aktuella behov. Vi har ju också undan för undan utformat våra sociala förmåner så, att de utgår oberoende av människornas ekonomiska ställning. Om man emellertid låter en inkomstprövad förmån bli generell, så måste man vara beredd att betala ett högt pris. Jag vill erinra om att riksdagen härom året bestämde sig för att slopa den behovsprövade mödras-hjälpen och ersatte den med en förbättrad generell moderskapsförsäkring. Den anordningen fick vi betala ungefär 100 miljoner kronor för. Vad folkpensionärerna beträffar är det så att den **överväldigande delen** numera är fri från inkomstprövning. Eften den förhöjning som vi hoppas skall bli genomförd i år får ju den ensamstående folkpensionären efter 1 juli 3 775 kronor och ett gift par 5 900 kronor oavsett hur stor inkomst vederbörande har. Inkomstprövningen berör alltså de kommunala bostadstilläggen och hustrutillägget. Trots att bostadstilläggen har förbättrats under den senaste tiden i flera kommuner, är det ändå en allt mindre del av den totala pensionen som påverkas av pensionärens ekonomiska ställning.

Av flera skäl kan man inte nu slopa

inkomstprövningen utan vidare vad beträffar de kommunala bostadstilläggen. För det första utgår dessa med mycket varierande belopp kommunerna emellan och det skulle inte vara lämpligt att genom ett riksdagsbeslut slå fast att det kommunala bostadstillägget skall utgå till alla pensionärer i kommunerna. Vi skulle då få en mycket ojämn pensionsnivå eftersom tillägget i vissa kommuner utgår med ett par hundra kronor och i andra fall med ett par tusen. Det starkaste argumentet för att tills vidare bibehålla inkomstprövningen är emellertid att ett slopande skulle kosta cirka 400 miljoner kronor — och dessa 400 miljoner kronor skulle i ett sådant tänkt fall tillfalla de pensionärer som befinner sig i den ekonomiska belägenheten att de inte nu har kommunalt bostadstillägg, d. v. s. de pensionärer som har det bäst. Vore det möjligt att få fram detta belopp så skulle jag för min del hellre höja pensionen och därmed hjälpa dem som är i bäst behov därav. Reservanternas förslag att förmånerna skall minska med en tredjedel i stället för två tredjedelar där pensionärens inkomster överskrider de belopp herr Anderson här nämnde, 2 400 för ogift och 3 400 för gift par kommer att medföra ökade kostnader. Kostnadsökningen blir naturligtvis inte lika stor som om vi slopade inkomstprövningen helt, men den förändring reservanterna föreslår ger heller ingenting åt de bäst behövande pensionärerna. En sådan reform skulle dessutom medföra att en del av hustrutilläggen kom att utbetalas ända till dess att makarnas gemensamma inkomst uppgår till 20 000 kronor, och då är det ju bara att fråga vad vi skall ha inkomstprövningen till.

Jag har erfarit att en hel del kommuner har höjt det kommunala bostadsbidraget under den senaste tiden. Det är enligt min mening bättre att kommunerna använder de pengar som reservanternas förslag skulle ålägga kom-

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

munerna att betala ut till att höja det kommunala bostadstillägget. Den användningen ger den bästa effekten. Inkomstprövningen så länge vi nu har den, har ju till uppgift att begränsa en viss förmån till de bäst behövande. Jag betraktar fortfarande situationen som sådan, att det är de som inte har några inkomster alls utöver sin pension som är i störst behov av hjälp just nu. Jag tror att man överdriver farhågorna för att pensionärernas arbetsvilja skulle vara minimal på grund av inkomstprövningsreglerna. Vi ändrade inkomstprövningsreglerna nyligen, och jag tror att reglerna nu är så gynnsamma jämfört med de tidigare reglerna att talet om dålig arbetsvilja hos pensionärerna är överdrivet.

Den andra reservationen, herr talman, skulle jag också vilja beröra med ett par ord. Full enighet tycks råda om att personer med viss förmögenhet inte skall ha inkomstprövade förmåner. Vad som har diskuterats här är var gränsen skall sättas. För närvarande gäller, som herr Anderson i Sundsvall påpekade att ensamstående pensionär kan ha 20 000 kronor i förmögenhet och ett äkta par kan ha 30 000 kronor i förmögenhet utan annan effekt på pensionen än att avkastningen av detta kapital räknas som inkomst. Om förmögenheten däremot överstiger dessa belopp skall utöver förmögenhetens avkastning tio procent av den del av förmögenheten som överstiger dessa belopp räknas till inkomstbeloppet.

Reservanterna menar att man borde höja de avdragsfria förmögenhetsbeloppen till 30 000 respektive 40 000 kronor. Låt oss något pröva deras argumentering. Reservanterna hävdar att dessa belopp fastställdes 1957 — det kan inte bestridas — och framhåller att den allmänna prisnivån sedan dess stigit med 22 procent. Båda dessa uppgifter förefaller till att börja med vara förtroendeingivande och slagkraftiga

argument. Men reservanterna glömmer att erinra om att skärpningsprocenten när det gäller förmögenhetens beräknade avkastning tidigare utgjorde 20 och nu har satts ner till 10.

Om kammiarens ledamöter studerar reservationen framgår av denna att reservanterna som exempel fört fram en enligt min mening mycket lycklig ogift villaägare — ja, han är naturligtvis inte speciellt lycklig därför att han är ogift utan därför att han är skuldfri och äger en fastighet taxerad till 50 000 kronor. Sedan påpekar man att skärpningsreglerna innebär att han påföres en inkomst av 3 000 plus värdet av förmånen att ha fri bostad. Det är riktigt. Reservanterna har därefter smugit in en parentes om att därest det gäller en gift man skulle han påföras 2 000 kronor plus värdet av förmånen att ha fri bostad. Det var förstas inte lika roligt att föra fram den uppgiften, ty för ett gift par spelar denna sak ingen roll; det gifta paret får vid denna inkomst alla inkomstprövade förmåner.

Men låt mig erinra om att därest man utgår ifrån samma exempel och alltså till utgångspunkt tar ungarlen med den skuldfria fastigheten på 50 000 kronor skulle han, innan de förändrade inkomstprövningsreglerna började tillämpas, påföras 6 000 kronor i inkomst men genom sänkningen av skärpningsprocenten från 20 till 10 påföres han 3 000 kronor och det äkta paret bara 2 000 kronor mot tidigare 4 000. Denna regel har gällt i ett år.

Påpekandet att den senaste fastighets-taxeringen skedde 1957 styrker inte kravet på en höjning av förmögenhetsgränserna. Den man som är skuldfri och har en fastighet, taxerad till 50 000 kronor, äger i själva verket mycket mer, eftersom fastighetens taxeringsvärde fastställdes 1957. Men han anses fortfarande inte äga mer än 50 000 kronor.

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

Utskottsmajoriteten menar att man bör pröva denna fråga först sedan fastighetstaxeringen ägt rum 1965 och då diskutera om man inte bör höja förmögenhetsgränsen. Utskottsmajoriteten anser vidare att de inkomstprövningsregler som nu gäller och som fastställts helt nyligen får anses tämligen tillfredsställande.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det var mycket intressant att lyssna till herr Bengtssons i Varberg inlägg här, och det har varit intressant att följa denna debatt under de senaste åren.

Jag erinrar mig den diskussion vi hade på denna punkt 1962 då vi behandlade den s. k. socialbalken. I en motion begärdes då från vårt håll att reglerna för inkomstprövning skulle ändras. Men då förklarade utskottet och talesmän från utskottssidan att en sådan utveckling skulle stå i strid med senare års reformarbete på pensioneringsområde.

Detta var alltså under vårriksdagens slutskede 1962. Hösten 1962 meddelade socialministern att han skulle lägga fram förslag till ändrade regler vid 1963 års riksdag. Så skedde också.

Nu säger herr Bengtsson i Varberg att sakläget är oförändrat i förhållande till vad som gällde när vi förra året diskuterade denna fråga. Jag skulle vilja fråga herr Bengtsson: Vad hände egentligen under tiden maj 1962—november 1962, då socialministern sade att han kom att lägga fram förslag till ändrade regler? Visserligen hade det blivit en ny chef på socialministerposten, men det skulle väl inte i och för sig behöva medföra ändrade uppfattningar.

Nu säger herr Bengtsson att inkomstprövningen så småningom bör avskaffas. Då är det väl riktigt att det sker

successivt, och det är faktiskt vad man begär i de föreliggande reservationerna.

Herr Bengtsson för vidare in diskussionen på ordsavdragen och kommunernas kostnader. Ja, herr Bengtsson, vad är det som säger att nuvarande kostnadsfördelning mellan stat och kommun på detta område är riktig? Jag skulle tro att det blir anledning att återkomma till den frågan vid ett senare tillfälle. Det finns alltså möjligheter att se till att det blir en mera rättvis fördelning av dessa kostnader mellan stat och kommun.

Jag kan i övrigt i stort ansluta mig till vad herr Anderson i Sundsvall har sagt om de två reservationer som är fogade till föreliggande utskottsutlåtande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till dessa båda reservationer.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Bara ett par saker med anledning av herr Bengtssons i Varberg anförande.

Herr Bengtsson sade att man så småningom bör kunna komma bort ifrån inkomstprövningen. Jag skulle då vilja säga att det vore lämpligt att herr Bengtsson nu toge ytterligare ett fjät på vandrigen mot borttagandet av inkomstprövningen inom folkpensioneringen genom att biträda föreliggande två reservationsyrkanden, som endast gäller en ytterligare uppmjukning. När jag säger detta, är jag naturligtvis helt medveten om de svårigheter som det kommunala bostadstilläggets speciella konstruktion innebär, när det gäller ett helt borttagande av inkomstprövningsreglerna.

Men det var egentligen en annan sak i herr Bengtssons resonemang som jag skulle vilja ta upp här. Han säger att om man följer reservanterna, skulle pensionärerna kunna komma upp till en inkomst på bortåt 20 000 kronor per år innan de inkomstprövade förmånerna

Inkomstprövningen för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg inom folkpensioneringen

faller bort. Det är klart att inkomstgränserna stiger, om man gör reglerna för inkomstprövningen mjukare, men det är dock inte pensionstagare av 20 000-kronorsklass, som vi menar skulle ha glädje av en uppmjukning, utan det är dessa som ligger närmast över det inkomstskikt där två tredjedelsreduktionen träder in. Det är alltså den pensionär som har 2 400 kronor i inkomst, som kanske har möjlighet att tjäna någon tusenlapp ytterligare. Det är han som sätter sig ned och räknar ut: Lönar det sig att jag tar detta arbete? Han upptäcker mycket snart att för den extra tusenlapp som han tjänar i inkomstskiktet ovanför 2 400 kronor — jag talar fortfarande om ensamstående pensionärer — skulle han i inkomstprövade pensionsförmåner förlora 667 kronor. Han får litet mer än 300 kronor kvar. Det är i detta inkomstskikt som ett borttagande av två-tredjedelsreduktionsregeln skulle bli av betydelse.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Jag anförde vissa principiella synpunkter på avvecklingen av inkomstprövningen men jag underströk kraftigt att den skulle ske så småningom, eftersom jag menade att så länge man behöver höja förmånerna för dem som har det sämst ställt och så länge man har begränsade resurser, är det främst höjningen man skall ta fasta på och först därefter skall man avveckla inkomstprövningen. Då säger man: Ja, men då är det väl riktigt att ta ett fjät i taget. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att det var just det vi gjorde förra året. Vi tog då ett långt steg. För herrar Anderson i Sundsvall och Gustavsson i Alvesta kan väl inte förneka att vi tog ett mycket långt steg förra året?

Sedan invänder herr Gustavsson i Alvesta gentemot påpekandet att förslaget skulle kosta mera för kommuner-

na! Det är ingenting som säger att man har samma kostnadsfördelning mellan stat och kommun! Nej, det är riktigt, om man ser det på lång sikt, men den reform som herr Gustavsson i Alvesta nu vill ha genomförd innebär ingenting annat än att man pålägger kommunerna ett par miljoner kronor i ökade kostnader för en förmån som ingenting ger åt de sämst ställda pensionärerna. När det gäller denna fråga bör man kanske ändå komma ihåg att det på sin tid fanns ett förslag som gick ut på att man skulle slopa bostadstilläggen på det sättet att man avräknade dem mot de standardhöjningar, vilka skulle genomföras fram till 1968. Men som väl är slog vi aldrig in på den vägen utan vi har kvar tillägg och inkomstprövning. Jag kan inte finna annat än att de förändringar, som riksdagen genomförde så sent som vid förra årets ingång, gott kan gälla ytterligare några år. Jag vidhåller sålunda mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 80 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstning-

ens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 105 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 55 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 70 i andra kammaren av herr *Holmberg* och fru *Ryding*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana bestämmelsers utfärdande, att kommunandelen av samtliga folkpensionskostnader, inklusive kommunala bostadstillägg, vårdtillägg för förtidspensionärer m. m. för inom kommunen mantalsskrivna pensionärer maximeras till en krona för varje skattekrona».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 55 och II: 70, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Andra lagutskottet vill inte medverka till några åtgärder nu för att minska kommunernas kostnader för folkpensioneringen. De motioner som nu behandlas gäller nämligen frågan om fördelningen av folkpensionskostnader-

Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen

na mellan staten och kommunerna. Sedan denna fråga behandlades 1962, har alltså utskottets inställning förändrats på ett sätt, som ur kommunernas synpunkt innebär en försämring. Det är framför allt bland centerpartisterna som en sådan glidning i fel riktning har ägt rum.

Redan 1942 var det bekant vad man kunde vänta sig av skatteutjämningskommittén, som ju figurerar allt oftare i diskussionen om denna fråga. Det var visserligen med hänsyn till kommunernas kostnader för folkpensioneringen som anslaget till skattelindringsbidrag ökades det året, men det är väl ingen som betraktar det som någon egentlig lösning, bl. a. därför att det bara gäller vissa av de sämst ställda kommunerna. Det förekom till och med att en del kommuner fick ökade kostnader i det sammanhanget. För att undvika allt missförstånd vill jag upprepa vad jag och många andra sagt tidigare, nämligen att pensionsreformen och andra förbättringar för de gamla, trots allt innebär mycket stora framsteg. Men det finns också anledning att komma ihåg vad statsrådet Torsten Nilsson yttrade under debatten om den allmänna försäkringen 1962. Han sade att syftet är att hela svenska folket skall få del av samma trygghetssystem. Men han tillade: »Vi passerar nu en milstolpe, men passagen är ännu inte klar. Det finns många vägande invändningar som måste röjas ur vägen.»

Enligt vår mening ger nuvarande ordning i fråga om de kommunala bostadstilläggen anledning till invändningar. Den innebär nämligen ett betänkligt avsteg från principen att alla skall ges samma grad av trygghet.

De som vid tidigare tillfällen har motsatt sig kommunisternas upprepade förslag om höjning av folkpensionerna brukar alltid framhålla, att man också måste räkna med den förstärkning som de kommunala bostadstilläggen utgör. Det är emellertid inte alla som räknar

med det. Det råder tvärtom en ganska utbredd uppfattning att pensionärerna skall berövas den förstärkningen. Allmänna pensionsberedningen förklarade att bostadstilläggen automatiskt borde minskas i samma man som förbättringar av annat slag infördes för folkpensionärerna. Samhället skulle alltså ge med ena handen och ta tillbaka med den andra. Den effekten har man delvis också uppnått genom att i så hög grad lägga pensionskostnaderna på kommunerna. Det ligger nära till hands för kommuner, som råkat i svårt ekonomiskt trångmål även av andra anledningar än pensionskostnaderna, att snåla med de kommunala bostadstilläggen åt pensionärerna. Särskilt är detta fallet i konservativt inriktade kommunala församlingar, vilka naturligtvis gärna åberopar allmänna pensionsberedningens anvisningar som stöd för sin politik. Det kan därför vara anledning att friska upp minnet litet grand beträffande vad det handlar om för anslag till pensionärerna. Jag har ingen färsk statistik till hands, men i samband med beslutet om allmän försäkring åberopades här under kammardebatten en statistik, som visade att flertalet kommuner i vårt land bara betalade mellan 15 och 30 kronor per månad i bostadstillägg åt pensionärerna. Man behöver inte veta mycket om nuvarande bostadskostnader i allmänhet och den väldiga stegring som skett av dessa kostnader under senare år för att förstå hur sådana bostadstillägg verkar för pensionärer, som oftast inte har någon annan inkomst än folkpensionen att leva av. Där är man verkligen hårfint nära den principiella linje som pensionsberedningen rekommenderade, nämligen att successivt utveckla bostadstilläggen.

De flesta kommunalmän vill göra det bättre för de gamla. Den bostadsmisär och de andra upprörande missförhållanden som har beskrivits av socialpolitiska kommittén är ju inte obekanta för aktivt kommunalfolk. Förhållandena är

Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen precis så eländiga som socialpolitiska kommittén har beskrivit, men kommunerna pressas nu ekonomiskt hårdare och hårdare. Skolreformens genomförande driver upp enbart skolkostnaderna till 55 å 60 procent av kommunernas samtliga skatteinkomster. Avvecklingen av anslag till kommunerna på grund av ortsavdragsreformen är ytterligare en svår pärs, och genom 1962 års beslut beträffande kommunernas bidrag för kommunala bostadstillägg ökar utgifterna ytterligare. I vår motion har vi erinrat om ett par fall. Göteborg har under ett år fått en kostnadsökning bara för denna enda post på 10 miljoner kronor och Stockholms stad en ökning under samma tid på 25 miljoner kronor. I andra kommuner har det skett en ökning i proportion härtill.

Som vi ser det är det ett kommunintresse att det blir en bättre ordning, en frikostigare behandling av kommunerna från statens sida än hittills. Detta är framför allt ett intresse för pensionärerna. Det är nämligen pensionärerna, vanligen de pensionärer som inte har någon annan inkomst än sin pension att leva av, som kommer i kläm på grund av kommunernas ekonomiska svårigheter. Ju mer kommunerna pressas av ekonomiska bekymmer, desto mindre utrymme blir det nämligen för lokal aktivitet, t. ex. omvårdnaden om de gamla.

Med anledning av socialpolitiska kommitténs skakande rapport har det under debatten sedan dess lämnats många vittnesbörd från kommunalt håll om att det är bristen på medel som är orsaken till att man inte kan vårda de gamla i deras hem eller på annat sätt. Det förhåller sig på precis samma sätt med tilldelningen av kommunala bostadstillägg: det är kommunernas ekonomiska misär, framkallad bl. a. av de statliga åtgärder som jag nyss beskrivit, som är huvudanledningen till försämringen.

1962 gick riksdagsmajoriteten längre

än vad andra lagutskottet ville i fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Då drevs majoriteten i andra lagutskottet till reträtt, och det blev en bättre ordning än den som utskottsmajoriteten och regeringen ville gå in för. Men det finns anledning att i detta sammanhang erinra om att i riksdagsbeslutet då ingick också en principförklaring av innebörd att den åtgärd som då vidtogs bara skulle betraktas som *ett första steg* i riktning mot en ytterligare avlastning från kommunerna av utgifter för folkpensioneringen. Man skulle sikta på en genomgripande reform, varigenom staten skulle överta en större del av folkpensionskostnaderna.

Det är just detta som vi avser med vår motion. Vi har som bekant både i fråga om de kommunala bostadstilläggen och i andra sammanhang kommit med liknande förslag tidigare. Jag tror som sagt att det är en mycket angelägen reform ur de två synpunkter som jag berörde, nämligen för det första för att bereda bättre villkor för pensionärerna och de gamla över huvud taget och för det andra för att skapa större rörelsefrihet, större kommunal självbestämmanderätt genom att lätta på kommunernas ekonomiska bördor. Ett bifall till vår motion innebär att man tar ytterligare ett steg i den riktning som anges i riksdagens principbeslut 1962.

Med hänvisning härtill hemställer jag, herr talman, om bifall till motion nr 70 i denna kammare.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag tror att herr Holmberg griper argument ur luften, när han helt plötsligt plockar fram ett uttalande från allmänna pensionsberedningen som gick ut på att de kommunala bostadstilläggen borde avvecklas. Jag skall

Maximeringen av kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen inte gå in på det principiella resonemang som pensionsberedningen förde — jag har det inte heller aktuellt för närvarande. Men jag vet att förslaget inte tagits upp i någon proposition; jag har aldrig sett att det förekommit i någon motion; jag har aldrig mött det i någon diskussion på den kommunala sektorn när det gäller kommunala bostadstillägg eller andra pensionsförmåner; jag har aldrig sett den minsta lilla tidningsnotis från några kommunala sammanträden, där denna tanke har tagits upp. Men den kan naturligtvis tjäna som ett argument i en speciell skrämselfpropaganda.

De motioner som behandlas i detta utlåtande syftar alltså till att beslut skall fattas om att den kommunala andelen av pensionskostnaderna, således inklusive de kommunala bostadstilläggen, skall maximeras till en krona för varje skattekrona inom kommunen. Som herr Holmberg nämnde beslöt riksdagen 1962 på förslag av reservanter i andra lagutskottet att utdebiteringen för folkpensionsändamål i kommunerna skulle inskränka sig till en krona per skattekrona. Då var inte kostnaderna för det kommunala bostadstillägget inräknade i de kommunala kostnaderna. Dessa ligger utanför av skäl som vi alla vet. Kommunerna bestämmer väsentligen själva principen för det kommunala bostadstilläggets utformning. Ett mindre statsbidrag utgår, men huvuddelen av kostnaderna får kommunen själv bestrída. 1958 års socialförsäkringskommitté gjorde ett principuttalande om att staten borde överta alla kostnader för folkpensionerna, dock med undantag för de kommunala bostadstilläggen, och för närvarande har vi som jag redan sagt den principen att kommunerna utdebiterar högst en krona per skattekrona för de övriga pensionsförmånerna.

Jag är av samma åsikt som herr Holmberg, det skall jag gärna säga, i det jag anser att konstruktionen av

de kommunala bostadstilläggen inte är så särskilt lyckligt utformad. Den medger alltför stora variationsmöjligheter. Det är ju bekant att de kommunala bostadstilläggen varierar från ett par hundra kronor i en del kommuner till 2 000 kronor per år i Stockholm. Där emellan finns alla möjliga variationer, och det är knappast lyckligt. Men det är ju egentligen inte det problemet som är upptaget i motionerna, och vi har inte haft anledning att syssla med just den sidan av saken. Därför har vi inte heller berört detta i vårt utlåtande utan hänvisat till den reform som riksdagen beslöt 1962 beträffande kostnadsfördelningen. Vi har också påpekat, i detta sammanhang liksom i åtskilliga andra, att skatteutjämningskommittén arbetar med frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, och vi vill inom utskottet avvakta kommitténs utlåtande innan vi tar ställning till spörsmål av det slag som beröres i motionerna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå vad det finns i skatteutjämningskommitténs direktiv och vad vi hittills sett av kommitténs verksamhet som ger herr Anderson i Sundsvall någon anledning att vänta något från det hållet för att lösa dessa frågor. Vad som hittills förebragts från kommittén gäller en viss kostnadsutjämning *mellan kommunerna* — låt vara också den mycket blygsam. Men vad som är den väsentliga frågan i detta sammanhang är ju att ävägabringa en annan fördelning av pensionskostnaderna *mellan staten och kommunerna*, och därvidlag har jag svårt att förstå att vi har något att vänta från skatteutjämningskommittén.

Nu vidhåller andra lagutskottet den ståndpunkten att de kommunala bostadstilläggen är en sak för kommuner-

Obligatorisk bostadsförmedling

na och att de övriga pensionskostnaderna skall betalas av staten enligt nuvarande regler. Jag vill instämma med herr Gustavsson i Alvesta som i polemik mot herr Bengtsson i Varberg frågade vad det är som säger att kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna skall förbli sådan som den är för närvarande. Och därtill kan frågas varför herr Gustavsson som, också tillhör andra lagutskottet, och i år gjort något för att åstadkomma en ändring i linje med vad han nyss antydde.

Herr Anderson i Sundsvall och andra lagutskottets ledamöter är på denna punkt konungsligare än kungen själv. Departementschefen sade nämligen vid 1960 års riksdag, när han talade om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, att »en omprövning framdeles kan komma att beröra kostnadsfördelningen även i fråga om bostadstillägget.» Varför skall då andra lagutskottet hesitera för att gripa sig an med den frågan som dock är av avgörande betydelse i detta sammanhang?

Jag vidhåller att det finns anledning att driva på för att få till stånd en ändring på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 55 och II: 70; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om domstolsprövning av körkortsindragning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Obligatorisk bostadsförmedling

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om obligatorisk bostadsförmedling.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 381 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* och nr 457 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hemställdes »att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana åtgärder att förslag till lag om obligatorisk bostadsförmedling kan föreläggas årets riksdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 381 och II: 457, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I motionsparet I: 381 och II: 457 yrkas att frågan om obligatorisk bostadsförmedling får sådan särbehandling att förslag till lag om obligatorisk bostadsförmedling kan föreläggas innevarande års riksdag. Utskottet hänvisar nu till den utredning som arbetar och som beräknas slutföra sitt arbete under år 1964. Med denna motivering avstyrkes motionerna i avvaktan på utredningens eventuella förslag. Även om man kan förvänta att frågan på nytt kommer upp till behandling här i riksdagen, delar jag inte utskottets mening. Jag är inte motståndare till utredningar. Men på områden där det är så uppenbart klart att verkliga skäl föreligger för — som i detta fall — en lagstiftning gällande obligatorisk bostadsförmedling, finner jag inga skäl varför inte utredningen kan forceras och förslag framläggas redan under denna riksdag.

Jag kan inte karakterisera läget på bostadsförmedlingsområdet på annat sätt än att det råder ett katastrofalt förhållande på detta område. Detta gäller särskilt i storstäderna liksom i de mellanstora städerna och i de större tätorterna. Orsakerna till katastrofläget är kända. Förmedlingsorganen har

Obligatorisk bostadsförmedling

inte tillgång till alla lediga lägenheter. Procentsiffrorna skiljer sig på olika orter och pendlar mellan 30 och 60 procent, d. v. s. är beroende av i vilken omfattning lägenhetsbeståndet ligger i händerna på privata husägare. Detta förhållande skapar just den miljö i vilken jobberi med lägenheter är möjligt och som vi alla vet pågår i oförminskad takt. Skall det verkligen vara nödvändigt att vänta ytterligare kanske ett år, innan vi kan få rättelse i detta avseende? Det är inte behövligt. Verkligheten har redan gett sådana ovedersägliga bevis för riktigheten av en obligatorisk bostadsförmedling att varje vidare utredning måste anses obehövlig. Att uppskjuta ett avgörande kan inte betyda något annat än att orättvisorerna på bostadsmarknaden bibehålles ännu en lång tid.

Det finns ännu ett skäl för att forcera frågans lösning. På grund av att förmedlingarna förfogar över endast en del av lägenhetsbeståndet har, som jag redan sagt, jobberiet med lägenheter inom det privata bostadsbeståndet ökat, medan samtidigt de medborgare som saknar ekonomiska möjligheter och alla de som vill vara laglydiga tvingats att vänta allt längre i de kommunala bostadsförmedlingarnas bostadsköer.

Turordningen i dessa köer har brutits. Den har brutits därför att folk från saneringsfastigheterna måste få en viss förtur, detta gäller också i viss mån lärare, läkare och annan viktig personal som måste finnas tillgänglig. Om detta är inte mycket att säga, men det har fört med sig en ökad oro hos de sökande, ett tilltagande missnöje och en känsla av orättvis behandling.

En obligatorisk bostadsförmedling löser naturligtvis inte bostadsbristen. Den kan bara byggas bort. Men en obligatorisk bostadsförmedling skulle dock medföra att ett ökat antal lediga lägenheter skulle ställas till förmedlingarnas förfogande och därmed något lätta på det starka trycket i bostads-

köerna. Detta är ju så enkelt, så begripligt, eller i vart fall borde vara begripligt för alla, att tidsödande utredningar inte borde få hindra en vetlig lösning, en snabb lösning.

Jag kan inte finna annat än att den riktigt goda viljan saknas hos regeringen, liksom den tycks saknas inom tredje lagutskottet. Hänsynen och förståelsen för de privata husägarnas önskemål tycks vara större än hänsynen till och förståelsen för hundratusentals medborgares bekymmer, sådana de kommer till uttryck i de långa bostadsköerna.

Jag vågar säga detta mot bakgrunden av den behandling min motion fått. Samtidigt är det naturligtvis riktigt att med tillfredsställelse notera de tilläggsdirektiv som statsrådet Johansson gav utredningen den 29 november 1963. Dessa tilläggsdirektiv vittnar om att opinionen för obligatorisk bostadsförmedling vunnit en viktig delseger. Förhållandena på bostadsmarknaden är emellertid redan så klarlagda, problemen av sådan natur att det inte behövs årslånga utredningar för att komma underfund med att åtgärder måste till redan nu. Det måste vara möjligt att rycka loss denna fråga, särbehandla densamma och få till stånd ett beslut långt tidigare än vad utskottet räknar med.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion nr 457 i andra kammaren, vilken är lika lydande med motion nr 381 i första kammaren.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Ingen kan mer än jag beklaga de besvärligheter som drabbar bostadsförmedlingarna, speciellt i de orter där bostadsproblemet är stort: stockholms- och göteborgsregionerna och malmö-lundregionen. Jag har haft tillfälle att i över tjugو år syssla med dessa frågor och sitter för närvarande som ordförande i bostadsförmedlingen i

Åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter

Malmö. Jag känner alltså alla dessa besvärigheter. Vi har gjort alla ansträngningar för att försöka komma till rätta med de förhållanden som här har relaterats och åstadkomma möjligheter att förmedla bostadslägenheter med största möjliga rättvisa och med hänsyn tagen till produktionen och tillgången på lägenheter.

Vi har långt ifrån lyckats, men vi har i alla fall under dessa år kommit så långt att ungefär 90 procent av de lägenheter som är tillgängliga av både det gamla och det nya beståndet disponeras av bostadsförmedlingen. Det innebär att vi har nått ett stycke på väg. En hel del återstår dock att göra. I synnerhet inom de tre största regionerna har man kommit dithän att man lagt upp gemensamma riktlinjer för samarbete mellan fastighetsägarnas organisationer och bostadsförmedlingarna. Framför allt har vi med de kommunala och de kooperativa bostadsbolagen fått ett samarbete som fungerar utmärkt.

Jag är också glad över att utskottet tagit denna ställning, ty vi måste i det långa loppet vara på det klara med att man får lov att kräva solidaritet från alla grupper för att klara detta besväriga problem. Det gäller inte bara avvägningsspörsmålet utan också frågan om rättvisa framför allt med hänsyn till bostadsbristen.

Nu pågår en utredning, och i dess tilläggsdirektiv sägs det:

»Finner utredningen därvid, att en effektivare bostadsförmedling inte kan åstadkommas utan att obligatorisk bostadsförmedling införes, bör utredningen vara oförhindrad att låta sina förslag omfatta även en sådan lösning. Det är emellertid angeläget, att denna i så fall inte ges en vidare omfattning än som påkallas av det allmänna syftet samt att en tungrodd administrativ regleringsapparat undviks.»

Detta är också klart. Vi har tagit reda på att man kan bryta ut denna del eller vilken del som helst, om det är angelä-

get för att fortare komma till rätta med frågan.

Med detta ber jag, herr talman, att få tillstyrka tredje lagutskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels också på bifall till motionerna I: 381 och II: 457; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 28

Åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om åtgärder mot störande nöjeskörning i tätorter.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Låt mig, herr talman, säga några ord i anslutning till behandlingen av förevarande utlåtande, eftersom jag har tillsammans med herr Hamrin i Jönköping i motion nr 71 i denna kammare begärt sådan ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser, att ordningsmakten skall kunna beredas möjlighet att ingripa mot ihållande nöjeskörning vilken onödigtvis hindrar eller stör annan trafik eller som eljest är otillbörligt störande.

Anledningen till vår motion är att i många städer och andra större tätbefolkade samhällen har de s. k. raggarnas biltrafik på senare år utvecklats till ett bekymmersamt trafiktekniskt och sanitärt problem som enligt uppgift saknar motsvarighet i exempelvis våra grannländer. I motionen har vi bl. a. åberopat den av skövdepolisen under viss tid företagna systematiska kontrollen av trafiken på stadens huvudgata och runt stadstorget. Av denna inspektionskontroll framgick att en yngling hade en kväll under en tid av 1 timme

Interpellation ang. postverkets befordringspolitik

och 15 minuter kört runt stadstorget 37 gånger; en annan kväll hade han mellan klockan 20 och klockan 24 kört runt stadstorget inte mindre än 48 gånger.

Man har anledning fråga sig, om inte denna form av ihållande nöjeskörning bör beivras. Det är väl ofrånkomligt att en sådan nöjeskörning på livligt trafikerade gator i hög grad hindrar och stör annan fordonstrafik. Det kan inte heller bortses från att denna form av trafik är störande för allmänheten.

Av utskottets utlåtande framgår att utskottet delar motionärernas uppfattning att ihållande nöjeskörning bör och skall beivras. Men vad jag inte kan förstå är att utskottet gör gällande att störande trafik av det slag, som angivits i motionen, omfattas av trafiklagstiftningens straffbestämmelse. Till saken hör nämligen att det som föranledde oss motionärer att motionera var att just det fall, vilket i motionen anförts såsom ett exempel, varit föremål för rättslig prövning både i häradsrätt och hovrätt.

Vid denna prövning anförde häradsrätten att det vore önskvärt att de olägenheter, som otvivelaktigt följer av påtalade nöjeskörningar, kunde undanröjas. De av åklagaren åberopade bestämmelserna i vägtrafikförordningen och trafikbrottslagen kunde emellertid inte enligt häradsrättens mening tolkas så, att de omfattade det åtalade förfarandet. Då detta icke heller vore straffbart enligt andra bestämmelser, kunde med nuvarande lagstiftning — märk väl, med nuvarande lagstiftning — åtalet icke bifallas och olägenheterna av förfarandet således icke heller undanröjas genom ansvarspåföljd. Häradsrätten ogillade därför åtalet. Detta utslag överklagades i hovrätten som fastställde häradsrättens dom.

Med detta exempel har jag velat fästa utskottets och riksdagens uppmärksamhet på att det inte är fullt klart, huruvida man med nuvarande lagstiftning

kan komma åt den s. k. raggartrafiken. Visserligen har utskottet inhämtat att i ett annat fall har ett liknande färd-sätt föranlett åtal och fällande dom jämlikt 2 § vägtrafikbrottslagen eller nyssnämnda stadgande i vägtrafikförordningen. Men skulle det inte vara värdefullt — för att därigenom kunna undvika oklarheter — att det redan nu i vägtrafikförordningen inskrevs bestämmelser med förbud mot ihållande nöjeskörning? Man måste förstå de svårigheter som ordningsmakten har att kämpa med. Det är sannerligen inte trevligt för den stadsfiskal, vars åtal ogillades i häradsrätten och hovrätten, att söka komma till rätta med den ihållande nöjeskörningen sedan han alltså fått en sådan bakläxa.

Herr talman! Jag tar fasta på det löfte som ändå har givits i utskottsutlåtandet, nämligen att nordiska trafikkommittén under 1964 kan väntas framlägga ett förslag till gemensamma nordiska trafikregler. Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan beslut fattas om sådana regler och att man därvid skall beakta vad vi anført i den föreliggande motionen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29**Interpellation ang. postverkets befordringspolitik**

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (h), som yttrade: Herr talman! När Kungl. Maj:t år 1958 beslutade att slopa bestämmelserna i bl. a. instruktionen för generalpoststyrelsen om avlagd examen som kompetensvillkor för erhållande av viss befattning hälsades detta med tillfredsställelse av flertalet anställda. I praktiken synes emellertid beslutet inte ha fått de verkningar som man kunde förvänta. Bl. a. ett flertal besvär i beford-

Interpellation ang. postverkets befodringspolitik

ringsärenden vid postverket tyder härpå.

Under senare år har ett betydande antal tjänstemän vid postverket lämnat sina befattningar för att övergå till andra statliga verk eller till privat verksamhet. Man kan inte frigöra sig från tanken att postverkets restriktiva hållning i kompetensfrågan kan ha bidragit till denna stora avgång.

Inom postverket finns många naturaliserade svenskar anställda, vilka kom till vårt land under och strax efter andra världskriget. Det är bekant att denna personal haft svårt att avancera och vinna befodran även om vederbörande vid hitkomsten hade en synnerligen god utbildning. Detta förhållande måste anses vara högst otillfredsställande och bör närmare undersökas.

Aberopande det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat den betydande personalavgången inom postverket?

Anser herr statsrådet att postverkets befodringspolitik särskilt vad gäller kompetensvillkoren bidragit härtill, och vill herr statsrådet i så fall medverka till en ändring i berört avseende?

Vill herr statsrådet verkställa en undersökning huruvida naturaliserade svenskar inom postverket missgynnats i befodringsavseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 30

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 76, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland får.

§ 31

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 808, av herrar *Boo* och *Eliasson* i Sundborn, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 46, angående organisationen av centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 32

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.28.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 6 mars

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 28 nästlidne februari.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 808.

§ 3

Föredrogs den av fru *Kristensson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående postverkets befodringspolitik.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Interpellation ang. farorna vid användning av kemiska växtskyddsmedel

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! För kort tid sedan alarmerades allmänheten då utländska köpare inte kunde motta en stor leverans svenska ägg därför att dessa ansågs vara kvicksilverförgiftade. Både före och efteråt har varslats om skador av skilda slag, vilka liksom när det gäller äggen åstadkommes genom den allt vanligare användningen av vissa giftmedel för bekämpning av skadlig växtlighet, insekter och mindre skadedjur. Stora faror säges ha uppstått för fågellivet

liksom för andra djur. Verkningarna sträcker sig över växtlivet, fiskarna och grundvattnet, och på längre sikt aktualiseras skadeverkningar för allt levande. Traditionellt har även dementier och lugnande förklaringar förekommit, men dessa drunknar i mängden av varningar.

Orosanledningarna kan sägas inriktade på riskerna för både människor och djur vid hanteringen och användningen av de giftiga ämnena, dessa ämnens inverkan på livsmedel, de nämnda riskerna för viltet och för att allvarliga störningar av »balansen i naturen» uppkommit eller uppkommer.

Det handlar här om medel som redan fått en omfattande användning men som ännu i Sverige dock inte utnyttjas i samma grad som i en del andra länder och särskilt i USA. Den snabbt ökade förbrukningen av dessa medel tyder dock på att det bara är en tidsfråga när det svenska jordbruket inhämtar andra länders försprång vid användningen av preparaten.

Hittills har ofta fördelarna med dessa preparat framhållits och nackdelarna antingen förtigits eller bagatelliseras. Det kan bero på att fördelarna mycket snart framträdde medan det tog en något längre tid innan riskerna avslöjades. Följande nackdelar har nu belysts av erfarenheter, undersökningar och utredningar: preparaten är giftiga inte bara för skadedjur utan även för andra organismer; de kan i längden bli farligare för människor än för insekter; de har lång livslängd och de stannar kvar och verkar nedbrytande hos dem som även på indirekta vägar råkar konsumera dem. Det blir allt vanligare att jämföra sådana medels verkningar med neurosedynets.

Interpellation ang. farorna vid användning av kemiska växtskyddsmedel

En expertkommitté inom FN-organen FAO och WHO har belyst vissa risker som har samband med preparaten. En engelsk statlig kommitté har bidragit till att klargöra vissa risker. Ett amerikanskt senatsutskott har tvingats förordna en skärpt lagstiftning för att minska riskerna vid jordbrukets användning av de kemiska bekämpningsmedlen. Det heter i en officiell rapport:

»Regeringen skall bedriva upplysningsverksamhet så att allmänheten göres uppmärksam på farorna, samtidigt som den inser värdet av medlen.»

Vår nya giftstadga kan måhända i viss mån göras tillämplig på behandlingen av dessa giftmedel. Den statliga giftnämnden torde också ha sin uppmärksamhet riktad på problemet. Och även om det inte finnes någon enhetlig forskaropinion torde enighet dock råda därom, att problemet finnes och måste göras till föremål för undersökningar.

Detta torde dock inte vara till fyllest. Frågan är av en sådan dimension, att den bör tas upp inför bredaste forum och inriktas både på forskning och omedelbara skyddsåtgärder. Det förefaller även som om det är nödvändigt undersöka, huruvida nuvarande lagstiftning kan anses utgöra ett tillfredsställande skydd mot skadeverkningar som redan kan fastställas och som är att förutse på längre sikt.

Jag hemställer med hänvisning härtill om kammarens tillstånd att till herr statsministern framställa följande spörsmål:

Vill herr statsministern inför riksdagen redogöra för vidtagna och eventuellt planerade åtgärder i syfte att minska farorna för människor, djur och växtlighet av den starkt ökade användningen av kemiska bekämpningsmedel?

Anser herr statsministern nuvarande lagstiftning tillräcklig för att avvärja angivna faror?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om en nordisk kärnavapenfri zon;

statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m., och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 12, i anledning av väckta motioner angående förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning, och

nr 14, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen med bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av framställning av fullmäktige i riksgäldskontoret angående medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m.,

nr 6, i anledning av väckta motioner om riktlinjer för lokaliseringspolitiken,

nr 7, i anledning av väckt motion om anordnande av statlig verkstadsindustri i Norrbotten,

nr 8, i anledning av väckta motioner om förstärkning av de privata företagen för kollektiv trafik i Storstockholm,

nr 9, i anledning av väckta motioner om en statlig marklånefond,

nr 10, i anledning av väckta motioner om förstatligande av läkemedelsindustrien, m. m., och

nr 11, i anledning av väckta motioner angående utformningen av den statliga ekonomiska företagsamheten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigshjälp,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal beredskap m. m.,

nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning för vissa resor enligt lagen om allmän försäkring,

nr 14, i anledning av väckta motioner om ersättning för resor till tandläkare i samband med förebyggande mödravård, och

nr 15, i anledning av väckt motion om skyddsbestämmelser avseende kemiska preparat inom industrien; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående byggnadsstadgans bestämmelser om avstånd mellan byggnad och tomtgräns, m. m.,

nr 7, i anledning av väckta motioner om förköpsrätt för kommun till tomtmark för bostadsbebyggelse,

nr 8, i anledning av väckta motioner om befrielse från skyldigheten att underrätta grannar m. fl. om byggnadslov,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående nedsättningen hos KB av expropriationsersättning, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om ett enhetligt register för landets fastigheter.

§ 6

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 24, med förslag till lag

angående ändrad lydelse av 4 och 18 §§ lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1965—1968, jämte i ämnet väckt motion;

från bevillningsutskottet:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 5 av anvisningarna till 35 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 53 § 4 mom. och punkt 10 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 47, angående förstatligande av Vetenskapsakademiens forskningsinstitut för experimentell fysik m. m.,

nr 57, angående inrättande av institut för verkstadsteknisk forskning, samt

nr 62, angående utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.03.

In fidem

Sune K. Johansson